

mikro számítógép magazin

Ára: 30 Ft

PROGRAM AIDS?

1988/8

1. (55) Magic Ball	20. (12) The Abyss	39. (54) Jammin	68. (64) Opening Strategies I.—II.	75. (48) Középfokú angol nyelv-
2. (1) Sorcery	21. (15) „Turbó Rudi“	40. (31) Wordhang	59. (60) Dot Breaker — Dot Collector	vizsga I.—II.
3. (49) Batman	22. (16) Beacha	41. (33) Happy Letters	60. (61) Colossal Adventure	76. (—) Juke Box
4. (50) Airwolf	23. (17) English is Fun I.—II.	42. (32) Happy Numbers	61. (62) Space Pirat	77. (0) War Ball
5. (2) Beach Head	24. (20) Fantasia Diamond	43. (34) Castle of Dreams	62. (58) Tombs of Doom	78. (—) Emerald Isle
6. (56) Enter Ball	25. (23) Jack's House of Cards	44. (35) Adventure Addie	63. (0) „Körmöci“ arany	79. (—) Dungeon Adventure
7. (6) Star Strike 3 D	26. (22) Steve Davis' Snooker	45. (36) Market	64. (57) German is Fun	80. (—) Seventh Seal
8. (4) Race Ace	27. (18) Devil's Lair	46. (37) Newton almája	65. (63) Vokabel Trainer —	81. (0) French is Fun
9. (3) Wiggler	28. (19) Mirror World	47. (38) Forma—1 autóverseny	Verben Trainer	82. (—) Rocket Roger
10. (7) Nodes of Yesod	29. (21) Games Pack II.	48. (39) Digi-Spider	66. (0) Babayaga	83. (—) Dr. Stranloop
11. (5) „Áttörés“	30. (52) Fantomas	49. (40) Reversi-Dama — Awari	67. (0) Insert	84. (—) Artist
12. (8) Rabló Roulette	31. (53) Nautilus	50. (41) Wind-Surfer	68. (0) Games Pack III.	85. (—) Lord of Time
13. (51) Supr Pipeline II.	32. (24) Chains	51. (42) Enter Stack	69. (0) Spion	86. (—) Snow Ball
14. (9) Wizard's Lair	33. (26) Morden's Quest	52. (43) Five in a Row	70. (0) „soev“ Voice Generator	87. (—) Return to Eden
15. (11) Orient Express	34. (25) Land of Havoc	53. (44) Animal—Vegetable—Mineral	71. (0) Games Pack I.	88. (0) Russian is Fun
16. (10) Chess (CYRUS) II.	35. (30) King of the Castle	54. (45) Biorhythm	72. (0) Spanish is Fun	89. (0) Dictator
17. (13) Centrum Ball	36. (29) Heathrow ATC	55. (0) Passians—Black Jack	73. (46) U-Boat (submarine	90. (—) CADCOM Warriors
18. (14) Eggs of Death	37. (28) Spanish Gold	56. (0) Hungarian Demo I.—II.	simulator)	91. (—) Falcon Patrol II.
19. (0) Core-Wars	38. (27) Playground Adventure	57. (59) Grid Trouble	74. (47) Középfokú német nyelv-	92. (—) Frank Bruno's Boxing
			vizsga I.—II.	

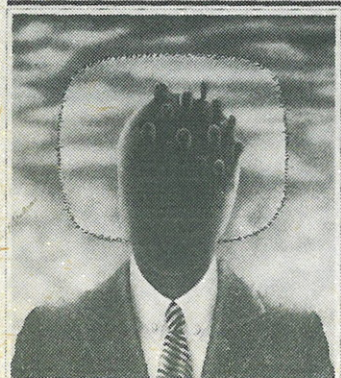
A NEUMANN JÁNOS SZÁMÍTÓGÉPTUDOMÁNYI TÁRSASÁG LAPJA

A szerkesztőbizottság
vezetője:
Kovács Győző

A szerkesztőség
munkatársai:
Babos János
(tervezőszerkesztő)
Bakos Tamás
(programozástechnika)
Broczkó Péter
(hírek)
Kovács Győző
(levelezés)
Petróczy Judit
(könyvek)
Pinke György
(NJSZT, alkalmazások)
Simonyi Endre
Szebenszki Sándor
Szulyovszky Csaba
Tamásné Lakó Erika
Terebessy Ákosné
Vizessy Mária

Címképünk:
Kiss Ilona munkája

 mikro számítógép
magazin

Felelős szerkesztő:
Könyves Tóth Pál

Szerkesztőség:
1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon: 154-250

Levélcím:
1371 Budapest
Pf. 433.

Kiadja az Ifjúsági Lap-
és Könyvkiadó Vállalat

Felelős kiadó:
dr. Király G. István
igazgató

Kiadóhivatal:
1065 Budapest, Révay u. 16.
Telefon: 116-660

Terjeszti a Magyar Posta
Előfizethető a hírlapkézbesítő
hivataloknál
és a Posta Hírlap-előfizetési
és Lapellátási Irodáján
(1900 Budapest XIII.,
Lehel u. 10/A)
vagy átutalással a 215-96 162
pénzforgalmi jelzőszámra.

Megjelenik havonta.
Egy szám ára 30,- Ft
Előfizetési díj:
egy évre 360,- Ft
fél évre 180,- Ft
Külföldön terjeszti
a Kultúra,
1389 Budapest, Pf. 149.
és a Magyar Média
1932 Budapest, Pf. 279.
86-0253

Szikra Lapnyomda
Budapest (88-0980)
Felelős vezető:
Csöndes Zoltán vezérigazgató

INDEX: 25 629
ISSN 0236-6088

Tartalom

Ismét: copyright	2
Feladatok — megoldások	7
Rendszerfejlesztési eszközök	21
Halálos vírusok?	23
Mit tud a QUALIGRAPH?	28
Játsszunk komolyan!	30
Egy sarokkal olcsóbb!	32
Közprogramok	33
Merre tart a világ?	34
µINFORM	39
Olvastunk . . .	40
Programtermék	45
Adok — veszek — cserélek	46

ISKOLA-SZÁMÍTÓGÉP

TechnoMIR	3
Magyarítsuk a BASIC-et!	4
3-MEG-1-gyel kényelmesebb	6

DIÁKROVAT

Pattogó C Plus/4-re	8
TOP-lista	8
Külső audio jel kezelése	9
Az Enterprise kazettás tárolása	9
Analóg óra Plus/4-en	10
Ha egy háziállattal több van	11

PROGRAMOZÁSTECHNIKA

BASIC és gépi kód	12
A Precomp Plus előfordító program III.	14

ENTERPRISE

Rajzolóprogram IS-BASIC-ben	24
Megkérdeztük az Enterprise-ről	25
Memória, grafika, billentyűzet	26
Mi a manó?	27

µPROGRAMOK

Spectrum—Loader	37
-----------------	----

µKLUB

Ki ad magyarázatot?	38
Jelátvitel két PTA 4000 között	38

SAKK

A KGYK típusú gyalogvégjátékok	42
--------------------------------	----

AZ OLVASÓ ÍRJA

	43
--	----

KÖNYVEK

	46
--	----

HÍREK, ÉRDEKESSEGEK

	47
--	----

PONTVADÁSZAT

	48
--	----

Ismét: copyright

„Ne lopj!”
(Isten VII. parancsolata)

A másik rovatomhoz érkező olvasói levelek jelentékeny része egyre többet foglalkozik a szoftverlopással. A levélírók túlnyomó többsége általában elítéli az illegális másolást és a pénzért való terjesztést, de nincsenek kevesen azok sem, akik rendkívüli módon próbálják bizonygatni, hogy adott esetben (az ő esetükben) az, amit csinálnak, csak látszólag olyan, mintha megsértenék más szoftverfejlesztők szerzői jogait. Valójában ők nem követnek el semmiféle jogsértést, legfeljebb ügyesen kihasználják a törvény adta lehetőségeket.

Ezekből a történetekből, azt hiszem, legalább tíz adásnyi „Jogi esetek” összegyűlne. S talán még a legokosabb jogászokat is zavarba hozná egy-egy olyan csalafinta ügy, amit munkatársaim, de nagyon sokszor a μ M olvasói is elmesélnek.

Nem is olyan régen egy kollégával utaztam együtt hazafelé, aki elmondta, hogy néhány kiváló szakemberrel együtt jól menő magánvállalkozásba kezdett. Most az az üzlet, hogy részben a hírhedt és eléggé el nem marasztalható huszonötézes törvényt próbálják megkerülni. Mégpedig úgy, hogy négy-öt darabban hozzák be a PC XT-eket és AT-eket, melyeket azután a kuncsaftnál raknak össze. Ily módon egy-egy számítógép alig kerül 20-25 százalékkal többre, olyan, mintha egyben hoznák be és adnák el valamelyik közintézménynek. Ráadásul még külön jövedelemhez is jutnak, amiért persze fájjon a törvényt hozó illetékes feje. Másrészt pedig szoftvert készítenek, elsősorban a már említett PC kompatibilis gépekhez.

Tovább beszélgetve kiderült, hogy van egy sikeres programtermékük, amit igencsak tetemes fejlesztőmunkával készítettek, és ami egy másik cég által, ki tudja milyen módon behozott és terjesztett (legálisan vagy illegálisan, ezt nem lehetett kideríteni) programcsomaghoz illeszkedik úgy, hogy annak szolgáltatásait bővíti, növelve egyben a hatékonyságát is.

Az is kiderült, hogy a fejlesztési ráfordítás nagy részére azért volt szükség, mert „fel kellett törni”, azaz meg kellett fejteni az eredeti szoftvert, hiszen addig nem tudtak hozzálátni a kiegészítő program megírásához, amíg a „felszámoló” programot forrásmélységig nem ismerték.

Miután az eredeti programot az a bizonyos másik cég már igen sok helyre eladta,

így most a beszélgetőtársam új cége könnyű helyzetben van. Megkeresi ugyanis mindazokat a felhasználókat, akik az eredeti programot megvették, és nem túl drágán felajánlja nekik a teljesítmény- és szolgáltatásnövelő kiegészítést, ami – teljesen nyilvánvaló módon – az ő cégének a szellemi terméke. Még azt is megtudtam, hogy mielőtt ezt a programterméket forgalmazták volna, megkérdeztek egy jogászt is, nem törvénybe ütköző-e, amit csinálnak. A válasz az volt, hogy nem.

Elgondolkoztam a dolgon, merthogy a természetes jogérzékem már a történet elmesélése alatt is berzenkedett az ilyen programfejlesztés és nemkülönben a forgalmazás ellen. Véleményem szerint ugyanis útitársam cége már akkor elkövette az első törvénysértést, amikor az eredeti szoftvert engedély nélkül megfejttette. Tudniillik csak a program ismeretének birtokában volt képes a fejlesztői csoport a kiegészítő programot elkészíteni, és így az eredeti program – ami másnak a szellemi tulajdona – szolgáltatásait és hatékonyságát megnövelni. Máskülönben ez az új termék önállóan, tehát az eredeti program nélkül semmire sem használható, csak azoknak jelent értéket, akik az eredeti programnak is a tulajdonosai.

Útitársam cége, mint mondta, arra is gondolt, hogy megpróbálják a terméküket külföldön, tőkés piacon is értékesíteni. Én erről a szándékról élénken igyekeztem lebeszélni őt, mondván, hogy ott az eredeti program tulajdonosa egy pillanat alatt észreveszi szellemi tulajdonának megrövidítését, és akkor semmi sem menti meg őket egy pertől, amit – szerintem – egész biztosan elveszítenek.

Vitánk döntetlenül végződött. Érveléssel nem tudtam meggyőzni útitársamat, mert úgy érezte, hogy itt semmiféle jogsértés nem történt. Azt a javaslatomat pedig, hogy keressék meg az eredeti program külföldi tulajdonosát és ajánljanak fel neki egyezségeket, fizessenek például royalty díjat minden eladott programjuk után, a partner programjából felhasznált szellemi érték mértékében – nevetségesnek tartotta.

A beszélgetés után elgondolkoztam azon, hogy miért vagyunk mi ilyen – mondjuk ki – lopósak. Miért ítéljük el azokat, akik ellopnak egy ezüstkanalat, de szemrebbenés-nélkül tudomásul vesszük, sőt né-

ha még dicsőségnek is tartjuk, ha valaki egy sokévi fejlesztési munka eredményét tulajdonítja el. Sőt még áruba is bocsátja, ráadásul nemcsak az elmondotthoz hasonló, kissé bonyolult és becsapós esetben.

Az elmúlt hónapokban sok olyan megbeszélésen vettem részt, ahol külföldi szoftver magyarországi forgalmazásáról volt szó. Minden alkalommal megkérdezték a külföldi partnereket, hogy milyen másolás elleni védelmet tudunk ajánlani, mert hallották, hogy nálunk egyetlen eladott szoftver sincs „biztonságban”: azt nemcsak az amatőrök, de még a professzionális szervezetek is másolják és továbbadják.

Azt hiszem, szükségtelen ecsetelnem, hogy a hazai szoftver exportjának erősödésében mennyire nem mindegy, milyen a „hírünk a világban”. Hiszen ahhoz, hogy exportálhassunk, importálnunk is kell, mégpedig elsősorban olyan technológiai termékeket, amelyekből a hazai szoftverfejlesztés teljesítménye fokozható és egyben a piacképessége is növelhető.

Azt hiszem, valamit tennünk kell. Tovább már nem halasztható annak az ellenőrzése, hogy a hazai piacon mind a magán, mind a közületi szférában csak olyan termékeket forgalmazzanak, amelyeknek copyrightja egyértelműen tisztázott. Egy ilyen „tisztta” piac nemcsak a külföldi megítélésünk szempontjából lényeges, hanem igazságosabbá teszi a jövedelmelosztást is. Nem nehéz belátni, hogy egy lopott szoftverterméknek az „adaptálása” – az esetek nagyobbik részében – sokkal kevesebb munkával jár, mint egy termék teljes kifejlesztése, ami azután a tol... – pardon – az adaptálónak csinos és persze meg nem szolgált jövedelmet hoz. Ma a kormányzat nagyon odafigyel arra, hogy megadóztassa a láthatatlan jövedelmeket, így tehát elvileg a mások szellemi termékeinek eltulajdonításából származó jövedelem is adózik – abban is biztos vagyok, hogy nem is keveset –, de ezzel a problémát még nem oldottuk meg. Sőt bizonyos mértékben legalizáltuk a helyzetet, pontosan úgy, mint az orvosoknál a hálapénzt, hiszen mindenki tudja, hogy az adóztatástól a beteg nem gyógyul meg gyorsabban, és az orvosoknak sem lesz annyi jövedelmük, amennyit a munkájuk után megérdemelnének.

Pedig itt is és ott is ez volna a cél!

KOVÁCS GYÖZŐ

TechnoMIR

Alkalmazási példák I.

Sorozatunk befejezéséért két részben a rendszer alkalmazására mutatunk be példákat. Ha ezen gondolkodunk, hagyatkozhatunk a fantáziánkra, hiszen alig akad mindennapjaink gyakorlatában olyan terület, ahol ne hasznosíthatnánk személyi számítógépünket és az ezt kiegészítő TechnoMIR interfészrendszerét. Tanáreberek lévén, elsősorban az oktatásból vesszük példáinkat. Mégpedig olyanokat, amelyek továbbgondolkodásra készítenek, esetleg adaptálásra is alkalmasak.

Programozható áramkörök

Az elektronikus áramkörök oktatásában kiválóan alkalmazható a DOUT modul a különböző programozható áramkörök működésének demonstrálására. Az 1. ábra egy ilyen áramkört mutat be. Ez a műveleti erősítő alapkapcsolás a relék állapotától függően 10:1, 1:1, 1:10 arányú feszültségerősítést, illetve osztást tesz lehetővé. A Bolyai János Híradástechnikai Szakközépiskolában ezt úgy fejlesztették tovább, hogy a programozható áramkört is egy komplex rendszerből valósítják meg. Így kapják a KVM-02/Elastique komplex villamos mérőrendszert, amely a tanulók villamos és villamos jellegű méréseinek univerzális gyakorló eszköze. E két rendszer közös alkalmazását mutatja be a 3. ábra.

tunk keretében kisebb jelentősége miatt részletesen nem mutatunk be. Ez az UNI modul. Az univerzális építő modullal olyan feladatokat is elvégezhetünk a számítógéppel, amelyek megoldására sorozatgyártásban nem készült modul. Egyaránt alkalmas egyéni elképzelések megvalósítására és speciális modulok kivitelezésére. A modul tartalmaz címdekódot is, de maga a modulcím nincs előre meghatározva. Ezt a tizenhat meglévő címből a felhasználó választhatja ki.

Ebben az UNI modulban benne van mindaz az átalakító típus, amely különböző villamos mennyiségek méréséhez szükséges. Ezeknek az átalakítóknak közös tu-

lajdonsága, hogy a mérendő villamos mennyiséget arányos egyenfeszültséggé alakítják át.

Az AMUX modulnak az a feladata, hogy kiválassza és az A/D modulhoz eljuttassa a mérendő jelet. Az A/D modulban pedig létrejön az átalakítás, a konverzió az analóg mennyiség digitális megfelelőjére.

Ezt az alkalmazási példát továbbgondolva juthatunk el a következő területre.

Automatikus mérőrendszerek

Az automatikus mérőrendszerek lényege, hogy a mérő személy szerepét a mérési folyamatban egy vezérlőegység – ebben az esetben személyi számítógépünk – veszi át. Ennek megfelelően az általunk megírt program szerint állíthatók be a műszerek, választhatók ki a mérési pontok, értékelhetők a mérési eredmények, mint ahogy eszerint működik egy adott algoritmus is.

Az alkalmazási példa elvi blokkvázlata a 4. ábrán látható. A programozható jelgenerátor egység talán nem szorul bővebb magyarázatra, hiszen az előzőkhez képest enél csak annyi az eltérés, hogy D/A modult használunk. Ahhoz viszont felkészült programozónak kell lennünk, hogy a D/A modul kimeneti feszültsége valamely hullámformának megfelelően alakuljon az idő függvényében.

Természetesen itt mindenképpen igaz az a megállapítás, hogy a rendszer nem alkalmas precíz laboratóriumi mérésekre, de demonstrációs célokra annál inkább. Jól felhasználható tehát arra, hogy megfelelő program segítségével bemutassuk, miként lehet intelligens mérőrendszert létrehozni a kevésbé pontos hardvereszközökből.

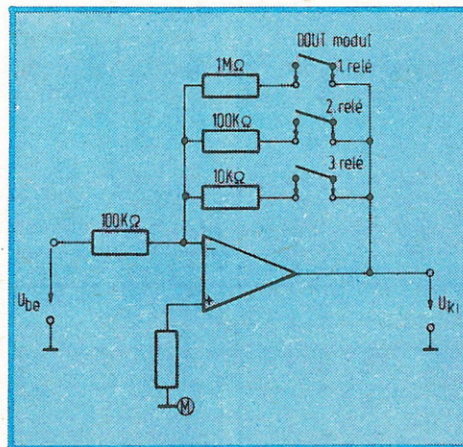
Mihez kezdhetünk a gépben lévő mérési adatokkal? A mérési adatok feldolgozásától, ezek tárolásáig, dokumentálásáig széles annak a skálája, amit a TechnoMIR-t alkalmazva a ma működő mérőrendszerekről bemutathatunk. Nem is beszélve arról, hogy a demonstráción kívül a konkrét mérési eredményeket is felhasználhatjuk.

KIRÁLY LÁSZLÓ - ALBU LÁSZLÓ

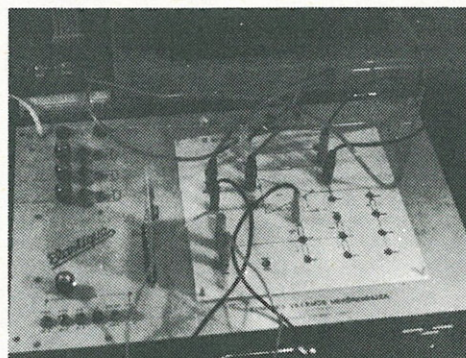
Programozható műszerek

Az ilyen jellegű alkalmazás mintegy folytatása is egy kicsit az előzőkének. Itt a legjelentősebb elem az A/D modul lesz, hiszen szinte valamennyi digitális műszer alapáramköre az analóg-digitális átalakító. Érdeemes emlékeztetőül visszalapozni a Magazin 1988/6. számához, ahol sorozatunkban ezt a modult mutattuk be.

A 2. ábrán látható a TechnoMIR modulokból megvalósítható digitális multiméter (több elektromos mennyiség mérésére alkalmas műszer) elvi blokkvázlata. Az ábrán látható az A/D és az AMUX modulokon kívül egy olyan modul is, amelyet sorozat-

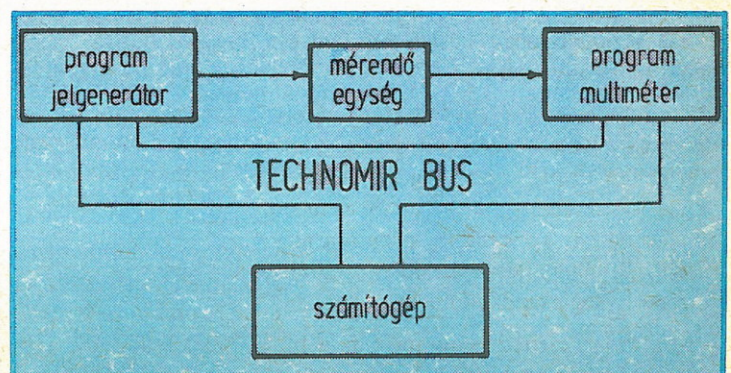
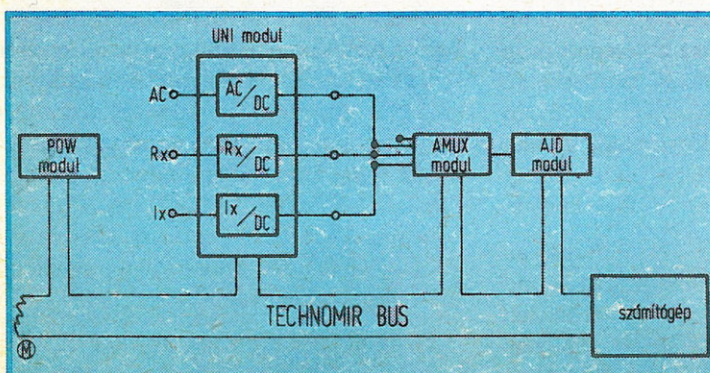

1. ábra

3. ábra

2. ábra 4. ábra

Magyarítsuk a BASIC-et!

A számítógéppel ismerkedők első lépésként alapfokú tanfolyamokon többnyire a BASIC nyelvet és annak segítségével a programozás elemeit sajátítják el. Vannak — és általában nem a legfiatalabb korosztálybeliek —, akik nehezen veszik ezt az első akadályt (is), mert úgymond sem angolul nem tudnak, sem a matematika nem volt erősségük. Az ilyen alapvető félreértésből fakadó előítéletnek úgy is elejét vehetjük, ha az (angol) BASIC kulcsszó helyett magyar kulcsszavakkal programoztatunk. Eredendően magyar kulcsszavakat azonban csak a Homelab—3 gép értelmez.

A magyar kulcsszavak megfogalmazása amúgy is zsákcába vezethet, mert vagy nagyon hosszú körülírást kell alkalmazni, ami — mivel a gépirás sem erőssége a kezdőknek — igen hosszadalmassá teszi a program írását, vagy rövidítéseket írunk be. Ha viszont már a szimbolikus nyelvet használjuk, ilyen jeleket tanulunk-tanítunk meg, elengedhetetlen, hogy az legalább az illető gép saját BASIC szókészlete legyen.

Ennek ellenére a kezdeti idegenkedést feloldhatja a magyar kulcsszókészlet.

```
10 VEGYES BASIC EREDETI & MAGYAR
12 POKE16561,0:POKE16562,125:CLEAR50
14 FORL=32001TO32072:READJ:POKEL,J:NEXT
16 FORL=25600TO25606:READJ:POKEL,J:NEXT
18 POKE16526,0:POKE16527,100:A=USR(0)
20 L=32080:FORI=1TO60
22 READ A#:J=LEN(A#)+1:POKEL,J:L=L+1
24 FORZ=1TOLEN(A#):J=ASC(MID$(A#,Z,1))
26 POKE L,J:L=L+1:NEXT:PRINT"*":NEXT
28 !FELEJTS
30 DATA 227,62,29,188,32,3,62,91
32 DATA 189,227,194,120,29,205,120,29
34 DATA 245,254,33,40,2,241,201
36 DATA 17,80,125,14,0,229,213,26
38 DATA 71,197,5,19,35,26,190,32
40 DATA 11,5,32,247,193,209,209,209
42 DATA 62,128,129,201
44 DATA 193,209,197,72,6,0,235,9
46 DATA 235,193,12,62,60,145,225,32
48 DATA 216,241,195,151,25
50 DATA 33,1,125,34,4,64,201
52 DATA VEGE,CIKLUS,RAJZKI,RAJZBE,RADIR
54 DATA CMD,VELETLEN,KOVETKEZO,ADAT
56 DATA BEVITEL,HELY,OLVASS,LEGYEN,MENJ
58 DATA FUSS,HA,ELLOROL,ALPROGRAM
60 DATA VISSZA,MEGJEGYZES,ALLJ,KULONBEN
62 DATA KOVASS,NYOMKI,SZOVEG,EGESZ
64 DATA EGYSZERES,KETSZERES,LINE,JAVIT
66 DATA HIBA,ESETEN,FELOLDAS,KIAD
68 DATA ELAGAZAS,NYIT,FI,GET,PUT,ZAR,LO
70 DATA MER,NEV,KILL,LS,RS,SAVE,BELEG
72 DATA NYOMTASS,DEF,DIREKT,IRJ,FOLYTAT
74 DATA TAR,TARTALOM,PAPIRRA,ELHAGYNI
76 DATA SZAMOZZ,NULLAZZ,SZALAGROL
78 DATA SZALAGRA,FELEJTS
```

1. lista

Az itt közölt programokban csak annyi a megkötés, hogy a DATA sorokba ugyanolyan sorrendben kell beírni a magyar kulcsszavakat, mint ahogy azok a gép eredeti kulcsszótáblájában megtalálhatók. Hogy ezek a kulcsszavak milyen hosszúak, vagy hogy mennyire találó a megfogalmazásuk, az a programozó kénye-kéve szerint alakulhat. Így például a FOR helyett CIKLUS, CIKLUS INDUL, EGYMÁS UTÁN, SORBA, VEGYE FEL... valamelyike írható a magyarított BASIC kulcsszótáblába.

HT—1080Z

Az 1. lista a 80H—BBH tokenekkel helyettesített kulcsszavak magyarítását teszi lehetővé. Mód van a (D7H—FAH) függvények átírására is. Az olyan BCH—D6H tokenű kulcsszavak magyarítását, amelyeknek nincs önálló végrehajtó rutinjuk, a program nem tudja értelmezni, így nem is vizsgálja azokat.

A magyarított HT kulcsszavakat „!” jellel kell kezdeni. A végre-

hajítás során az utasításokat az RST 10 rutin felhasználásával az interpreter, a 32000—32072 dec címekre beírt rutin pedig a saját kulcsszótáblázatot vizsgálja.

A DATA sorokba tetszőleges, de eredeti BASIC kulcsszavakat nem tartalmazó meghatározásokat írhatunk magyar kulcsszóként. Az eredeti BASIC kulcsszavak keverten is használhatók a mi új meghatározásainkkal, azzal a szintaktikai megkötéssel, hogy a magyar kulcsszavakat „!” jellel kell kezdeni. A másik, szintén HT—1080Z számítógépen alkalmazható program szintén az 10 rutin manipulálása után lehetővé teszi magyar kulcsszavak alkalmazását.

A program segítségével a HT 80H—D6H tokenekkel helyettesíti-

2. lista

```
10 ***** MAGYARITOTT HT BASIC *****
11 POKE16561,235:POKE16562,116:CLEAR50
12 CLS:PRINT"TURELEM BETOLTES"
13 FORL=25600TO25606:READJ:POKEL,J:NEXT:L=29931
14 DATA33,236,116,34,4,64,201,227,62,26,188
15 FORI=0TO14:READJ:L=L+1:POKEL,J:NEXT
16 DATA 32,3,62,130,189,227,32,3,195,211,117
17 FORI=0TO15:L=L+1:POKEL,PEEK(13268+I):NEXT
18 FORI=0TO42:READJ:L=L+1:POKEL,J:NEXT
19 DATA0,0,0,0,0,0,0,0,0,0:REM EDIT!!!
20 DATA229,245,254,181,40,9,241,245,254,180
21 DATA 40,8,241,225,201,1,53,117,24,3,1,58
22 DATA 117,241,225,17,30,29,213,197,195,120,29
23 FORI=0TO156:L=L+1:POKEL,PEEK(11049+I):NEXT
24 POKE30069,139:POKE30070,117:POKE30111,150
25 POKE30112,117:POKE30141,185:POKE30142,117
26 POKE30158,196:POKE30159,117
27 POKE30135,0:POKE30136,122
28 L=L+1:POKEL,241:L=L+1:POKEL,205
29 L=L+1:POKEL,120:L=L+1:POKEL,29
30 FORI=0TO22:L=L+1:POKEL,PEEK(6786+I):NEXT
31 FORI=0TO206:L=L+1:POKEL,PEEK(7104+I):NEXT
32 POKE30245,255:POKE30246,121
33 POKE30206,137:POKE30207,118:POKE30212,165
34 POKE30213,118:POKE30216,171:POKE30217,118
35 POKE30224,137:POKE30225,118:POKE30231,137
36 POKE30232,118:POKE30241,137:POKE30242,118
37 POKE30249,107:POKE30250,118:POKE30271,60
38 POKE30272,118:POKE30287,103:POKE30288,118
39 POKE30363,250:POKE30364,117
40 FORI=0TO10:L=L+1:POKEL,PEEK(6812+I):NEXT
41 L=L+1:POKEL,195:L=L+1:POKEL,167:L=L+1
42 POKEL,26:L=31231:FORI=128TO204:READA#
43 L=L+1:POKEL,ASC(LEFT$(A#,1))+128
44 FORK=2TOLEN(A#):J=ASC(MID$(A#,K,1))
45 L=L+1:POKEL,J:NEXT:NEXT
46 L=L+1:POKEL,171:L=L+1:POKEL,173:L=L+1
47 POKEL,170:L=L+1:POKEL,175:L=L+1:POKEL,219
48 L=L+1:POKEL,197:L=L+1:POKEL,83:L=L+1
49 POKEL,214:L=L+1:POKEL,65:L=L+1:POKEL,71
50 L=L+1:POKEL,89:REM ES,WAGY
51 FORI=1TO128:POKEL+I,PEEK(6049+I):NEXT
52 POKE16526,0:POKE16527,100:A=USR(0)
53 PRINT"KESZ! MAGYARITOTT KULCSSZAVAK."
54 END:REM DE LEHETNE NEW
55 DATA VEGE,SORBA,PONTKI,PONTBE,TOROLJ,CMD
56 DATA VELETLEN,KOVETKEZO,ADAT,BE,HELY
57 DATA OLVASS,LEGYEN,MENJ,FUSS,HA,UJRA
58 DATA ALPROGRAM,VISSZA,MEGJEGYZES,ALLJ
59 DATA KULONBEN,TRON,TROFF,STRING,EGESZ
60 DATA EGYSZERES,DUPLA,SOR,JAVIT
61 DATA HIBA,ESETEN,FELOLDAS,KI,ELAGAZ
62 DATA NYIT,FIELD,GET,PUT,ZAR,LOAD
63 DATA MERGE,NEV,KILL,LSET,RSET,SAVE,HIVJ
64 DATA NYOMTATORA,DEF,POKE,IRJ,FOLYTASS
65 DATA LISTA,LLIST,TOROLJ,AUTO,NULLAZZ
66 DATA MAGNOROL,MAGNORA,FELEJTS
67 DATA TAB(,TOL,FN,USING,VARPTR,USR,ERL
68 DATA ERR,KARAKTERSOR,INSTR,VILAGIT
69 DATA TIME$,MEMORIA,BILLENTYUROL
70 DATA AKKOR,NEM,LEPJ
```


tett kulcsszavai helyett tetszőleges magyar kulcsszavakat alkalmazhatunk. A függvények D7H—FBH kulcsszavai helyett is beírhatunk magyarított megfelelőket, de az itt közölt változatnál már csak helytakarékosság miatt is eltekintettünk ettől.

A program a végrehajtási és a beírási főág megfelelő címeiről elugrik a mi rutinunkba. Vigyázat! A kulcsszóábrát még az EDIT-állás is igényelné, ez az eredeti ROM-ból újabb 500 bájttá átmásolását, ezen belül 50 bájttá átírását jelentené. Ez itt elmaradt.

Mit tud akkor ez a program? (2. lista)

A BASIC nyelvű program futtatásakor a programunk részére fenntartott területre olyan programrészeket ír és másol át, amelyek a tokenizáláshoz és a listázáshoz szükségesek.

- 13 Az RST vektor átírásának előkészítése
- 15—17 Honnan hívta meg az RST rutint a BASIC-értelmező? Beépítve a ROM 33D4H-ról a szükséges rész
- 18 Ha beolvasási főágról, akkor saját tokenizáló rutinra Ha LIST, LLIST (ide kellene az EDIT is), akkor saját rutinra, egyébként vissza a hívóhoz

3. lista

```

10 PRINT"33 MAGYARITOTT C=16 BASIC "
11 PRINTCHR$(27)CHR$(84):PRINT"33BETOLTES"
12 FORI=818TO972:GOSUB26:NEXT
13 FORI=1630TO1713:GOSUB26:NEXT:K=32000
14 FORI=128TO169:READA$:GOSUB22:NEXT
15 FORI=170TO174:READA$:GOSUB24:NEXT
16 FORI=175TO176:READA$:GOSUB22:NEXT
17 FORI=177TO179:READA$:GOSUB24:NEXT
18 FORI=180TO253:READA$:GOSUB22:NEXT
19 POKE780,70:POKE781,3:POKE774,97:POKE775,6
20 POKE774,97:POKE775,6:POKE772,50:POKE773,3
21 NEW
22 FORL=1TOLEN(A$)-1
23 POKEK,ASC(MID$(A$,L,1)):K=K+1:NEXT
24 POKEK,ASC(RIGHT$(A$,1))+128:K=K+1
25 PRINT"*":RETURN
26 READH$:POKEI,DEC(H$):RETURN
27 DATA A5,3B,48,A5,3C,48,20,79,04,4C,41,03,20,73
28 DATA 04,90,FB,6C,0C,03,90,6F,C9,00,F0,55,C9,3A
29 DATA F0,EE,C9,3F,00,04,A9,99,00,2E,C9,20,90,0B
30 DATA C9,FF,F0,DE,A0,1,20,EA,89,F0,D1,C9,22,00
31 DATA 0D,20,73,4,C9,0,F0,2F,C9,22,F0,C8,00,F3
32 DATA 20,00,3,90,C1,C0,00,F0,03,20,EA,89,A5,0B
33 DATA A0,00,91,3B,C9,8F,F0,D,C9,83,00,AC,20,73
34 DATA 04,20,00,8D,4C,39,3,20,73,4,20,8,8E,A6
35 DATA 3B,68,85,3C,68,85,3B,38,8A,E5,3B,A8,C6,60
36 DATA A9,7D,A0,00,4C,07,8A,48,88,88,20,EA,89,A0
37 DATA 00,A9,FE,91,3B,C8,68,91,3B,20,73,04,4C,3E
38 DATA 03,4C,4F,8B,10,FB,C9,FF,F0,F7,24,0F,30,F3
39 DATA C9,FE,D0,17,C8,20,D1,4,F0,C,84,49,38,6C
40 DATA 0E,3,B0,E1,A0,00,F0,24,88,A9,FE,D0,08
41 DATA AA,84,49,A0,7D,84,23,A0,00,84,22,A0,00,CA
42 DATA 10,0F,B1,22,48,E6,22,D0,2,E6,23,63,10,F4
43 DATA 30,EF,C8,B1,22,30,6,20,B2,90,D0,F6,60,4C
44 DATA 4B,8B
45 DATA VEGE,SORBA,KOVETKEZO,ADAT,BE#,BE,TOMB
46 DATA OLVASD,LEGYEN,MENJ,FUSS,HA,UJRA
47 DATA ALPROGRAM,VISSZA,MEGJEGYZES,ALLJ,ELAGAZAS
48 DATA VARJ,HOZZD,BE,VIDD,KI,ELLENORIZZ,DEF
49 DATA POKE,IRJ#,IRJ,FOLYTASD,LISTA,NULLAZZ,CMD
50 DATA HIVJAD,NYISD,ZARD,HOZZAD,UJ,TAB<,TOL,FN
51 DATA SPO<,AKKOR,NEM,LEPJ,+,-,*,/,↑,ES,VAGY,>
52 DATA =,<,ELQJEL,EGESZRESZ,ABSZOLUT,USR,SZABAD
53 DATA POS,GYOK,VELETLEN,LOG,EXP,COS,SIN,TAN,ATH
54 DATA PEEK,HOSSZ,KARAKTERRE,SZAMMA,ASC,KARAKTER
55 DATA BAL$,JOBBS$,KOZEP$,GO,RGR,RCLR,ALUM,JOY
56 DATA RDOT,DEC,HEX$,HIBA$,INSTR,KULONBEN,FELOLD
57 DATA HIBAELFOG,NYOMBE,NYONKI,HANG,HANGERO
58 DATA AUTO,PUDEF,RAJZ,FEST,HELVEZO,KOCKA,KOR
59 DATA GSHAPE,SSHAPE,PONT,POZICIO,SZIN,TISZTITS
60 DATA LEPTEK,HELP,ELEJE,HUROK,LEPJ,KI,DIR,DSAVE
61 DATA DLOAD,HEADER,SCRATCH,COLECT,COPY,RENAME
62 DATA BACKUP,SORTORLES,ATSZAMOZ,BILLENTYUROL
63 DATA MONITOR,USING,AMIG,IGAZ,AMIG,HAMIS

```

23—25 A 2B29H-n kezdődő terület (LIST) átmásolása és a szükséges átírások (kulcsszóábrák címe) elvégzése

26—30 Beolvasás, tokenizálás 1A82H, 1BC0H, 1A9CH kezdőcímeiről áttöltés, az ugróutasítások címeinek átírása

30—40 Saját kulcsszóábrák felépítése az eredeti ROM logikája és sorrendje alapján

42 RST vektor átírása

A futtatással „a mór megtette kötelességét, a mór mehet”, azaz ez a program törölhető, de ha most paranccsal akarjuk ezt elvégezni, akkor a NEW helyett FELEJTS kulcsszót kell beírni. Ha a program listáját még egyszer látni akarjuk, akkor LIST helyett LISTA írandó be. Programjainkat most már magyar kulcsszavakkal írhatjuk, futtathatjuk (RUN helyett FUSS).

A magnóról beolvasott, korábban eredeti BASIC nyelven megírt programjaink listája magyar kulcsszavakkal jelenik meg a képernyőn. A mi „magyar BASIC-ül” megírt programunk alapállapotú gépbe visszatöltve a HT eredeti kulcsszavaival jelenik meg. A „magyarul” beírt program listája a bővítés (HIVJ/12288) meghívása után eredeti kulcsszóval jelenik meg a képernyőn. A bővítés meghívása is átírja az RST 10 vektort. Ebben a formájában a magyarított változat visszaállítására ilyenkor nincs lehetőség.

```

10 IRJ"33 MAGYARITOTT C=16 BASIC "
11 IRJKARAKTER(27)KARAKTER(84):IRJ"33BETOLTES"
12 SORBAI=818TOL972:ALPROGRAM26:KOVETKEZO,I
13 SORBAI=1630TOL1713:ALPROGRAM26:KOVETKEZO,K=32000
14 SORBAI=128TOL169:OLVASDA#:ALPROGRAM22:KOVETKEZO,I
15 SORBAI=170TOL174:OLVASDA#:ALPROGRAM24:KOVETKEZO,I
16 SORBAI=175TOL176:OLVASDA#:ALPROGRAM22:KOVETKEZO,I
17 SORBAI=177TOL179:OLVASDA#:ALPROGRAM24:KOVETKEZO,I
18 SORBAI=180TOL253:OLVASDA#:ALPROGRAM22:KOVETKEZO,I
19 POKE780,70:POKE781,3:POKE774,97:POKE775,6
20 POKE774,97:POKE775,6:POKE772,50:POKE773,3
21 UJ
22 SORBAL=1TOLHOSSZ(A$)-1
23 POKEK,ASC(KOZEP$(A$,L,1)):K=K+1:KOVETKEZO
24 POKEK,ASC(JOBBS$(A$,1))+128:K=K+1
25 IRJ"*":VISSZA
26 OLVASDA#:POKEI,DEC(H$):VISSZA
27 ADAT A5,3B,48,A5,3C,48,20,79,04,4C,41,03,20,73

```

4. lista

Ha már a magyarításnál tartunk, akkor jó lenne ezt a programot más gépeknél is alkalmazni. A primósok figyelmét ezért érdemes felhívni arra, hogy a HT és Primo gépek ROM-jában azonos rutinok találhatóak (az első 1228 bájtból 9826 bájton). A két gépet összehasonlítva azonos címen, azonos tartalmú bájtokat találtunk, többek között az

- 1A22—1A76
- 1A78—1D1E
- 1D25—1DA0
- 1DA2—2072
- 280C—2B46
- 2B4A—2B70
- 2B73—2BF4

területeken. A 48 és 64-es változatok memóriaterületének lehatárolásával csaknem változtatás nélkül beírhatjuk a HT programot a Primóba.

C16, Plus/4

A 3. lista a bevezetőben elmondottakat teljesen kielégíti. A DATA sorokban csak az alapfokú programozási ismereteken kívül felhasznált kulcsszavakat „magyarítottuk”, mert aki már lemezműveleteket végez, az eleve inkább azokat az utasításokat tanulja meg. Aki viszont már haladó, az fejlessze tovább ezeket a programokat úgy, hogy az egészen kezdők hamarabb és értelemszerűen tudjanak megismerkedni a programozás rejtelmével. Ha már értik a programozás elemeit, akkor a bőbeszédű magyar kulcsszavak helyett — addig is, amíg nincs jobb — célszerű az eredeti BASIC-változat kulcsszavait megtanulni. A fordítást megkönnyíti, ha a magyarul írt programunkat betöltjük egy nem manipulált gépbe, mert az ott az eredeti kulcsszavakkal olvasható — és viszont (4. lista).

SZ. LUKÁCS JÁNOS

3-MEG-1-gyel kényelmesebb . . .

Azok, akik a Commodore Plus/4 beépített programjait használják, méltán bosszankodnak azon, hogy az ékezetes karaktereket a 3-Plus-1 egyetlen programja sem fogadja el. Ezt a problémát igyekszik megoldani az a — külön is megvásárolható — program, amelyet a nyomtatókban levő EPROM kicserélésekor kap meg a felhasználó. Sajnos ez a beszúrás sem tökéletes, mert a szövegszerkesztőben használható ugyan az ékezetes karakterek, de a kész dokumentumot nem lehet kinyomtatni. A megpiskált program a <*p> és a <pr> nyomtatási parancsra vagy nem reagál, vagy lemerevedik. A vele való munka egyébként is elég hosszadalmas: a kész szöveget előbb lemeze kell mentenünk, aztán a gépet kikapcsoljuk, a belső 3-Plus-1-et elindítjuk, a kimentett szöveget betöltjük, és végül kinyomtatjuk. Ha a szöveg hibátlan, akkor szerencsénk van, ugyanis a javításhoz ismét az ékezetes szerkesztőt használhatjuk.

Az alábbiakban egy olyan megoldást adok közre, amely ezt a kényelmetlenséget kiküszöböli, sőt azoknak is segít, akiknek nyugati márkájú nyomtatójuk van, német vagy más idegen nyelvű ékezetes karakterkészlettel.

Új	Eredeti	Funkció
<ESC>	<C>+c	Parancs módba lépés
<Shift>+2	<C>+0	Előző parancs ismétlése
<Ctrl>+E	<C>+0	Hibás <RET> semlegesítés
<F1>	<C>+r	= <Shift>+<Return>
<F2>	<C>+l	Széles kurzor balra
		Kurzor középre (41.poz)
<Ctrl>+x	<C>+t	Széles kurzor jobbra
<Ctrl>+n	<C>+n	Numerikus mód
<Ctrl>+f	<C>+f	Formula mód

A módosított program kezelése

Mivel az ékezetes karaktereket a <C=> bilentyűvel együtt kell írni, a módosítás megkövetelte a szerkesztés közben használandó vezérlők kicserélését. Arra törekedtem, hogy az új vezérlők lehetőség szerint könnyen memorizálhatók legyenek, és a <C=> váltó felszabaduljon.

A módosítások lényege

A változtatások két csoportba sorolhatók. Egyrészt az eredeti vezérlőket új karakterekkel helyettesítettem. Ezzel felszabadultak az ékezetes karakterek. A \$178C—\$1794 tartományon pedig a rendszer által alkalmazott ASCII-SCREEN kódkonverziót változtattam meg.

Természetesen a nyomtató csak akkor írja az ékezetes karaktereket, ha van ilyen készlete. Ezért a RAM-ba töltendő készletnek meg kell egyeznie a nyomtató saját (magyar szabvány vagy más szabvány szerinti) készletével.

A 3-MEG-1 elkészítése

A módosító program három részből áll. Az első egy rövid BASIC indító, amely akár el is hagyható. Az indítást a SYS DEC(1400) utasítás kezdeményezi. A gépi kódú program (1. lista, illetve ennek assembler formája a 2. lista) első lépésben a karaktergenerátort átmásolja a \$1800—\$1FFF területre a \$F000—\$F7FF zónába. Második lépésben a \$0700—\$07A0 a szabad rendszerterületre írja be a megszakító rutin elé helyezett beszúrás és átírja a \$0314—15 címen az IRQ vektort, melynek eredeti értéke \$CE0E. Végül a program a 3-Plus-1 indítórutinjára (\$05F5) adja a vezérlést.

Ha a 3-MEG-1 programot olyan gépre alkalmazzuk, amelyben a karakter-ROM az ékezetes készletet tartalmazza, akkor a gépi kódú részből az első blokk és természetesen az egész programból a harmadik részt alkotó karaktergenerátor elhagyható.

A három részt külön elkészítve lemeze mentjük. Innen egyenként a RAM-ba töltjük és átírjuk a \$2D—\$2C BASIC-vege mutatót \$2000-re. Az így egybefűzött programtörzset normál DSAVE '3-MEG-1' rendszerparancsral írjuk lemeze. A gépi kódú rész leírásához azok, akiknek nincs assemblerük, a MONITOR-ral készült

```
>1400 AD 06 FF 29 EF 8D 06 FF :
>1408 A2 00 BD 00 18 9D 00 F0 :
>1410 E8 D0 F7 EE 0C 14 EE 0F :
>1418 14 AD 0C 14 C9 20 D0 EA :
>1420 A9 C0 8D 12 FF A9 F5 8D :
>1428 13 FF A2 00 BD 46 14 9D :
>1430 00 07 E8 E0 A0 D0 F5 78 :
>1438 A9 00 8D 14 03 A9 07 8D :
>1440 15 03 58 4C F5 05 A9 00 :
>1448 8D 47 05 A9 18 8D 04 11 :
>1450 8D E7 19 A9 22 8D EC 10 :
>1458 8D 3D 13 A9 1C 8D 40 13 :
>1460 A9 86 8D 08 11 8D 3E 13 :
>1468 8D 6A 32 8D 86 38 A9 85 :
>1470 8D 0C 11 8D 3F 13 8D 65 :
>1478 32 8D 8E 38 A9 18 8D 18 :
>1480 11 A9 06 8D 1C 11 A9 0E :
>1488 8D 20 11 A9 10 8D 8C 17 :
>1490 A9 07 8D 8D 17 A9 09 8D :
>1498 8E 17 A9 40 8D 8F 17 A9 :
>14A0 EA 8D 93 17 8D 94 17 AD :
>14A8 06 7D D0 30 A9 AA 8D 43 :
>14B0 51 A9 C0 8D 4A 52 A9 22 :
>14B8 8D 80 55 A9 86 8D AF 68 :
>14C0 A9 85 8D B9 68 A9 18 8D :
>14C8 CC 68 A9 06 8D D5 68 A9 :
>14D0 0E 8D C3 68 A9 18 8D DE :
>14D8 68 4C 0E CE A9 18 8D B2 :
>14E0 60 4C 0E CE 00 00 00 00 :
>14E8 00 00 00 00 00 00 00 00 :
>14F0 00 00 00 00 00 00 00 00 :
>14F8 00 00 00 00 00 00 00 00 :
```

1. lista

memóriadumport használhatják. A nyomtatóéval azonos karakterkészlet elkészítéséhez természetesen karakterszerkesztő programra van szükség.

A beszúrás működése

Az assembler listában látható IRQ beszúrás végzi el a beépített felhasználói programokban a módosításokat, majd a KERNAL megszakítási rutinra (\$CE0E) adja a vezérlést. Ez a módosító a már említett ékezetes beszúrásról nemcsak annyiban különbözik, hogy más vezérlőket használ, hanem abban is, hogy a módosítások egy részét feltételesen végzi el. Ehhez a \$7D06 címen levő állapotjelzőt kell megvizsgálni. A beépített rendszer ugyanis nem fér el a szabad RAM (\$1000—\$7FFF) területén. Ezért a program készítői ún. lapozós technikát alkalmaztak: bizonyos funkciók kiszolgálásakor a \$4A00-tól kezdődő zónát a ROM-ból az aktuális modulval töltik fel. Az érvényes modul lapozó kódját a \$7D06 jelző tartalmazza.

DR. HACK FRIGYES

2. lista

```
;put"@0:ass-3+1"
itt = $1800 ; -2000 set 1-2
ram = $f000
flag = $7d06
* = $1400
lda $ff06 ; video ki
and #$ef
sta $ff06
ldx #0 ; ram ← set 1-2
cik1 lda itt,x
sta ram,x
inx
bne cik1
inc cik1+2
inc cik1+5
lda cik1+2
cmp #$20
bne cik1
lda #$c0
sta $ff12 ; ted12
lda #$f5
sta $ff13 ; ted13
;
ldx #0 ; $700 ← irq
irl lda irq,x
sta irq,x
inx
cpx #$a0
bne irl
sei ; irq vektor
lda #$00
sta $314
lda #$07
sta $315
cli
jmp $5f5 ; 3-plus-1
irq lda #0
sta $547 ; set 1<->2
lda #$1b ; <esc> bc=c
sta $1104
sta $19e7
lda #$22 ; <"> ab=q
sta $10ec
sta $133d
lda #$1c ; ctrl+f a4=0
sta $1340 ; <f2> b2=r
sta $1108
sta $133e
sta $326a
sta $3886
lda $133 ; <f1> b6=1
sta $110c
sta $133f
sta $3265
sta $388e
lda #$18 ; ctrl+x a3=t
sta $1118
lda #$06 ; ctrl+f bb=f
sta $111c
lda #$0e ; ctrl+n aa=n
sta $1120
lda #$10 ; konverzio
sta $178c
lda #$07
sta $178d
lda #$09
sta $178e
lda #$40
sta $178f
lda #$ea
sta $1793
sta $1794
lda flag
bne nem
lda #$aa ; |
sta $5143 ; |
lda #$c0 ; -
sta $524a
lda #$22 ; ab
sta $5580 ; b2
lda $134 ; b6
sta $68af ; a3
lda $133 ; b6
sta $68b9 ; a3
lda $118 ; a3
sta $68cc ; bb
lda $506 ; bb
sta $68d5 ; aa
lda $50e ; aa
sta $68c3 ; bc
lda $51b ; bc
sta $68de ; bc
jmp $ce0e nem
lda $51b ; bc
sta $60b2 ; bc
jmp $ce0e
```


2. feladat: Snóbli

Írjon olyan snóbliprogramot, amely kihasználja az ellenfele játékában felismerhető szabályszerűségeket!

A megoldás

Az ilyen program akkor éri el a célját, ha van benne olyan rész, amely számolja az ellenfél játékában felismert sorozatok előfordulását. Ez a 2. listán látható programban (ZX-Spectrum BASIC) az S(2,256) tömb. Ennek második indexe a sorozat száma, amelyet úgy kapunk, hogy a játékos utolsó nyolc lépését egymás mellé írjuk (például FFIFIFII), majd a fejet 0-val, az írást 1-gyel helyettesítjük. Az index az így kapott bináris számnál eggyel nagyobb. (Azaz példánkban: $00101011B + 1 = 44D$.) A tömb S(1,44) eleme azt mutatja, hogy egy ilyen sorozat után hányszor következett fej, S(2,44) pedig azt, hogy hányszor következett írás.

Ha egy ilyen tömbünk van és ismerjük a játékos előző nyolc lépését (S változó), akkor ezt felhasználhatjuk és ennek arányában tippelhetünk (310-es sor).

Minden lépés után a programnak „tanulnia” kell. Ezt az 1000-es sorban található szubrutin végzi. Az 1010-es sor S tömb, az 1030–1040-es sorokban az utolsó nyolc lépést tároló S változó értéke módosul.

```
TALALT : 1183          SNOBLI
NEM TALALT: 885
-----
OSSZESEN : 1968
TALALATI ARANY: 0.89507842
```

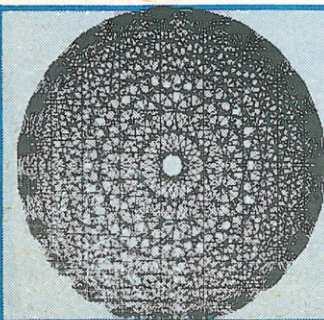
```
*** JATEK ***
ENYEN: F I I I F F I F F I F
TIED:  I F F I I F F I I I I
<ENTER> = STATISZTIKA
MIT TIPPELSZ? (F/I)
```

1. ábra

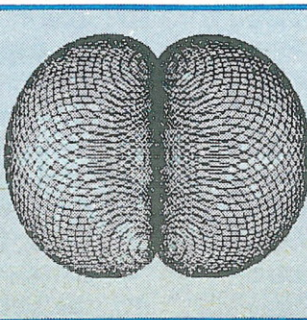
A program fő paraméterei a 160-as sorban találhatóak. Itt határozzuk meg, hogy hány lépés mélységig vizsgáljuk a sorozatokat, és azt, hogy a „tanulás” milyen mértékben befolyásolja a játékot. A program további érdekessége, hogy az <ENTER> lenyomásakor az így készült statisztikát kirajzolja. Az ezt elvégző programrészlet a 900–950-es sorokban látható.

A megoldás többi része a beolvasás és kírítás adminisztrálásával foglalkozik. Beolvashatunk a Kempston botkormányról is. Ez megkönnyíti nagyszámú (több ezer) játékánál az adatbevitelt. Az 1. ábra segítségével a kírást könnyebben megérthetjük. Ugyancsak ez példázza a program hatékonyságát: mindössze 1988 játék (ez meglehetősen kevés) után a gép közel hatvan százalékban biztonsággal nyer.

2. ábra

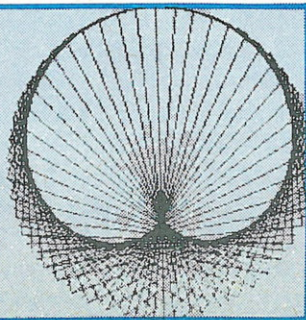

3. ábra

1. lista

4. ábra

Feladatok – megoldások

Sorozatunkat elsősorban középiskolásoknak szánjuk, de reméljük, hogy minden olvasónknak tanulási lehetőséget és szórakozást nyújt.

A következő feladat előtt vizsgáljuk meg az 1. listán látható programot. Ez a 2. ábrán bemutatott sokszöget összes átlójával együtt rajzolja ki. A program ZX-Spectrum Beta Basicben készült, de csak egy utasításban tér el a standard BASIC-től. Ez az utasítás a 360-as sorban található, és az a feladata, hogy az X(J), Y(J) pontot az X(L), Y(L)-l-lel összekösse.

```
10 REM --- ATLOK ---
20 REM PARAMETEREK BEALLITASA
30 INPUT "HANY SZOG? "; N
40 REM KOZEPPONT
50 LET X0=127
LET Y0=85
60 REM SUGAR
70 LET R=Y0-1
100
110 REM CSUCSPONT-KOORDINATAK
DIM X(N)
DIM Y(N)
200 REM SZAMITAS
LET D=(PI+PI)/N
LET S=D
220 FOR I=1 TO N
LET X(I)=X0+R*COS S
LET Y(I)=Y0+R*SIN S
LET S=S+D
NEXT I
300
REM RAJZOLAS
310 LET N2=N/2
320 FOR I=INT N2 TO 1 STEP -1
330 LET K=N
IF I=N2 THEN LET K=N2
340 FOR J=1 TO K
350 LET L=I+J
IF L>N THEN LET L=L-N
360 PLOT X(J), Y(J)
DRAW TO X(L), Y(L)
370 NEXT J
380 NEXT I
```

A program tanulmányozása elsősorban azok számára hasznos, akik nem tanultak még koordinátageometriát és szögfüggvényeket. Ebben a programban ugyanis megtalálható az összes olyan jellegű ismeret, amely a 2. feladat megoldásához szükséges. Három jól elkülöníthető rész fedezhető fel benne:

— A paraméterek beállítása. Ezek olyan állandók, amelyek a számítógép képméretétől és felbontásától függhetnek.

— A csúcspont-koordináták kiszámítása. Itt X(I), Y(I) egy N-szög I-edik csúcspontjának

```
10 REM --- SNOBLI ---
20 REM KEP FIX RESZ
30 GO SUB 710
99
100 REM VALTOZOK DEFINIALASA
110 LET TALALT=0: LET OSSZES=0
120 REM KIRASHOZ HASZNALT U.
130 DIM ES(22): DIM TS(22): DIM
F$(12): LET F$(1)="F": LET F$(
2)="I"
140 REM TIPPELESHEZ HASZNALT U.
150 READ MELYSEG,SULY
160 DATA 2+8,2: REM PARAMETEREK
170 DIM S(2,MELYSEG): FOR I=1 T
O MELYSEG: LET S(1,I)=SULY: LET
S(2,I)=SULY: NEXT I: LET MAX=SUL
Y+SULY
180 RANDOMIZE: LET S=INT (MEL
YSEG-1)*RND+1)
199
200 REM AZ ALLAS KIRASA
210 GO SUB 800
299
300 REM TIPPELES (GEP)
310 LET ETIPP=(S(1,S+1)+S(2,S+1
))*RND>S(1,S+1)
320 LET ES=ES+(3 TO )+F$(ETIPP+1
)
399
400 REM TIPPELES (JATEKOS)
410 BEEP .005,50
420 POKE 23656,8: REM CAPS LOCK
430 IF INKEY$="" OR IN 31=2 TH
EN LET JTIPP=1: GO TO 470
440 IF INKEY$="F" OR IN 31=1 TH
EN LET JTIPP=0: GO TO 470
450 IF INKEY$=CHR$ 13 OR IN 31=
16 THEN GO SUB 900: GO SUB 700:
GO SUB 800
460 GO TO 420
470 LET TS=TS(3 TO )+F$(JTIPP+1
)
480 LET T=JTIPP: GO SUB 1000
499
500 REM ERTEKELES
510 LET OSSZES=OSSZES+1: LET TA
LALT=TALALT+(JTIPP=ETIPP)
520 GO TO 200
599
600 REM SZUBRUTINOK
599
700 REM KEP FIX RESZ
710 BORDER 6: PAPER 5: BRIGHT 1
INK 0: CLS
720 PRINT "TALALT: " TALALT " NEM
TALALT: "
OSSZESEN " TALALATI ARANY: "
730 PRINT PAPER 1, INK 7: AT 1,2
3 " " " " " " " " " " " " " " " "
AT 3,23 " " " " " " " " " " " "
740 PRINT AT 13,8: INK 2: " ***
JATEK *** ENYEN: " ;
" " " " " " " " " " " " " " " "
TIED:
750 RETURN
799
800 REM AZ ALLAS KIRASA
810 PRINT AT 1,13: TALALT, AT 3,1
3: OSSZES-TALALT, AT 6,13: OSSZES
820 IF OSSZES THEN PRINT AT 8,1
5: TALALT/OSSZES
830 PRINT AT 15,9: ES, AT 17,9: TS
840 PRINT INK 3: AT 19,4: " <ENTER
> = STATISZTIKA " AT 21,6: " MIT TI
PPEL 527: IF /I "
850 RETURN
900 REM STATISZTIKA
910 CLS
920 LET M1=175/MAX: LET M2=MELY
SEG/255
930 FOR I=0 TO 255: LET J=1+INT
(I*M2): PLOT I, (S(1,J)+S(2,J))*
M1: NEXT I
940 IF INKEY$="" AND (IN 31)=31
OR IN 31=0 THEN GO TO 940
950 RETURN
999
1000 REM TANULAS
1010 LET S(I+1,S+1)=S(I+1,S+1)+1
1020 IF S(I+1,S+1)+S(2,S+1)>MAX TH
EN LET MAX=S(1,S+1)+S(2,S+1)
1030 LET S=3+3*I
1040 IF S=MELYSEG THEN LET S=S-
MELYSEG
1050 RETURN
```

2. lista

x és y koordinátáját jelöli.

— A tényleges rajzolás. Minden csúcspont minden más csúcsponttal össze kell kötni, ami kissé szokatlanul készül el.

3. feladat: Rajzoljunk

Írja meg azt a két programot, amely a 3. és 4. ábrán látható képet kirajzolja! (2-2 pont) PINTÉR GÁBOR

Pattogó C Plus/4-re

Ez a játék egy VIC—20-ra készült régebbi játék továbbfejlesztett változata. Cél az összes fekete alapú fehér kereszt átváltoztatása. Ezt úgy érhetjük el, hogy a fekete ponttal (labdával) nekিপattanunk a keresztnek. Vigyázat! Az átváltozott keresztnek nem szabad újra nekimenni! A program három pályát ismer. További pá-

lyák generálásához az utolsó néhány sor nyújt segítséget. Az irányítási lehetőségeket és a pontszámot a program kiírja. Az időt a képernyő alján levő vonal mutatja. Hibánál az I billentyű megnyomásával a játék előlről kezdődik, az N-re pedig leáll.

KOVÁCS RÓBERT

```

10 SCNCLR:COLOR4,5,1
20 PRINT "          " : "  :  -FEL  -LE"
30 PRINT "          -BAL  -JOBBA"
40 JK=800
50 SC=10:IK=24*40:LK=IK
60 FS=3072:IL=20
70 PRINT "  "
80 FORT=IK-40TOIK-1:POKEFS+T,168:NEXT
90 IF00=1THENRETURN
100 FORT=9TO38:POKEFS+5*40+T,102
110 POKEFS+20*40+T,102:NEXT
120 FORT=5TO20:POKEFS+T*40+8,102
130 POKEFS+T*40+39,102:NEXT
140 FORT=1TO10:READD(T),F(T):NEXT
150 DATA9,9,12,12,15,15,19,18,15,21
160 DATA12,24,9,27,13,30,17,33,8,32
170 FORT=1TO10
180 POKEFS+D(T)*40+F(T)+3,214:NEXT
190 PRINT "NYOMJ BILLENTYUT!"
200 GETKEYSD$:PRINT "  "
210 POKE239,0
220 H=FS+12*40+20
230 FG=FG+1
240 IFPEEK(198)=50THENG=-40
250 IFPEEK(198)=55THENG=40
260 IFPEEK(198)=12THENG=-1
270 IFPEEK(198)=23THENG=1
280 IFPEEK(H+G)=214THENGOSUB820
290 IFPEEK(H+G)=219THENGOTO370
300 IFPEEK(H+G)=102THENG=-G
310 POKEH,32:H=H+G
320 IFF=SCTHEN440
330 POKE H,81
340 IFLP/IL=INT(LP/IL)THENGOSUB840
350 LP=LP+1:IFLP<>JKTHEN240
360 POKEFS+IK,32
370 PRINT "VESZTETTEL"
380 PRINT "  " : HN*9 : "PONT"
390 PRINT "MUT JATEK?"
400 GETKEYA$
410 IFA$="I"THENRUN
420 IFA$="N"THENEND
430 GOTO400
440 PRINT "GYOZTEL"
450 HN=HN+INT((40-(LK-IK))/3)
460 ONFGGOTO490,700,850
470 PRINT "ABSZOLUT GYOZELEM"
480 PRINT "GRATULALOK!"
490 00=1:GOSUB10
500 FORY=1TO20
510 READA,B,C
520 FORU=3+3*40+FS+AT03+3*40+FS+BSTEP0
530 POKEU,102:NEXT:NEXT
540 FORD=1TO12:READA,B
550 POKEFS+A*40+B+3,214:NEXT
560 G=0:JK=1200:IL=23

```

TOP-lista

Listánkat felhasználói, illetve játékprogramokból állítjuk össze. A legjobbkat, legérdekesebbeket a beküldött javaslatok alapján rangsoroljuk. Ehhez kérjük az olvasók közreműködését. C64-re, ZX-Spectrumra, Enterprise-ra, TVC-re, Atarira és IBM-re készült programokat várunk havonta.

Címünk: Mikroszámítógép Magazin
Szerkesztősége, 1371 Budapest, Pf. 433

Diákszerkesztőség

Felhasználói		Játék	
1. News room	C64	1. ATV Simulator	Spect.
2. Laser Basic	Spect.	2. In eighty days	C64
3. Giga Cad	C64	3. Starstrike	Enterprise
4. Wham ! (TMB)	Spect.	4. Defender OTC.	C64 Amiga
5. GEOS 1.3	C64	5. Renegade	Spect.
6. Art Studio 1.2d	C64 Spect.	6. Nodes of yesad	Enterprise
7. Super Base	C64	7. Slap Flight	Spect. C64
8. GRDOS 1.0	C128	8. Test Drive	C64
9. Fcruncher 1	C64	9. Blood and guts	C64
10. Speed DOS ***	C64	10. Bubbler	Spect.

Örökélet C16-ra

Az e havi POKE-ok ismét Tuba Imre olvasónk gyűjtéséből származnak, aki a kódokon kívül egy ötletet is beküldött: az EXORCIST nevű játék egyes szobáit fekete-fehér tévén nehéz látni, mert az átszínezett részek árnyalata megegyezik az átszínezésre várókéval. A következő utasítással ez kiküszöbölhető:

POKE 10822,113:POKE 10826,113:POKE 11048,113

ONE MAN		7847.0	SHOOT IT	10165.48	
PANCHO		7458.165	SKYHAWK	4763.234	
	joker	7509.165	SLIPPERY SID	7299.48	
PANIK		13235.173	SLIRP	13264.48	
PETALS OF DOOM		15719.173	SPACE PILOT	4866.165	
POGO PETE		4823.165		8473.165	
PULSAR		9841.173	SUICIDE RUN	5808.173	
		10948.173	SUPER GRAN	5220.173	
RAIDER		6325.173		10770.8	
	fuel	13405.165	shields	8443.173	
REACH SKY		8708.173	TRAIL	11989.189	
		8869.173		jumps	12167.165
RED MOON		6983.165			12169.173
ROCKMAN 2.		8721.173	TURBO RACER	8234.169	
	idő	8872.0			8235.0
RUNNER		8991.173	WACKY PAINTER	5777.48	
	fuel	8787.173	WATER GRAND PRIX	11589.173	
SEA STRIKE		4946.165	ZYLON	víz	7501.0
SHARK ATTACK		6183.173		damage	8463.165
		4340.173			

Képernyőtükrözés a ZX-Spectrumra

1. lista

```
TÜKI LD IX, 16384 ; képmem. címe
LD HL, 22560 ; képmem vége + 32
LD C, 96
CALL RUTIN
LD IX, 22528 ; ATTR mem. címe
LD HL, 23328 ; ATTR mem. vége + 32
LD C, 12
CALL RUTIN
RET
RUTIN LD DE, 64
CIK LD B, 32
OR A
SBC HL, DE
C1 LD A, (IX+0)
PUSH AF
LD A, (HL)
LD (HL+0), A ; CSERE
POP AF
LD (HL), A
INC IX ; számlálók
INC HL ; beállítása
DJNZ C1
DEC C
JRNZ CIK
RET
```

Játékprogramok írásánál humoros megoldás lehet a képernyő tükrözése, majd törlése. Az itt bemutatott két rutinnal nagyszerűen tükrözhetünk. Az egyik (1. lista) a képernyő vízszintes középvonalára, a másik (2. lista) a függőleges középvonalra tükröz. Ha a két rutint egymás után használjuk, középpontos tükrözést kapunk.

CSAJTAI KORNÉL

2. lista

```
TÜKII LD IX, 16384
LD HL, 16415
LD C, 192
LD C, 192
CIK LD B, 16
C1 LD A, (IX+0)
CALL RUTIN
PUSH AF
LD A, (HL)
CALL RUTIN
LD (IX+0), A
POP AF
LD (HL), A
INC IX
DEC HL
DJNZ C1
CALL SUM
DEC C
JRNZ CIK
ATTR LD IX, 22528
LD HL, 22559
LD C, 24
LD B, 16
LD A, (IX+0)
PUSH AF
LD A, (HL)
LD (IX+0), A
POP AF
```

```
LD (HL), A
INC IX
DEC HL
DJNZ F1
CALL SUM
DEC C
JRNZ F0
RET
RUTIN PUSH BC
LD B, 8
LD D, 0
OR A
R1 RRCA
RL D
DJNZ R1
LD A, B
POP BC
RET
SUM LD DE, 16
ADD IX, DE
LD DE, 48
ADD HL, DE
RET
```

Külső audio jel kezelése

A C64-ben elhelyezett SID (Sound Interface Device) lehetőséget ad egy külső jel bevitelére is, de ez a jel nem kerül be az oszcillátorba, hanem csak a szűrőkön keresztül megy a kimenetre.

Így bármilyen külső jelet megsűrűzhetünk a SID segítségével. Ezenkívül lehetőségünk van még a SID 3 hanggenerátorát is „rákeverni”, így egyszerre szólhat a külső jellel. A külső jeleket a MONITOR port AUDIO N (5. láb!) és az 1. láb azaz LUMINANCE segítségével vezethetjük a gépbe.

Ezek után áthalad a SID szűrőin és „felbukkan” a 4. láb audio OUT kivezetésén, de már megsűrűzt, kevert állapotban. A szűrését a SID 23 és 24-es regisztereivel végezhetjük, mint normál esetben.

Végül egy jó alkalmazási példát szeretnék említeni: videofilmek „alá” egyszerre írhatunk képet, zenét (igazi zenét), C64-gyel készített zenét, s szövegeket is. Vagy akár feliratozhatunk egy idegen nyelvű filmet.

BARTOS GYULA

Az ENTERPRISE kazettás tárolása

Enterprise számítógépen a programot nem lehet WP-be, illetve a szöveget a program helyébe tölteni. Van mégis egy megoldás, amellyel a programot karakteres formában visszük szalagra:

OPEN ≠ 106: "TAPE:" ACCESS OUTPUT

LIST ≠ 106

CLOSE ≠ 106

Ezután belépünk WP-be és az F1 gombbal betöltjük. Ha WP-ből programot akarunk kazettára menteni, nyomjuk meg az F3-at, majd írjuk be:

TAPE: név majd ENTER

Az így mentett programot visszatölthetjük BASIC-be.

GÖBÖLÖS LÁSZLÓ

Analóg óra Plus/4-en

```

10 VOLS
20 COLOR4,3:COLOR0,3:COLOR1,1
30 REM***** SZAM LAP *****
40 GRAPHIC1,1
50 FORJ=7.84880009TO1.5888001STEP-.1063
60 U=(99*COS(J)+160)
70 O=(-99*SIN(J)+100)
80 F=P+1
90 D=(92*COS(J)+160)
100 G=(-92*SIN(J)+100)
110 DRAW1,U,OTOD,G
120 NEXTJ
130 L=50:F=0
140 REM***** ORA MUTATO *****
150 FORK=7.84880009TO1.5888001STEP-.5216
160 Z=(L*COS(K)+160)
170 S=(-L*SIN(K)+100)
180 DRAW1,160,100TOZ,S:SOUND1,900,2:SOUND1,950,2:SOUND1,1000,2
190 IFF=60THENRUN
200 F=F+1
210 O=78:C=0
220 REM ***** PERC MUTATO *****
230 FORI=7.84880009TO1.5888001STEP-.1063
240 A=(O*COS(I)+160)
250 W=(-O*SIN(I)+100)
260 DRAW1,160,100TOA,W:SOUND1,900,2:SOUND1,950,2
270 IFC=60THEN440
280 C=C+1
290 R=84:B=0
300 REM ***** MASODPERC MUTATO *****
310 FORI=7.83880009TO1.5888001STEP-.1063
320 X=(R*COS(I)+160)
330 Y=(-R*SIN(I)+100)
340 IFB=60THEN420
350 B=B+1
360 DRAW1,160,100TOX,Y:SOUND1,900,2
370 DRAW1,160,100TOZ,S
380 DRAW1,160,100TOA,W
390 FORE=1TO258:NEXTE
400 DRAW0,160,100TOX,Y
410 NEXTI
420 DRAW0,160,100TOA,W
430 NEXTT
440 DRAW0,160,100,Z,S
450 NEXTK

```

Az óra segítségével szemléltetni lehet, hogy hogyan alkalmazhatók a Plus/4 grafikus utasításai. A kezdőknek jó gyakorló program lehet és egyben látványos is. A program a szinusz és a koszinusz függvényt használja a mutatók definiálásához (például a 320-as és 330-as sor). Nagyon ügyeljünk a pontos begépelésre, mert egyébként pontatlan lehet az óránk. Sajnos a nyomtatásnál egy kis hiba csúszott a programba, ezért a 440-es sorba a 100 után szúrjunk be egy TO utasítást.

ZILAHY TIBOR

80 kbájtos memóriamásolás ZX-Spectrumra

Bizonyára többeknek van 80 kbájtos Spectrum. A 80 kbájtos memória kihasználására mutatók be egy példát. Valószínűleg sokan programoztak már gépi kódban, és keserűen tapasztalták — ha tévesen adtak meg egy adatot vagy rosszul szerkesztették meg programjukat —, hogy elindítása után a gép „elszáll”. Az alábbi rutin segítségével megmenthető az elveszettnek hitt program és a fordító is, ha a következőket csináljuk:

A programunk futása előtt elindítjuk ezt a rutint, amely az egyik memóriarészt (32768-tól 65535-ig) átmásolja a másik tárrészbe. Ha a gép a saját programunk működtetése közben „elszáll”, akkor gépeljük be: CLEAR 24999:OUT191,... (a másik memóriarész száma). Ezután programunk újra futtatható a fordítóval együtt. A rutin indítása előtt be kell gépelnünk a 25001-es memóriacímre, hogy melyik memóriarészben vagyunk (0 vagy 1).

A rutin RESET gombnál is működik, tehát ha benyomtuk a RESET-et, akkor csak az egyik tárrészt törli ki. Ezután hasonló módon járunk el, mint a rendes „elszálláskor”.

Ezzel az eljárással rengeteg időt takaríthatunk meg. (A gépi kódú listát 32768 alá fordítsuk, ha meg akarjuk változtatni kezdőcímét.) A gépi kódú lista betöltője itt látható.

PUSKÁS LÁSZLÓ

```

10 REM PUSH1 SOFT
20 REM
30 FOR F=1 TO 50
40 READ A
50 POKE 24999+F,A
60 NEXT F
70 DATA 62,0,254,0,32,31,62,1,50,189
97,175,90,195,97,32,0,128,126,97,62
1,211,191,122,119,62,0,211,191,35
124,254,0,32,298,201,175,90,189,97
62,1,50,195,97,205,183,97,201

```

HA EGYEDÜL NEM MEGY, GÉPPEL KÖNNYEBB . . .

Tudod-e, hogy a számítógép — minden előtte alkalmazott géptől eltérően — mennyiben új eszköz?

Abban, hogy az embernek nem a fizikai, hanem a szellemi munkájában segít.

Készíts olyan programokat, amelyekkel saját munkádat könnyíted meg! Kelleme-sebb a tanulás kedvenc géped társaságában.

A határidő folyamatos.

Földrajz, matek, ének? Segíthet a géped!

NEKED MÁR SEGÍTT?

Ha egy háziállattal több van . . .

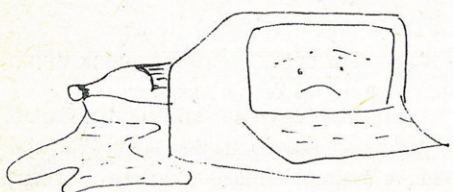
...nem árt néhány információt beszerezni ennek a legújabbnak a természetrajzról.

Milyen a külseje? Könnyű megkülönböztetni a kabáttól, mert csak gombjai vannak, gomblyukai nincsenek. A jól nevelt számítógép belül hordja a drótkötegeit. Ha mégsem, akkor nevetlen, vagy esetleg drótszőrű foxi.

Rendkívül alkalmas jószág. Hogy mire, azt sejtethetjük, mert már több évtizede kutatják. Legnagyobb előnye, hogy nem csíp. Rázni is csak akkor ráz, ha a tenyerünkéből próbáljuk etetni.

Szinte az első perctől kezdve szobatiszta. Ha ennek az ellenkezőjét tapasztalnánk, akkor az inkább azt jelenti, hogy kiborult egy üveg kóla.

Napokig kibírja sétáltatás nélkül, és amikor járunk vele egyet, nagyon fegyelmezett. Nem szalad el, és csak rendkívül nagy mennyiségű sör elfogyasztása után —

hmmm — közelíti meg túlságosan a sarki villanyoszlopot. Nem kötelező szájkosarat húzni rá. Több nyelve is lehet, de bármennyire elfárad is, egyiket sem lógatja illetlenül. Idomíthatóság szempontjából ideális. Képzett programozók pár heti gyakorlás után percenként akár kétszázszor is kiíratják vele a képernyőre, hogy „Imádlak Móni” vagy valami hasonló fontosat.

Végül néhány gyakorlati tanács a korszerű számítógéptartás és -gondozás témaköréből.

Az első héten néha emeljük fel az ujjainkat a billentyűkről, hogy láthatatlan pórusain keresztül levegőhöz jusson (bőrlélegző!).

A második héten vessünk néhány oldalpillantást az aggódó őseink által körben felhalmozott táplálékokra, ha a „kidobom azt a vacakot” felkiáltásaikra nem is reagálunk különösebben.

Azért a harmadik héten is kapcsoljuk be néha, hogy áramköreit átmoszuk egy kissé.

Körülbelül a tizedik héttől kezdve átlagosan kéthetenként töröljük le a port a tetejéről, de a botkormány tövébe települt pókcsaládot ne zaklassuk túlságosan!

SZÁM LÁSZLÓ
alias L. NUMBER

Lapunk előző számában a „Feladatok — megoldások” listái nyomdatechnikai okokból egyes példányokban rosszul olvashatók. Ezeket újból közöljük.

```
5 REM ONMAGAT KIRO PROGRAM
10 READ AS: PRINT AS:
20 FOR I=1 TO LEN AS
30 IF AS(I)="" THEN PRINT ""
...
40 PRINT AS(I):
50 NEXT I: PRINT ----
60 DATA "5 REM ONMAGAT KIIR
0 PROGRAM          10 READ AS: PRINT A
$                  20 FOR I=1 TO LEN A
$                  30 IF AS(I)=""
THEN PRINT -----:
40 PRINT AS
50 NEXT I:
60 DATA
```

1. ábra

```
PROGRAM ONKIRO:
VAR
I, J: INTEGER;
A: ARRAY [1..23]
OF PACKED ARRAY
[1..17] OF CHAR;
BEGIN
A [1] := "PROGRAM ONKIRO";
A [2] := "VAR";
A [3] := "I, J: INTEGER;";
A [4] := "A: ARRAY [1..23]";
A [5] := "OF PACKED ARRAY";
A [6] := "[1..17] OF CHAR;";
A [7] := "BEGIN";
A [8] := "FOR I:= 1 TO 7 DO";
A [9] := "WRITELN(A[I]);";
A [10] := "FOR I:= 1 TO 23 DO";
A [11] := "BEGIN WRITE(' A[";
A [12] := "I:2, ";
A [13] := "FOR J:= 1 TO 17 DO";
A [14] := "BEGIN";
A [15] := "IF A[I][J] =";
A [16] := "THEN WRITE(')";
A [17] := "WRITE(A[I][J]);";
A [18] := "END";
A [19] := "WRITELN(')";
A [20] := "END";
A [21] := "FOR I:= 8 TO 23 DO";
A [22] := "WRITELN(A[I]);";
A [23] := "END";
FOR I:= 1 TO 7 DO
WRITELN(A[I]);
FOR I:= 1 TO 23 DO
BEGIN WRITE(' A[
I:2, );
FOR J:= 1 TO 17 DO
BEGIN
IF A[I][J] =
THEN WRITE(');
WRITE(A[I][J]);
END;
WRITELN(');
END;
FOR I:= 8 TO 23 DO
WRITELN(A[I]);
END.
```

2. ábra

Egy nap – sok gép

A csákvári Kossuth Művelődési Ház és a TIT Fejér megyei szervezete köz-művelődési rendezvénysorozat keretében számítógépes találkozót szervez. Mindenkit várnak, aki C64-es, C16-os, C Plus/4-es, Sinclair Spectrum és Videoton TV-Computer típusú géppel dolgozik vagy ilyen gépekkel szeretne megismerkedni. A találkozón profi programozók is részt vesznek.

A látogatók közül a legfiatalabbak tudásukról játékos próbával győződ-

hetnek meg. A serdülő korú gyerekeknek játékversenyt szerveznek, a felnőtteknek pedig bemutatják a számítógép munkahelyi alkalmazásának lehetőségeit. Lesz programcserebere is.

Kezdő számítógépbarátok részére a helyszínen — hozott lemezre vagy kazettára — ingyen úgynevezett Starter Packot (C16 és C64 gépekre) másolnak. A személyi számítógépeken kívül, csemegeként az IBM kompatibi-

lis XT és AT gépek működésébe is belekóstolhatnak az érdeklődők.

A SZÜV Fejér megyei vállalata számviteli és vállalati vezetők részére külön bemutatót is tart ezeken a gépeken.

A találkozót a csákvári sportcsarnokban rendezik meg, 1988. augusztus 20-án. A program és a cserebere reggel 10 órától délután 16 óráig tart. A rendezvényről Honti József (Csákvár, Május 1. út 11. 8083. Telefon: 24/44-307) ad részletes felvilágosítást.

BASIC és gépi kód

Legutóbb néhány FN függvényt és a velük azonos feladatot megoldó, USR-rel hívható gépi kódú rutin C64-re és C16-ra írt változatát ismertettem. Most – a VC20-tulajdonosok türelmét kérve – más témára térlek át.

A decimális aritmetika

Az 1987/5. számban, a SED és CLD utasítások ismertetésekor megígértem, hogy később részletesebben is írok a decimális aritmetikáról. Erről a témáról magyarul alig olvasható valami, a nyomtatásban közölt példaprogramok pedig pusztán bemutatató jellegűek. Ezért úgy gondolom, hogy mostani írásom érdeklődésre tarthat számot.

A decimális aritmetika csak a két, szűkebb értelemben vett aritmetikai utasításra, az ADC-re és az SBC-re vonatkozik. Minden más utasítás ugyanúgy hajtódik végre, mint bináris aritmetika esetén. A decimális mód használatához meg kell ismerkednünk – egy számunkra új, a számítástechnikában

1. lista

```
033c 78          sei
033d f8          sed
033e 18          clc
033f ad 60 03    lda $0360
0342 6d 61 03    adc $0361
0345 8d 62 03    sta $0362
0348 d8          cld
0349 58          cli
034a ad 62 03    lda $0362
034d 4a          lsr
034e 4a          lsr
034f 4a          lsr
0350 4a          lsr
0351 09 30       ora #$30
0353 20 d2 ff    jsr $ffd2
0356 ad 62 03    lda $0362
0359 29 0f       and #$0f
035b 09 30       ora #$30
035d 4c d2 ff    jmp $ffd2
```

régóta használatos adattípussal – a binárisan kódolt decimális számokkal. Ezeket angol nevük (Binary Coded Decimal) rövidítésével BCD számoknak nevezzük.

A BCD számok egy bájtban két decimális számjegyet tartalmaznak, négy-négy biten. Egy BCD számot tartalmazó bájt hexadecimális alakjában csak számjegyet tartalmaz, betűt nem. Általában előjel nélküli egész számok ábrázolhatók BCD alakban, de programozással megoldható az előjelek és tizedesjegyek kezelése is. Az alkalmazható számok jegyeinek száma tetszőleges, csak a memória mérete és az ésszerűség szab határt.

Az ADC és SBC műveletek a bináris aritmetikához hasonlóan az operandus és az A regiszter között mennek végbe, az eredmény az A regiszterben képződik. Ha összeadásnál az alsó félbájtban keletkező érték meghaladja a 10-et, a felső félbájt tartalma eggyel nagyobb lesz, és az alsón csak a tizen felüli rész marad. A felső félbájtban képződő átvitel a C bit jelzi. A Z, N és V bitek állapota is változhat, de ezek decimális aritmetika esetén nem nyújtanak használható információt. Kivonásnál hasonló a helyzet.

A műveletek elvégzésekor a processzor nem ellenőrzi, hogy az operandusok valóban érvényes BCD számokat tartalmaznak-e, mindig elvégzi a megadott műveletet. Hibás operandus esetén természetesen az eredmény is hibás lesz. De erről majd máskor írok részletesebben.

„Alkotói válságban”

Azzal az elhatározással mentem el a Mikro '88 kiállítás keretében megrendezett újságíró-olvasó találkozóra, hogy azon csak olvasóként veszek részt. Egy – a jelen cikksorozatot is érintő – hozzászólás azonban álláspontom megváltoztatására készítet, gondolkodóba ejtett, mondhatnám, alkotói válságba sodort. Több, mint két éve fut ez a sorozat, s lehetséges, hogy hiába, mert használhatatlan, akár a BASIC zsebkönyv. (Vagy még annál is kevésbé, hiszen az utóbbi a Delta Impulzus 1988/7. számában közölt sikerlista élén állt, mint a márciusban legkelendőbb műszaki könyv.)

Szeretném, ha sorozatom olvasói megírnák az ezzel kapcsolatos véleményüket. Miről szeretnének e témakörben olvasni,

helyes-e, hogy a korábban megjelent információkat ismertnek és hozzáférhetőnek feltekezem, vagy rendszeresen megismételjek-e alapvető dolgokat? Géptől független algoritmusokat ismertessek inkább, vagy az egyes géptípusokon – a ROM-rutinok kihasználásával – gyorsabban létrehozható programokat? Építőelemeket, módszereket mutassak be, vagy kész, begépelhető rutinokat?

Kérem, írják meg ezzel kapcsolatos észrevételeiket, egyéb közleményeiketől elkülönítve, lehetőleg külön lapon. Különösen várom a VC20-ason programozók jelentkezését, hogy megtudjam, érdemes-e időt és energiát fordítani az erre a géptípusra adaptált változatok megvalósítására.

A listákról

A mostani listák egyszerre adnak illusztrációt az előbbi két szakaszhoz.

Az 1. listán egy gépi kódú rutin látható, az eddig megszokott disassemblált alakban. A rutin decimális módban összeadja

2. lista

```
100 start=$033c
110 chout=$ffd2
120          sei
130          sed
140          clc
150          lda elso
160          adc masod
170          sta eredm
180          cld
190          cli
200          lda eredm
210          lsr
220          lsr
230          lsr
240          lsr
250          ora #$30
260          jsr chout
270          lda eredm
280          and #$0f
290          ora #$30
300          jmp chout
310 elso:    byte $37
320 masod:  byte $55
330 eredm:  byte 0
```


két memóriabájt tartalmát, az eredményt elhelyezi egy harmadik bájton, majd kiírja a képernyőre.

A 2. listán ugyanennek a rutinnak az assembly forráskódja van. Programjaimat egy speciális hárommenetes assemblerrel

készítem, mely felismeri és feldolgozza a BASIC utasítások közé írt assembly kódokat. A három menetet FOR ciklussal kell a BASIC programban létrehozni, az ezzel kapcsolatos utasításokat a listából töröltem. A „start=\$033c” értékadás az ismerőbb assemblerek „*=\$033c” utasításának felel meg. (Kérem, írják meg azt is, hogy célszerűnek tartják-e hasonló forráslista közlését, esetleg a HELP assemblerének formájára átírva. Átírás esetén fennáll annak a kockázata, hogy esetleg valamit közben elhibáznak.)

A 3. listával kapcsolatban is az olvasók véleményét kérem. Ez egy egy lépéses szimulátorprogram kimenő listája, és minden utasítás végrehajtása előtt kiírja a regiszterek tartalmát, az állapotregiszterét bitenként, továbbá a végrehajtandó utasítást. Szeretném tudni, hogy az ilyen szimulátorlisták közlése közelebb visz-e a leírtak jobb megértéséhez.

A listák tartalmát a következő alkalommal elemzem. Ezzel kapcsolatban is kíváncsi vagyok olvasóim véleményére: azaz helyes-e, hogy a részletes magyarázat később jelenik meg, mint a lista. Nekem vannak érveim mellette is, ellene is. Önök hogyan látják?

BARNA LÁSZLÓ

3. lista

pc	a	x	y	nv-bdizc	
033c	00	00	00	%00110001	sei
033d	00	00	00	%00110101	sed
033e	00	00	00	%00111101	clc
033f	00	00	00	%00111100	lda 0360
0342	37	00	00	%00111100	adc 0361
0345	92	00	00	%11111100	sta 0362
0348	92	00	00	%11111100	cld
0349	92	00	00	%11110100	cli
034a	92	00	00	%11110000	lda 0362
034d	92	00	00	%11110000	lsr
034e	49	00	00	%01110000	lsr
034f	24	00	00	%01110001	lsr
0350	12	00	00	%01110000	lsr
0351	09	00	00	%01110000	ora #30
* 0353	39	00	00	%01110000	jsr ffd2
0356	39	00	00	%00110000	lda 0362
0359	92	00	00	%10110000	and #0f
035b	02	00	00	%00110000	ora #30
* 035d	32	00	00	%00110000	jmp ffd2

ÁTALÁNYDÍJAS JAVÍTÁSI ÉS KARBANTARTÁSI SZERZŐDÉS = ÖRÖK GARANCIA

**COMMODORE, ATARI, TVC stb. személyi számítógépek
valamint IBM PC/XT/AT professzionális PC számítógépek
és perifériák (floppy, printer)
garanciális és fizető JAVÍTÁSA, KARBANTARTÁSA.**

SZERVIZEINK:

1053 Budapest V., Magyar u. 12-14.

1083 Budapest VIII., Szigony u. 9.

1191 Budapest XIX., Gábor A. sétány 3.

3100 Salgótarján, Arany János u. 3.

3525 Miskolc, Fazekas u. 1-3.

T.: 173-551 Tx: 7621

T.: 343-153

T.: 32-14-007

T.: 46-17-011

4034 Debrecen, Holló László u. 14.

5600 Békéscsaba, Bartók Béla u. 37. T.: 66-27-195

6726 Szeged, Székelysor 13. T.: 62-13-377

7400 Kaposvár, Füredi u. 24. T.: 82-16-307

7624 Pécs, Jurisics M. u. 17. T.: 72-11-812

9700 Szombathely, Szalonok u. 31. T.: 94-14-519

1053 Budapest, Henszlmann I. u. 9. Telefon: 174-144 Telex: 22-7621

VEVŐSZOLGÁLAT — FOTOELEKTRONIK — NOVOTRADE — ALFA G.T.

VÉTEL — ELADÁS 1077 Budapest, Dohány u. 16. Tel.: 428-936

A Precomp Plus előfordító program III.

Plus/4, VC-15XX

DO (UNTIL/WHILE) LOOP (5. lista 1410-2110)

A DO-LOOP ciklus két menetben alakítható át. Az elsőben a DO utasítást tartalmazó sorok sorszámai bekerülnek egy táblázatba (DO% (1-500)). Ennek alapján azonosítható majd a hozzá tartozó LOOP.

A második menetben a DO-LOOP szerkezet helyébe egy FOR-NEXT-STEP ciklus generálódik:

```
10 DO 10 FOR do=1 to 2 STEP 6
20 i=i+1 20 i=i+1
30 LOOP 30 NEXT do
```

A módszerben az a trükk, hogy a DO a fordítandó programban nem tokenizálódik, így változóként kerül fordításra. Mindkét esetben a ciklus addig folytatódik, míg az I változó értéke túl nem csordul.

A generált szerkezet mintegy hatszor gyorsabban fut, mint az eredeti.

A LOOP utasításnál is az első menetben az utasítást tartalmazó sor száma egy táblázatba kerül (1800-1802). A második menetben a LOOP helyett NEXT DO utasítás generálódik.

Az UNTIL/WHILE feltételek esetében a feltételt IF-THEN szerkezetbe foglaljuk. Az átalakítást a 6. lista mutatja.

EXIT (2140-2180)

A DO-LOOP ciklusból való kilépést BASIC 2.0-ban a 6. lista mutatja. A ciklusváltozó értékét megnövelve a NEXT DO utasításra kerül a vezérlés, és az utána következő sorban folytatódik a program végrehajtása.

Hibát a DO-hoz tartozó LOOP utasítás hiánya jelent <DO : DO : LOOP>

GRAPHIC (2255-2500)

A GRAPHIC utasításoknál a Plus-Comp paraméterként csak számkonstanstokat fogad el. Változó vagy tömb esetében a Precomp hibaüzenetet ad, és a hiba helyére *-ot ír be. Ha az első paraméter után nem terminátor (:), sorvég (CHR\$(0)) vagy „paraméter-2” áll, GRAPHIC SYNTAX hibaüzenetet kap.

```
1410 rem--- do 1.menet ---
1420 d0%=(c0%*(s1%+sh%*256)-32767)/do : rem * DO sorszam=32767 tablazatba irasa"
1421 goto 1606
1420 :
1435 rem--- do 2.menet ---
1440 i%=1
1441 fe%=0
1450 c%=peek(1+i%)
1451 i%=i%+1
1452 if c%=32 then goto 1456
1460 :
1470 print#4,chr$(129);chr$(69);chr$(79);chr$(178);chr$(49);
1480 print#4,chr$(164);chr$(50);chr$(169);chr$(48);chr$(58);
1491 rem " * FOR do=1 to 2 STEP 0
1492 :
1495 rem--- until / while ---
1496 if c%=252 or c%=253 then 1530
1500 hu%=1;h$=" " do" : gosub 2960
1510 l=l+i%-1
1511 goto 2040
1520 :
1530 hu%=1
1540 if c%=252 then fe%=1;h$=" " do while"
1550 if c%=253 then fe%=2;h$=" " do until"
1560 gosub 2960
1570 fe$=""
1580 c%=peek(1+i%)
1591 i%=i%+1
1592 if c%=32 then 1580
1590 fe$=fe$+chr$(c%)
1600 if c%<58 and l+i%-1<cv then 1590
1610 print#4,chr$(139);fe$;chr$(167);: rem" * IF feltetel THEN
1611 :
1620 for c1=1 to d0%-1 : rem" * DO - LOOP sorszam kepeses
1621 if d0%(c1)+32767=so and l0%(c1)+32767=so then 1640
1630 next
1640 sz$=str$(l0%(c1)+32767) : rem" * Sorszam
1650 if fe%=2 then 1760
1660 :
1670 s1%=s1%+2;s2%="sh" : rem" * Uj sor=sor+1
1672 if s1%>255 then s1%=s1%-255;s2%="sh"+1
1680 c1$=str$(s1%+s2%*256)
1690 print#4,c1$;chr$(10);
1700 print#4,chr$(10);chr$(10);
1710 s2%="s1"+1
1711 s4%="sh"
1712 if s3%>255 then s3%=s3%-255;s4%="sh"+1
1720 print#4,chr$(s3%);chr$(s4%);"do";chr$(178);"2";chr$(137);sz$;chr$(0);
1730 print#4,chr$(10);chr$(10);chr$(s1%);chr$(s2%);: rem"uj sor:do=2:goto L00
p"
1740 goto 1790
1750 :
1760 print#4,"do";chr$(178);"2";chr$(137);sz$; : rem" do=2:goto L00
p"
1770 :
1780 l=l+i%-1
1781 goto 3340
1790 :
1791 rem--- loop 1.menet ---
1900 l0%=(d0%*(s1%+sh%*256)-32767)/do
1901 d0%=d0%+1
1902 goto 1030
1910 :
1811 rem--- loop 2.menet ---
1820 i%=1
1821 fe%=0
1830 c%=peek(1+i%)
1831 i%=i%+1
1832 if c%=32 then goto 1930
1840 if c%=252 or c%=253 then goto 1900: rem" * UNTIL / WHILE"
1950 :
1960 print#4,chr$(129);chr$(69);chr$(79);chr$(58);: rem" * NEXT do : "
1861 :
1970 if fe%=0 then hu%=1;h$=" " loop" : gosub 2960
1980 l=l+i%-1
1891 goto 3340
1890 :
1891 rem--- until / while ---
1900 if c%=252 then fe%=1;h$=" " loop while"
1910 if c%=253 then fe%=2;h$=" " loop until"
1920 gosub 2960
1930 fe$=""
1940 c%=peek(1+i%)
```


ELSE (2505—2640)

IF... THEN... ELSE szerkezet átalakítása a 6. listán látható. Az egymásba ágyazás mélysége olyan lehet, hogy a generált utasítások sorszáma ne legyen nagyobb az (IF) SORSM + 10-nél.

GETKEY

(2655—2750)

A GETKEY kétbájtos kulcsszó, így a Plus—Comp direktíva nélkül szintaktikus hibát jelez fordítás közben a GET kulcsszó után. Ezt a megjelölést végzi el ez a programrész.

USING

(2765—2790)

Hasonló történik a USING esetében is.

DATA

(2805—2940)

A DATA utasítás sorszáma szintén egy táblázat eleme lesz. Ha a RESTORE (n) utasítás hivatkozik erre a sorra, a sorhoz tartozó adatelemek számát kiolvassuk a RESTORE (n) utasításnál leírt módon.

RESTORE (n)

(7. lista, 3380-3520)

A DATA mutató sorszáma állítását FOR ciklusba ágyazva READ-del oldottam meg. A DO utasításnál használt trükköt alkalmaztam itt is: ER lett a ciklusváltó és ERR\$ az olvasó sztring. RESTORE után annyi DATA elemet olvastatok ki az ER változójú ciklussal, amennyi az előző DATA sorokhoz tartozó adatszám. Így a következő READ pont azt az elemet olvasa be, amelyre a RESTORE (n) mutatott (8. lista).

A Precomp csak sorszámot fogad el a RESTORE után. Nem lehet változó, tömb vagy aritmetikai kifejezés a sorszám. Ellenkező esetben hibaüzenetet küld az előfordító.

Továbbfordítás

Plus—Comppal

Az előfordító fordítás végén kiírja a Precomp Plus által hibásnak ítélt utasítások

```
1941 i%=i%+1
1942 ifc%=32then:goto1940
1950 fe$=fe$+chr$(c%)
1960 ifc%>59and i+1%<10vthen:goto1940
1970 Print#4,chr$(139)+fe$+chr$(167)::new" * IF feltétel THEN ..."
1971 :
1980 :
1990 iffe%=2then:goto2000
2000 :
2010 s1%=s1%+2
2011 ifs1%>255then:s1%=(s1%-255):s2%=(s2%+1)
2020 c1$=str$(s1%+s2%*256)
2030 Print#4,c1$+chr$(0)::new"* ... (LOOP sor) + 2
2040 Print#4,chr$(10)+chr$(10):
2050 s2%=s1%+1
2051 s4%=(s4%+1)
2062 ifs3%>255then:s2%=(s2%-255):s4%=(s4%+1)
2060 Print#4,chr$(s2%)+chr$(s4%)::new"* új sor : (LOOP sor)+1
2070 :
2080 Print#4,"a"+chr$(179)+":2"+chr$(0)::new"* do=2"
2091 iffe%=1then:goto2100
2090 s1%=s1%+1
2091 s2%=(s2%+1)
2100 Print#4,chr$(10)+chr$(10)+chr$(c1%)+chr$(c2%)::new"* új sor:(LOOP sor)+1
2110 :goto1900
2120 :
2130 :
2140 new--- exit 2:menet ---
2150 hu%=1
2160 h$="+ exit"
2161 gosub 2900
2170 c%=peek(1+1%)
2171 i%=i%+1
2172 ifc%=32then:goto2170
2180 :
2190 new" * do = 2 : 6000 ..."
2200 Print#4,chr$(69)+chr$(75)+chr$(178)+chr$(50)+chr$(50)+chr$(137):
2210 Forc1=1to405-1
2211 if60%<c1)+32767<=sord10%(c1)+32767:then:goto2230
2220 next
2221 hu%=2
2222 h$=" *exit loop:menet"
2223 gosub2900
2224 Print#4,chr$(42):
2225 goto2240
2230 sz$=str$(10*(c1)+32767)
2231 Print#4,sz$: :new" * ...LOOP"
2240 i=i+1-1
2241 goto3540
2250 :
2255 new--- Graphic ---
2260 gc%=1
2261 hu%=2
2262 i%=1
2263 h4$=h4$+chr$(c%)
2270 :
2280 c%=peek(1+1%)
2291 i%=i%+1
2290 ifc%=32then:goto2250
2300 ifc%=156 then:h4$=h4$+chr$(c%):goto300 :new"* CLP"
2310 ifc%=44 then:P1%=42:goto2390
2320 ifc%<49orc%>52then:h4$=" *Graphic Parameter 1 %":goto2460
2330 P1%=c%
2340 c%=peek(1+1%)
2341 i%=i%+1
2350 ifi+1%-10<=cvarc%=53then:P2%=49:goto2420
2360 ifc%=32then:goto2340
2370 ifc%<44then:h4$=" *Graphic syntax%":goto2460
2380 c%=peek(1+1%)
2381 i%=i%+1
2390 ifc%=32then:goto2350
2400 ifc%<49orc%>52then:h4$=" *Graphic Parameter 2 %":goto2460
2410 P2%=c%
2420 h4$=h4$+chr$(P1%)+chr$(44)+chr$(P2%)+chr$(52)+chr$(153)
2421 new" * GRAPHIC Parameter1 : Parameter2 : PRINT "
2430 hu%=1
2431 h$="+ Graphic"
2432 gosub2900
2440 goto1300
2450 :
2455 new--- Graphic Precomp error ---
2460 gosub2900
2470 h4$=h4$+chr$(42)
2480 iffl%=1then:h4$=h4$+chr$(52)
2490 goto1290
2500 :
2505 new--- else ---
2510 hu%=1
2511 h$="+ else"
2512 gosub2900
2520 :
2530 i%=1
2531 ife1%=0then:e1%=1:c1%=c1%+10 :new" * következő sor = (ELSE sor) + 10
2540 ife1%>1andc1%>255then:c1%=(c1%-255):c2%=(c2%+1)
```



```

2550 c%:=str$(c%)+chr$(256)
2560 c%:=peek(1+1%)
2561 i%:=i%+1
2562 ifc%="22"andc%="137"then:goto2560:rem"* SPACE van GOTO
2570 i:=i+2
2571 ifc%="47"andc%="58"then:poke1,137:goto2530:rem"* ELSE sorszám = GOTO sorszám
2580 poke1,22
2590 l:=l+1
2591 ifd%="1"then:h4%=" "+h4%
2600 ifth%="0"then:h4%:=h4%+chr$(137)+c%:rem"* ... GOTO (ELSE sor)+10
2610 print#4,h4%:chr$(0)
2611 h4%=""
2620 a1%:=a1%+1
2621 ifa1%>255then:a1%:=a1%-255:sh%:=sh%+1
2630 print#4,chr$(10)+chr$(10)+chr$(a1%)+chr$(sh%):rem"* UJ sor = (ELSE sor)+1
2640 goto1040
2650 :
2655 rem--- get / getkey ---
2660 i%:=1
2670 c%:=peek(1+1%)
2671 i%:=i%+1
2672 ifc%="22"then:goto2670
2680 ifc%>249then:h4%:=h4%+chr$(161)+chr$(c%):goto2710:rem"* nem KEY
2690 h4%:=h4%+" "+chr$(161)+chr$(c%)
2700 hu%:=0
2701 h%=" getkey"
2702 gosub2960
2710 c%:=peek(1+1%)
2711 i%:=i%+1
2712 ifc%="32"then:goto2710
2720 h4%:=h4%+chr$(c%)
2730 ifc%="58"andl+i%-1<cwthen:goto1300
2740 ifl+i%-1<cwthen:l:=i%-1:goto1050
2750 goto2710
2760 :
2765 rem--- usin9 ---
2770 hu%:=0
2771 h%=" usin9"
2772 gosub2960
2780 di%:=1
2790 goto1000
2800 :
2805 rem--- data ---
2810 i%:=1
2811 h4%:=h4%+chr$(c%)
2812 da%(da%)+so="32767":rem"* sorszám elhelyezése a tablazatban
2813 da%:=da%+1:rem"* DATA elem számláló
2820 c%:=peek(1+1%)
2821 i%:=i%+1
2830 h4%:=h4%+chr$(c%)
2840 ifc%="34"then:goto2910
2850 ifc%="44"then:dp%:=dp%+1:goto2920
2860 ifc%="58"then:dp%:=dp%+1:dp%(da%-1)=dp%:l:=l+i%-1:goto970
2870 ifl+i%-1<cwthen:l:=i%-1:dp%:=dp%+1:dp%(da%-1)=dp%:goto1040
2880 :
2890 goto2920
2900 :
2905 rem--- data sztringben ---
2910 c%:=peek(1+1%)
2911 i%:=i%+1
2920 h4%:=h4%+chr$(c%)
2930 ifc%="34"then:goto2970
2940 goto2910

```

5. lista

6. lista

```

10 rem # do [until/while] loop #
20 i=0:do:i=i+1:if i=10 then exit
30 print i
40 loop
50 :
60 i=0:do until i>10:i=i+1:loop
70 :
80 i=0:do while i<=10:i=i+1:loop
90 :
100 i=0:do:i=i+1:loop until i>10
110 :
120 i=0:do:i=i+1:loop while i<=10
130 :
140 rem # graPhic #
150 graPhic 1,1:graPhic 0,0:graPhic clr
160 :
170 rem # else #
180 a=10:if a=10 then print"i9az":else print"hamis"
190 b=20:if b=20 then b=0:else 210
200 a=c#w
210 :
220 rem # getkey #
230 print"billentsut var":getkey a$
240 :
250 rem # usin9 #
260 a="1234.567:printusin9"#####";a
270 :
0 poke129,128:rem>>b
10 :
20 i=0
21 fordo=i to 2steP0:
22 i=i+1
23 if i=10 then:do=2:goto 40
30 print i
40 nextdo:
50 :
60 i=0
61 fordo=i to 2steP0:if i>10thendo=2:goto 63
62 i=i+1
63 nextdo:
70 :
80 i=0
81 fordo=i to 2steP0:if i<=10then 83
82 do=2:goto 83
83 :
84 i=i+1
85 nextdo:
90 :
100 i=0
101 fordo=i to 2steP0:
102 i=i+1
103 if i>10thendo=2
104 nextdo:
110 :
120 i=0
121 fordo=i to 2steP0:
122 i=i+1
123 if i<=10then 125
124 do=2
125 nextdo:
130 :
140 :
150 graPhic 1,1:print:
161 graPhic 0,0:print:
170 :
180 a=10
181 if a=10 then:print"i9az":goto 190
182 print"hamis"
190 b=20
191 if b=20 then:b=0:goto 200
192 goto210
200 a=c#w
210 :
220 :
230 print"billentsut var"
231 :getkeya$
240 :
250 :
260 a="1234.567
261 :printusin9"#####";a
270 :

```

számát. A hiba helyét az előfordított programban *-gal jelölte meg.

A szükséges módosítások elvégzése után a Plus—Comp a hibátlanul ítélt programot már fogadni tudja. Itt van a hibaelemzés a BASIC 2.0-ban értelmezett utasításokon. A BASIC 3.5-ös utasítások szintaktikus elemzését csak a Precomp Plus V—1.1 végzi majd el.

A grafikus fordítási mód szükségességét a „GR: Igen” üzenet mutatja.

Amire vigyázni kell:

Sztringek esetében még PRINT-nél is kötelező a sztringeket „macskakörömmel” lezárni.

Ne használjuk IF szerkezetben utasításhatárolásra egynél több (:) karaktert, mert ez direktívakezelési problémákhoz vezethet.

Ne felejtjük el előfordítás előtt a RE-NUMBER 10,10-et!

Alkalmazási lehetőségek

A Precomp Plus új sort generáló módszerre Commodore 64-en is használható olyan programok „szétszedésére”, amelyeket összetömrítettek.

Némi segítséget nyújthat azok számára is, akik programot szeretnének analizálni (feltételes utasítások száma, közvetlen vezérlésátadás, szubrutinhívás, ciklusszervezések hatékonysága stb.).

Más feldolgozási algoritmussal (visszalépés engedélyezésével), szöveggörnyezettől független nyelvi struktúrák elemzéséhez is ajánlható ennek az egyszerű átalakítónak a vizsgálata.

A különböző BASIC nyelvjárások transzformációja így már nem is tűnik nehezen megoldható feladatnak. Ha időm engedi, egy Commodore BASIC 2.0/3.5


```

2950 .
2955 rem--- uzenetek kiadása a kePennyre ---
2960 e%(hu%)=e%(hu%)+1 :rem"* 0/1/2 szint szamlalo
2961 ifhu%<hz%then:goto3050 :rem"* szintvizsgalat
2970 hu$(no%)=str$(so)+" "+h$ :rem"* uzenet elmentese ismetlesre
2971 no%=no%+1
2980 Printleft$(ki$,7+ki%);spc(ki%);" " +str$(so)+" " :tab(12);h$
2990 Printleft$(ki$,7+ki%-1);" "
3000 open100,4 :rem"* nyomatotara is
3001 Print#100,chr$(14);so;chr$(15);".sor: ";h$
3002 close100
3010 h$=""
3020 ki%=ki%+1
3030 ifki%=18then:Print"*****";:gosub3060:ki%=0:ifk1">40then:k1%=0
3040 ifki%=9then:Print"*****";:gosub3060
3050 return
3060 fori=1to9
3070 Print" "
3080 next
3090 return
3100 rem=====
3105 .
3110 rem--- 2.menet ---
3120 Print#15,"i0"
3121 gosub490
3130 Print" ";tab(33);t1$
3140 open2,9,2,P1$+"P.r" :rem"* 1.nev
3141 gosub490
3150 open4,8,4,"@:Pre."+pn$+"P.u"
3151 gosub490
3160 get#2,b$;
3161 get#2,b$
3170 Print#4,chr$(1);chr$(16);:rem"* #1001 (DOS)
3175 rem--- vizsgalo ciklus ---
3180 c$=u$ :rem"* torles
3191 syso% :rem"* BASIC sor c$-be
3182 ifcc%=0then:goto3640 :rem"* vege
3190 :
3200 Print" ";
3210 ck=Peek(vk+3)+Peek(vk+4)*256+1
3220 cv=ck+cc%-2
3230 sl%=asc(mid$(c$,3))
3240 sh%=asc(mid$(c$,4))
3250 so=s1%+sh%*256
3251 Printso
3260 Print#4,chr$(10);chr$(10);chr$(sl%);chr$(sh%);
3270 forl=ck+3tocv
3280 c%=Peek(l)
3290 ifc%=140then:goto3390 :rem" * RESTORE
3300 ifc%=235then:goto1430 :rem" * DO
3310 ifc%=236then:goto1920 :rem" * LOOP
3320 ifc%=237then:goto2130 :rem" * EXIT
3330 Print#4,chr$(c%);
3340 nextl
3350 Print#4,chr$(0);
3360 goto3190
3370 .
3380 rem--- restore / restore (n) ---
3390 i%=1
3391 Print#4,chr$(c%);" ";
3400 .
3410 c%=Peek(l+i%)
3411 i%=i%+1
3420 ifc%=32then:goto3410
3430 ifc%=58orl+i%-1>cvthen:l=l+i%*-1:goto 3340
3440 ifc%<48orc%>57then:hu%=2:h$=" " +restore (n)":gosub2960:goto3870
3450 hu%=1
3451 h$="+ restore (n)"
3452 gosub2960
3460 sz$=chr$(c%)
3470 c%=Peek(l+i%)
3471 i%=i%+1
3480 ifc%=32then:goto3470
3490 ifc%=58orl+i%-1>cv then:goto3540
3500 ifc%<48orc%>57then:hu%=2:h$=" " +restore kifejezes":gosub2960:goto3870
3510 sz$=sz$+chr$(c%)
3520 goto3470
3530 .
3535 rem--- sorszam => data mutato
3540 sz=val$(sz$)
3541 l=l+i%-1
3550 forc1=1to4%-1
3560 ifda%(c1)+32767=szthen:sz=dP%(c1)-1:goto3600
3570 nextc1
3571 hu%=2
3572 h$=" " +restore sorszam"
3573 gosub2960

```



```

3574 Print#4,"*");
3590 goto 3340
3590 :
3595 rem"* RESTORE n => FOR err= 1 to DATA-1 : READ err$ : NEXT :
3600 ifsz<0then:goto3340
3610 Print#4,chr$(129);"er";chr$(178);"1";chr$(164);str$(sz);":)";
3620 Print#4,chr$(135);"err$";chr$(130);":)";
3630 goto3340
3635 :
3636 rem--- forditas vege ---
3640 Print#4,chr$(0);chr$(0);chr$(0)
3650 close2
3651 close4
3652 gosub490
3653 Print#15,"s:"+P1$
3660 close15
3670 Print" ";tab(33)" ";tab(33)" ";tab(33)" ";tab(33)"
3680 :
3690 char1,0,4,"Hiba: ";str$(e%(2))
3700 char1,11,4,"Csere: ";str$(e%(1))
3710 char1,22,4," 3.5 ";str$(e%(0))
3720 if9r%=1then:a$="igen":goto3740
3730 a$="nem "
3740 char1,33,4," ";a$
3751 :
3752 :getkeya$
3760 :
3770 Print"#####Program : ";Pn$
3780 Print"#####"
3790 Print"#####Kari una a hibauzeneteket : ";in$ / "n"
3800 :
3802 :getkeyv$:
3803 ifv$="n"then:goto3850
3810 j=0
3811 fori=0tono%-1
3812 j=j+1
3820 Printhu$(i)
3830 ifj=15then:j=0::getkeya$:Print"#####"
3840 next
3850 end
3855 rem***** forditas vege *****
3860 :
3865 rem--- Precomp error ---
3870 Print#4,"*";
3880 c%=Peek(l+i%)
3881 i%=i%+1
3890 ifc%=58orl+i%-1>=cvthen:l=l+i%-1:goto3340
3900 goto3880
3910 :
3915 rem--- rem ---
3920 h4$=h4$+" ";
3930 i%=1
3940 c%=Peek(l+i%)
3941 i%=i%+1
3950 ifl+i%-1<cvthen:goto3940
3960 goto 1070
3970

```

7. lista

```

10 rem * restore *
20 data 1,2,3,4,5
30 data 6,7,8,9,10
40 data 11,12,13,14,15
50 :
60 restore 20:read a$:Printa$
70 restore 30:read a$:Printa$
80 restore 40:read a$:Printa$
90 :
20 data 1,2,3,4,5
30 data 6,7,8,9,10
40 data 11,12,13,14,15
50 :
60 restore:
61 read a$
62 Printa$
70 restore:forer=1to 5:readerr$:next:
71 read a$
72 Printa$
80 restore:forer=1to 10:readerr$:next:
81 read a$
82 Printa$
90 :
0 poke129,128:rem>>b
10 :

```

8. lista

< == > TVC IS BASIC 1.2 átalakítóprogramot én is készítek, és talán e lap hasábján önök is olvashatnak róla.

Plus-Comp rendszerlemezeket a számla felmutatása után díjmentesen kicserélik a Precomp Plusszal bővített verzióra. Az új verzió az előfordítón kívül tartalmaz egy Benchmark programot is, amely 24 BASIC

utasítás végrehajtási idejét hasonlítja össze (BASIC/P-kód).

Rövidesen elkészül a Mini Plus-Comp (kazettás BASIC-fordító) előfordítója is.

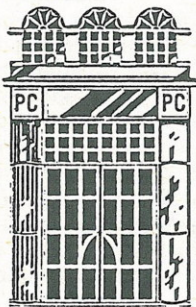
BÁRÓ CSABA

Az Ön feje nem adattárolásra való, hanem fontos döntések hozatalára.
Joggal várhatja el, hogy kezében legyen az eszköz, ami munkáját minőségivé teszi,
döntését megalapozza.

A számítástechnikában viszont a széles választékból, nem könnyű
a legjobb mellett dönteni.

az Ön fejével gondolkodtunk,

amikor létrehoztuk az első, Közép-Európában egyedülálló számítástechnikai szalont.
Meghívtuk a legfontosabb gyártókat és forgalmazókat, hogy a választék együtt legyen
áttekinthető, kipróbálható, tanulmányozható, összehasonlítható.
Felkészült szakembereink várják az érdeklődőket, a leendő vásárlókat.
Reméljük, döntésünk új korszakot nyit az Ön mindennapi munkájában.

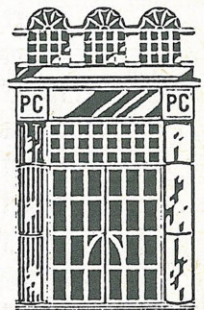
PC szalon

Budapest XIII., Sallai Imre u. 6.

☎ 315-136, 310-776

Lépjen új korszakba velünk.

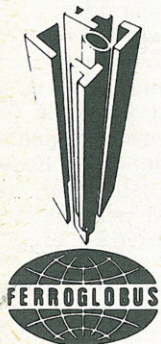
NOVOTRIDE

KOMPLEX SZÁMÍTÁSTECHNIKAI SZOLGÁLTATÁS!

A Ferroglobus számítástechnikai
főosztálya nagy adatfeldolgozási
hagyományokkal, jól képzett, nagy
tapasztalatú munkatársakkal
rendelkező számítóközpontja széles
skalájú, komplex számítástechnikai
szolgáltatásait ajánlja:

- kereskedelmi, szakmai,
készletgazdálkodási, pénzügyi,
számítási, bér- és munkaügyi stb.
rendszerek szervezése,
programozása és fejlesztése nagy
kapacitású, modern ICL típusú
számítógépen
 - mágneses adathordozóra történő
adat-előkészítés, -rögzítés
 - számítógépidő bérbeadása
 - tanácsadás
- FERROGLOBUS**

TEK V. számítástechnikai főosztály

Budapest VII., Vörösmarty u. 16.
Tel.: 427-338, 202-415

MD – GUTOR

szünetmentes áramforrás

A biztonságos termelés alapköve!

0,5 kVA—10 kVA

**A legfejlettebb technikát alkalmazó,
teljesen zárt rendszerű berendezés.**

**Óvja értékes
számítás- és vezérléstechnikai
berendezéseit!**

**Megbízható megoldás
a teljesítményingadozás ellen!**

A nyugatnémet—magyar kooperációban
készülő berendezések magyarországi
forgalmazója:

**MD — Vállalkozási és Kereskedelmi Kft.
1112 Budapest, Budaörsi út 42.
Telefon: 666-617 • Tlx: 22-7676 md h**

EPSON®

Az EPSON RX—80-as típusú mátrixnyomtatót nem azért ajánljuk Önöknek, mert világbajnok volt a tartós nyomtatásban (2904 órát megszakítás nélkül nyomtatott), még csak azért sem, mert csupán három gomb is elegendő a kezeléséhez, vagy csak hozzá kell illeszteni személyi számítógépéhez, és egy megfelelő programmal máris üzemképes lesz, hanem azért:

- mert **megbízható,**
- mert **nagy teljesítményű** (100 karakter/s),
- mert **könnyű** (5 kilogramm),
- mert **anyomatófej és festékszalag-kazetta hosszú élettartamú,**
- mert egykártyás felépítésű és **könnyen javítható,**
- mert karakterkészlete tartalmazza a **magyar ábécét** is,
- mert **53 vezérlőparanccsal** rendelkezik,
- mert **96 ASCII karaktert, 32 grafikus karaktert és 11 nemzeti karaktert tartalmaz,**
- mert a cég **nyomtatópiac 35,5 százalékát uralja,**
- mert **12 hónapig garanciális,**
- mert az EPSON nyomtató **más, mint a többi . . .**

Folyamatosan kapható valamennyi Centrum Áruház Műszaki Osztályán!

	Fogy. ár:
EPSON RX—80 mátrixnyomtató	56 400,— Ft
Ékezetes magyar ABC E—PROM BŐVÍTŐ	2 030,— Ft
Centronics PC kábelcsomag	4 730,— Ft
Enterprise—128 kábelcsomag	4 730,— Ft
Commodore soros interface kábel- és softwarecsomag	18 000,— Ft
Commodore 600/700 PIC printer interface chain, kábel- és softwarecsomag	20 800,— Ft
TV computer nyomtatókábelcsomag	1 630,— Ft

Figyelem! Valamennyi kábelcsomag mellé díjtalanul adjuk a Data Becker sorozat Az EPSON nyomtatók című könyvét.

**KERESSE ÁRUHÁZAINKBAN
AZ EPSON RX—80-as típusú
mátrixnyomtató részletes
műszaki tájékoztatóját!**

Hardver

A mikroprocesszor

A mikroprocesszor a mikrogép központi egysége. Az eredeti angol elnevezés alapján szokták CPU-nak is mondani. Jellemzői alapvetően meghatározzák a teljes mikrogeprendszer működését. Funkcióit a következőképpen foglalhatjuk össze:

1. A mikrogép minden elemének biztosítja az időzítő- és vezérlőjeleket.
2. Elvégzi az adatok és utasítások tárból tába mozgatását.
3. Dekódolja és végrehajtja az utasításokat.
4. Irányítja a be/kimeneti egységekkel kapcsolatos adatforgalmat.

A mikroprocesszor valamennyi funkcióját a benne levő logikai áramkörök végzik. Kívülről ezekhez az áramkörökhöz hozzáférni nem lehet. Áramköri szempontból csak a mikroprocesszor kivezetései érdekes számunkra. Az itt fellépő jelek szintjei és időbeli viselkedése alapján követhetjük ennek a bonyolult rendszernek a működését.

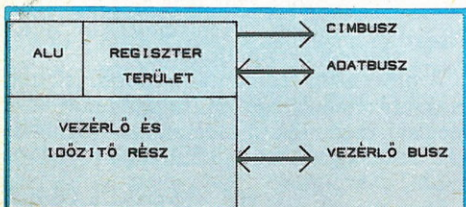
Bár ezek a szekvenciális és kombinációs hálózatokat tartalmazó áramkörök nagyon összetettek, nagyjából mégis három jól elkülöníthető részre bonthatók: regiszterterületre, a vezérlést és időzítést megvalósító területre és az aritmetikai-logikai műveleteket végrehajtó egységre, az ALU-ra. Ezeket az egységeket a hozzájuk rendelhető be/kimenetekkel együtt az 1. ábrán láthatjuk.

Foglaljuk össze az egyes részekre vonatkozó legfontosabb ismereteket, feltételezve, hogy ismeretesek a gépi kódú programozás alapfogalmai.

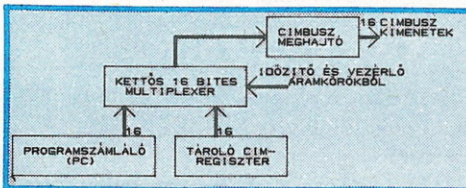
A mikroprocesszor regiszterei

A mikroprocesszorban gyakori művelet a bináris információ tárolása, átvitele egyik regiszterből a másikba. A regiszterek tárolókból (flip-flopokból) épülnek fel. Ezeket adattárolásra, címzésre, utasítások tárolására, állapotok tárolására és számlálásra használják. Hosszuk és számuk egy meghatározott típusú mikroprocesszorra jellemző, bár a fő feladatok megvalósítására mindegyik tartalmaz bizonyos fontos regisztereket. Ezek a következők.

1. ábra

A sorozat alap gondolata — azon a régi felismerésen túl, hogy az elektronika és a számítástechnika elválaszthatatlan egymástól — a következő tapasztalatot summázza. A szoftver — a programok — jelentősége egyre nő, de az is tény, hogy az igazán jó (az adott számítógép nyújtotta lehetőségeket maximálisan kihasználó) programok megírásához a programozónak rendelkeznie kell alapfokú áramköri hardverismerettel is. Megerősíti ezt, hogy szaporodik az olyan berendezések, mikroprocesszort alkalmazó rendszerek száma, amelyek programvezérelten működnek. Az ilyen rendszerek tervezőinek és fejlesztőinek is szükségük van integrált hardver- és szoftverismeretekre.

2. ábra

Utasításregiszter

Amikor a mikroprocesszor egy utasítást hív le a tárolóból, az utasításnak megfelelő bináris kód az utasításregiszterbe kerül. Az utasításdekódoló egység ezt feldolgozva állítja elő az utasítás tényleges végrehajtásához szükséges logikai vezérlőjeleket.

Programszámláló

A programszámláló mindig annak az utasításnak a címét tartalmazza, amelyet a mikroprocesszornak majd a tárból le kell hívnia.

A tároló címregisztere

Ez a regiszter tárolja annak az adatnak a címét, amelyet a CPU kiolvas vagy beír a memóriába. A címbuszra a címek két forrásból kerülhetnek: a programszámlálóból és a tároló címregiszterből. A kiválasztást a multiplexer végzi, ahogy ezt a 2. ábrán összefoglaltuk.

Akkumulátor

Az akkumulátorregiszter a legtöbb műveletben részt vevő, kitüntetett szerepű regiszter. Az utasítások nagy része kapcsolódik ehhez a regiszterhez.

Általános segédregiszterek

Ezeket a regisztereket a CPU műveleteihez szükséges adatok átmeneti tárolására használják. Minél nagyobb ezeknek a száma, annál kevesebbszer kell a CPU-nak a külső memóriához fordulnia, így tehát ezek a mikroprocesszorok teljesítményét növelik.

Státuszregiszter

A státuszregiszter bitjei tartalmazzák a CPU által végrehajtott műveletekre vonatkozó információkat. Ezeket flageknek (ejtsd: flegeknek) vagy magyarul jelzőbiteknek is nevezzük, és mindegyik valamilyen speciális mikroprocesszor-állapotot jelez. A legfontosabbak az átvitelbit, az eredmény negatív voltát jelző bit stb.

Verekmutató regiszter

Ez a regiszter a verekmutatónál utoljára tárolt érték címére utal.

A mikroprocesszor időzítő és vezérlő áramkörei

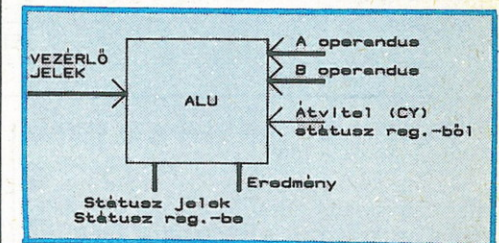
Ezek a jelek teszik lehetővé a CPU és a többi rendszerelem összehangolt működését. Ezek be- és kimeneti jelek lehetnek. Foglaljuk össze a legfontosabbakat.

RESET: bemenet. Mivel a mikroprocesszor egy bonyolult, tárolókat is tartalmazó logikai hálózat, ezért biztosítani kell az alaphelyzetét. Ebbe a helyzetbe a jel aktív szintje állítja a mikroprocesszort.

R/W: kimenet. Ez a vonal jelzi, hogy a CPU olvasási (R) vagy írási (W) műveletet akar végrehajtani. Van olyan mikroprocesszor, ahol külön van írás és olvasási vonal.

MREQ: kimenet. Ez a jel jelzi, hogy folyamatban van a memóriához fordulás.

IORQ: kimenet. Ez a jel jelzi, hogy folyamatban van a be/kimeneti egységhez fordulás.

3. ábra

ALU, a mikroprocesszor aritmetikai logikai egysége

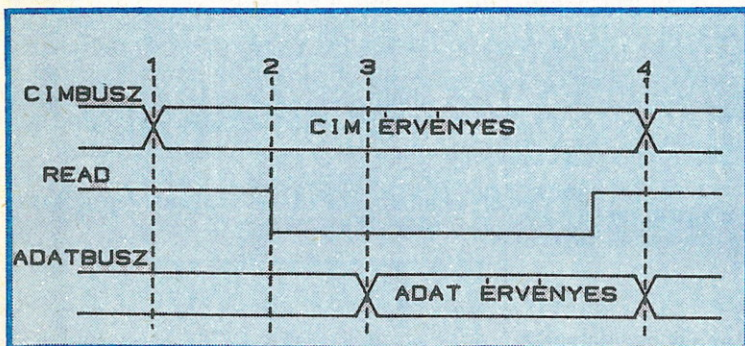
Az adatokkal végzett műveleteket ez az egység hajtja végre, elvi felépítését a 3. ábra mutatja. A műveletek egy része kétooperandusos, ahol az egyik az akkumulátorregiszterben van, a másik lehet egy adat a memóriából vagy valamelyik belső regiszter tartalma. Az egyoperandusos műveletek legtöbbje az akkumulátorra vonatkozik. A mikroprocesszor utasításkészletének jelentős része kapcsolódik az ALU-hoz. A műveletek eredményére utaló ún. státuszbit (túlcsordulás, az eredmény nulla stb.) a státuszregiszterbe kerülnek. A mikroprocesszor a memóriában tárolt programot hajtja végre. Kövessük nyomon, hogy hogyan megy végbe egy, a memóriában tárolt utasítás végrehajtása.

A memóriában az adatok és az utasításra jellemző kódok azonos alakban — bináris formában — vannak tárolva. De ha ezek az alakok azonosak, honnan tudja a mikroprocesszor, hogy adott esetben az adat egy utasításkód vagy ténylegesen egy adat? A magyarázat nagyon egyszerű: az értelmezés, illetve a sorrend dönti el. Amikor a mikroprocesszor utasítást hajt végre, feltételezi, hogy a memóriából kiolvasott érték egy utasításkód. A programozónak kell biztosítania, hogy a memóriában az utasítások és adatok sorrendje megfelelő legyen.

Minden memóriához való fordulás egy alapidőtartamot igényel, amit GÉPI CIKLUS-nak nevezünk. A gépi ciklus tovább osztódik kisebb időegységekre, amelyeket ÜTEM-nek nevezünk. Ezekből az ütemekből épül fel az utasítások elvégzése is. Az ütem általában még tovább osztható a rendszer órajelciklusaira. Az órajelek egymásutánjai során alakul ki az utasítás-végrehajtás egy üteme, majd a teljes gépi ciklus.

Egy utasítás végrehajtása mindig az „utasításhozó ciklus”-sal kezdődik. A mikroprocesszor RESET-je után is az első gépi ciklus az utasításhozó ciklus. Az első — a memóriából hozott — adatot tehát mindig utasításnak értelmezi a CPU. A to-

4. ábra

vábbi adatok értelmezését már az utasítás kódja határozza meg.

Az utasításhozó ciklus első ütemében az utasításslámláló tartalma a belső buszvezetékön keresztül a címbuszra kerül. Ez eljut a memóriához, az MREQ R/W aktív jelekkel egyetemben kiválasztódik a memória így kijelölt adata és a memória kimeneti regiszterébe íródik. Azt az időt, amíg a memóriánál a cím megjelenésétől az adatkimenet az adat megjelenik, hozzáférési időnek nevezzük.

A második ütemben az adatvonalon megjelenő adatot a CPU — mivel felismeri, hogy utasítás — a saját utasításregiszterébe juttatja. Ezután a dekódoló azonnal megkezdí az utasítás kódjának megfejtését.

A harmadik ütemben az utasításregiszter dekódolt jelei a vezérlőegységben előkészítik az utasítás végrehajtásához szükséges vezérlőjeleket, és az időzítőegység is megkapja az utasításvégrehajtás időzítéséhez szükséges vezérlőjeleket.

A további — már nem részletezett — ciklusok és ezen belüli ütemek végrehajtásakor képződnek az utasítás operandus(ai) címei, beolvasódnak az azokon levő értékek és ekkor van az utasítás végrehajtása is.

A fentiekben csak röviden vázolt és ténylegesen igen bonyolult működést igazán csak a mikroprocesszor tervezőinek kell ismerniük.

Mintaként bemutatunk egy olyan idődiagramot, amit a mikroprocesszor lábain megjelenő jelek időbeli leírásánál használnak.

Ezeket a digitális jeleket — mivel a H vagy L szintjükkel jellemezhetők — az idődiagramokban egyszerűen csak adott magasságú vízszintes szakaszokkal ábrázoljuk. Az átmeneteket egyik szintről a másikra — utalva a váltás időbeli végességére — ferde vonalakkal jelöljük. Időtengelyt nem alkalmazunk, mivel a jelek időbeliségénél nem a tényleges idő, hanem az egymáshoz való viszonyuk a lényeges. Még két megjegyzés az időbeli ábrázolással kapcsolatban:

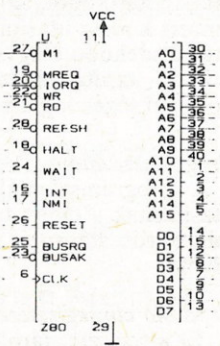
— a háromállapotú kimeneteket, mikor azok lebegő állapotban vannak, szaggatott vonallal jelöljük,

— a buszvonalak (cím és adat) jeleit csupán egy párhuzamos egyenespárral jelöljük, és ahol változik a busz állapota, ott ferde vonalakkal jelöljük az átmenetet.

Ezek után vizsgáljuk meg az olvasási ciklus idődiagramját. A jeleket a 4. ábrán követhetjük.

Ahhoz, hogy a processzor valamilyen címről adatot olvasson be, a címkimeneteire kell tennie a címnek megfelelő bináris kódot. Ez a cím a címbuszon megjelenik, és a címbuszra kapcsolódó minden egység be-

5. ábra

menetén is megjelenik. Ahhoz azonban, hogy a címen levő adatinformációt a megcímzett egység az adatvonalakra kapcsolja, szükséges még egy jel, amely a tényleges műveletet azonosítja: ez pedig a vezérlőbusz READ (olvasás) jelű vezetéken megjelenő L szintű logikai állapot, ami a processzorba való olvasást jelenti. Ezek után az adat az adatvonalakra kerül és megjelenik a processzor adatvonal-bemenetein. Az ábra felső részén feltüntetett számok a folyamat időbeliségére utalnak: arra például, hogy a cím címbuszra adása és a READ jel megjelenése között idő telik el (1-2 szakasz), vagy pedig arra, hogy a címzett egységnek a 2-4 szakasza áll rendelkezésre ahhoz, hogy az adatot az adatbuszra adja, mert különben a processzor számára elvesz.

Egy konkrét mikroprocesszor esetén az áramkört leíró katalógusban ehhez hasonló diagramokkal adják meg a mikroprocesszor különféle működési állapotaihoz tartozó jelek időbeli és egymáshoz viszonyított változását.

Befejezésül a Z80-as lábkiosztását és jeleinek definícióját adjuk meg (lásd az 5. ábrát).

A mikroprocesszor működésére jellemző idődiagramokat a korlátozott terjedelem miatt itt nem közöljük, de számos irodalomban — magyar nyelven is! — megtalálhatók.

Az 5. ábra jelmagyarázata:

VCC: a +5 V-os tápfeszültség
GND: a jelek és a tápfeszültség közös testpontja

0: az órajelbemenet

A0—A15: a címsín csatlakozási pontjai. Háromállapotú kimenetek

D0—D7: az adatsín nyolc vezetékeének csatlakozási pontjai. Háromállapotú, kétirányú kivezetések

WR: háromállapotú kimenő vezérlőjel, alacsony aktív szinttel, aminek alacsony szintje azt jelzi, hogy a processzor információt küldött ki az adatvonalakra (WRite = írás)

RD: háromállapotú kimenő vezérlőjel, alacsony aktív szinttel, aminek alacsony szintje azt jelzi, hogy a processzor adatot akar olvasni az adatvonalakról (ReA = olvasás)

MREQ: háromállapotú kimenő vezérlőjel, alacsony aktív szintje azt jelzi, hogy a processzor a memóriával (a tárral) akar adatot cserélni (Memory REQuest = memóriakérés)

IORQ: háromállapotú kimenő vezérlőjel, alacsony aktív szintje azt jelzi, hogy a processzor perifériával (be/kimenetekkel) akar adatot cserélni (Input/Output ReQuest = bemenet/kimenet kérés)

RESET: bemenő vezérlőjel, alacsony aktív szintjének hatására a processzor alapállapotba kerül

M1: kimenet, azt jelzi, hogy utasításlehelvási ciklust hajt végre (utasításkódot olvas be) a processzor

WAIT: bemenet, az ide adott alacsony szinttel kell jelezni a processzornak, hogy a megcímzett memória vagy periféria nem kész az adatátvitelre (lassú). A processzor ilyenkor WAIT (várakozó) állapotban marad addig, amíg a bemenet aktív

RFSH: kimenet, aktív alacsony szintje jelzi, hogy a címbusz alsó hét címbitje frissítési címet tartalmaz és a MREQ jel frissítő olvasásra használható. Ennek a jelnek használatát a későbbiekben, a dinamikus memóriáknál értjük meg

Mivel a címbuszhoz háromállapotú kimenete van, ez lehetővé teszi, hogy nemcsak a processzor képes címet adni a címbuszra, hanem más eszköz is. Ez például lehetővé teszi, hogy a memóriából/ba közvetlenül — tehát nem a processzoron keresztül — olvassunk vagy írjunk. Ilyen módon közvetlen adatforgalmat valósíthatunk meg például a memória és egy mágneslemezegység között. Ezt a megoldást DMA-nak, vagyis magyarul közvetlen memória-hozzáférésnek nevezik. A Z80-nál ezt két vezetékkel alakították ki.

BUSRQ: bemenő vezérlőjel, alacsony aktív szintjének hatására a buszok és a háromállapotú vezérlőkimenetek lebegő (magas impedanciájú) állapotba kerülnek (BUS ReQuest = sínkérés)

BUSAK: kimenő vezérlőjel. Alacsony szintje jelzi, hogy a BUSRQ jel hatására a processzor lebegtetett az előzőben említett vezetékeket (BUS AcKnowledge = sínelfogadás)

A processzor fennmaradó három jelének magyarázatához egy új fogalommal kell megismerkednünk, a megszakítás fogalmával. Ezzel következő számunkban foglalkozunk.

DR. KÓNYA LÁSZLÓ

Halálos vírusok?

A legtökéletesebb gyógyítás korában is mindig lesz vírussal fertőző bántalom, mely időnként járványszerűen szétterjed az egész földtekén, de legkevesebb annak egy részén végigvonul. A kanyaró, bárányhimlő vagy az influenza rohamosztagainak azonosításához nem szükséges plántált felderítői képesség. Gyorsan, nesztelenül hódít, mint a szerelem. S olyan is: esztelen. De hogyan kerül a csizma az asztalra? Virulencia napjaink egyik legszerelmesebb, legeszebb tudományában, a számítástechnikában? Hüledezhetünk, de így van. A tudományos-fantasztikus irodalom rémlátomását, az ősi hitvilág vérszívó lidércnyagát megelevenedni látjuk.

A közelmúlt hónapjaiban az Egyesült Államoktól Nagy-Britanniáig több országban, vállalatoknál és egyetemeken olyan számítógépvírusok fertőzték meg a személyi számítógépekben használatos programokat, amelyek képesek megváltoztatni vagy akár megsemmisíteni bankok, részvénytársaságok, katonai és államigazgatási szervek számítógépes programjait! A számítógépes rendszerekbe becsempésztett vírusok tehát roppant kártékonyak lehetnek. Ugyanúgy, mint biológiai kiscsoceik, rendkívül gyorsan terjednek, fertőznek. Egy-egy számítógépes vírus ugyanis képes egyetlen pillanat alatt reprodukálni önmagát, másodpéldányait beágyazni további programokba.

„Alapszabály, hogy amerre terjed az információ, oda vírus is eljuthat” – jelentette ki egy ízben Fred Cohen, a Cincinnati egyetem professzora, aki 1983 óta kutatja a számítógépes rendszereket fenyegető veszedelmét. Mivel a fertőzött programok is fertőzővé válnak, a vírus behatol mindazokba a számítógépekbe, amelyek a „beteg” szoftverrel érintkeznek. A leghevesebb megbetegedés eddig a személyi számítógépeknél volt észlelhető. Az adatvédelmi és biztonsági szakértők azonban állítják, hogy a legnagyobb veszélyt a stratégiai szempontból domináns nagyszámítógépes rendszerek – mint például a légit forgalmat ellenőrző és irányító, az adóhivatal által üzemeltetett rendszerek – fertőzése jelentené. Kutatások szerint ehhez mindössze egy óra leforgása elegendő. De még egy hatalmas méretű, több világ-részre kiterjedő – számítógépek ezreit magába foglaló – nemzetközi hálózatba is be lehet törni néhány nap alatt, azaz ezek sem mentesek a jogellenes betolakodótól. S ami a ragályt még félelmetesebbé teszi az az, hogy vírusfertőzés a számítógépek közötti telefonvonalakon is bekövetkezhet.

Ilyetén úgy tűnik, a szoftverháború, az emberi faj nemzetközi neuraszténiájának újabb neme egyre valószínűbbé válik.

E potenciális tény megerősíti az, hogy a vírus kijátssza a szokásos ellenőrzéseket és korlátozásokat, amelyeket a felhasználók alkalmaznak információik védelmére. Amerikában egy biztonsági szakember egészen egyszerűen fogalmazott: „A vírus halálos, mert képes átugrani, pontosabban átcsúszni a kiépített védővonalakon. A megoldás: egy erős kapuval ellátott falat kell emelni a dzsungel köré, mivel a számítógépek többségénél jelenleg csak egy álmós kapuőr vigyázza a bejáratot. De ami még ennél is nagyobb gond, azokkal szemben megóvni a rendszert, akik legálisan tartózkodnak, illetve dolgoznak a kapun belül.”

Mindazonáltal az USA egyre több államból, egyeteméről jelennek meg tudósítások, amelyek kiterjedt fertőződésről szólnak, és többek között az IBM személyi számítógépek programjait károsítják. De San Francisco körzetében és Nyugat-Európában nagyszámítógépes rendszerek is áldozatul estek már, meghibásodtak. Az egyik legaggasztóbb hír Izraelből származik, ahol az elmúlt év őszén két hónap alatt széles körben elterjedt egy víruskód, melyet látszólag politikai célból, a tiltakozás fegyvereként szándékoztak használni.

Yuval Rakavy, a Héber Egyetem diákja szerint – aki felfedezte, majd hatástalanította a vírust – ez a program időzített bombaként működött volna, amelynek hatására idén május 13-án, pénteki napon a megfertőzött programoknak törölniük kellett volna az összes tárolt adatállományt!!! Május 13-a egyébként a politikai egységként létező Palesztína utolsó napjának 40. évfordulója volt. Izrael 1948. május 14-én deklarálta függetlenségét. Rakavy beszámolójából kiderül, hogy amikor tavaly december 30-adika előtt barátja felkérte, segítsen neki kivizsgálni, miért nem működik jól a személyi számítógépe, hallott már arról: Izraelben terjed a vírus: „Megnéztem a számítógépet és rögtön láttam, miről van szó. Miközben várta a május 13-i időpontot, a vírus már utasította a számítógépet arra, hogy a bekapcsolást követő 30 perc elteltével normál sebességét egyötödére csökkentse és időnként „szemetet” jelezzon a képernyőn.”

Végül is az izraeli lidércet a szerencsével karöltve leleplezhették le. „Az időzített bomba felfedezése a vírusprogramban lévő hibának volt köszönhető, mert a „mérnylő” a korábban fertőződött programokat nem fertőzöttnek tekintette. Ezután tévesen önmaga másolatát hozzáadta a programhoz” – állapította meg Samuel Peleg, a Héber Egyetem számítógéptudományi karának professzora. Voltak olyan programok, amelyek így 300-400-szor fertőzöttek.

A bábeli zűrzavart előidéző akciónál enyhébb szabotázs is elképzelhető. Amikor akár közhuszár vagy hadnagy vág eret alattomban kapitányán, ami rosszabb lehet a kígyómarásnál. – Elméletileg a vírusok felhasználhatók fegyverként a vállalati beharcoknál és kihathatnak a termelésre is. A klasszikus forgatókönyv alapján egy cég alkalmazottja, elnökhelyettese vírussal megfertőzheti az elnöknek a tervekészítéshez használt programjait, hogy annak alkalmatlanságát bizonyítva előnyökhöz jusson, esetleg helyébe léphessen. Am ugyanígy valamely vállalat versenytársának folyamatvezérlő programját is lesántíthatja.

A szinte bénító hatású számítógépes vírus ellen található-e megfelelő védőrendszer a fentebb említett nagyfelas módszeren kívül? Ez idő tájt a homeopathia, a házonszeri gyógymód látszik erre a legalkalmasabbnak. Azaz, amikor hasonlót hasonlóval akarnak gyógyítani, tehát egy betegséget oly gyógyszerrel orvosolni, amely egészséges testben hasonló tüneteket idéz elő. Noha az eddig felfedezett vírusok többségükben kártékonyak, elképzelhető jóindulatú, üdvösebb változatuk is. Sok programozót foglalkoztat egy olyan rejtett vírustípus alkalmazásának lehetősége, mely konstruktív célokat szolgál. San Francisco közelében egy személyi számítógépes szoftverház kifejlesztett egy olyan vírust, amely számolja a generálásokat és nyomköveti a programduplikációt. Minneapolisban kidolgozták az úgynevezett Data Physician-t, amely azonosítja, hatástalanítja és eltávolítja az IBM PC, valamint a Unix rendszerekből a vírusokat. A cikkünk elején idézett Fred Cohen olyan vírust ajánl, mely mindenkor engedélyt kérne mielőtt akcióba lép és matematikailag sűrítene a kódot, hogy így az adatok kisebb helyen legyenek tárolhatók.

Dennis Steinaurnak, az USA Országos Szabványügyi Hivatala vezető biztonsági szakértőjének véleménye szerint: „Úgy tűnik ez lesz az év játéka, s azt figyeljük majd, hogy ki áll elő a legjobb vírussal.” Csak az év játéka? Ez kissé túlzott optimizmus. Terroristák, bűnözők vagy pusztán otromba tréfacsinálók képesek lesznek és egyre képesebbek olyan vírusokat előállítani, melyekkel vandál pusztítást vihetnek véghez. Annál inkább, minél jobban számítógépfüggővé válik egy emberi társadalom. Ez pedig nem más, mint játék kontra fair play. Avagy: „Az ismerethalmaz nem tanít meg az értelemre.” – De úgy látszik, hiába mondta ezt már Herakleitos.

Rajzolóprogram IS-BASIC-ben

Ez a program a gép négyszínű, 720 x 1200 pont felbontású grafikus lapját használja.

A kurzort nyolc irányban mozdíthatjuk el, amit a képernyőn lévő pont azonnal követ, és vonalat húz maga után. Ha a rajzot máshol akarjuk folytatni, akkor az /m/ paranccsal mozgathatjuk el a kurzort, de a felbontást futás közben is megváltoztatjuk.

A MENÜ PARANCSAI

A / / jelek a középük írt alapállapotú — kisbetűs — billentyű lenyomását jelentik. /f/ — a felbontás megváltoztatása (FELB rutin)

Alapértelmezésben a felbontás 20 pont. Ha kis ívű görbéket rajzolunk, célszerű a felbontást mintegy 3-ra finomítani. A hosszabb vonalszakaszokhoz viszont érdemes növelni. A javasolt intervallum 3—300 között van.

/m/ — mozgás vonal nélkül (MOZG rutin)

A botkormány mozdítására az érvényes felbontással elmozdul a villogó pont.

/p/ — alakzat betöltése (TOLT rutin)

A kifestő eljárás először a mozgatórutint hívja. Ha a pontot a megfelelő helyre állítjuk (blank), akkor hatására az 1-es paletta színnel kifesti a zárt alakzatot. Ekkor a rutin az IS-BASIC PAINT utasítást használja.

Figyelem! Csak biztosan zárt alakzatot fessünk ki! Egy piciny lyukon is „kifolyhat” a festék, és tönkretelheti addigi munkánkat.

/t/ — szakaszok törlése (TORL rutin)

A program az utolsó ötven töréspont koordinátáját tárolja. A /t/ billentyű egy-egy lenyomására egy-egy szakasz törlődik. Az /n/-nel és /e/-vel felrajzolt alakzatok pontjait nem törli!

/n/ — téglalap rajzolása (NEGY rutin)

Az eljárás megkérdezi az „a” és „b” oldal hosszát. Ez a felosztás egységben értendő. Pozitív „a” és „b” esetén az utolsó pont a négyzet vagy téglalap bal alsó sarka lesz. A program negatív értékekre a megfelelően elforgatott ábrát rajzolja.

/e/ — ellipszis rajzolása (ELLI rutin)

Az eljárás megkérdezi az ellipszis fél nagytengelyének „RX” és fél kistengelyének „RY” hosszát. Az egység az /f/ paranccsal meghatározott felbontás. Ha „RX”=„RY”, akkor kört rajzol a rutin. Ilyenkor a program az IS-BASIC ELLIPSE utasítását használja. Az utolsó pont az ellipszis közepében lesz, és a rajzolás befejezése után is ide áll vissza.

```

160 CLEAR SCREEN
170 SET KEY CLICK OFF
180 NUMERIC K,L,J,T(1 TO 50,1 TO 2)
190 FOR I=1 TO 50
200 LET T(I,1),T(I,2)=0
210 NEXT
220 LET F=20
230 LET K,L,J=0
240 GRAPHICS
250 LET N=1:LET KX=640:LET KY=355
260 SET INK 2
270 PLOT 1,1:1279,1:1279,719:1279,719:1,
719:1,719:1,1
280 CALL SZOV
290 DO
300 IF KX<K<1 OR KY<K<1279 THEN 360
310 IF KY<L<1 OR KY>L>719 THEN 360
320 PLOT KX,KY+L;
330 LET T(N,1)=KX+L:LET T(N,2)=KY+L
340 LET N=N+1
350 IF N>50 THEN LET N=1
360 CALL BOT
370 LOOP
380 DEF BOT
390 GET A$
400 IF A$="" THEN 390
410 SOUND PITCH ORD(A$)-93,DURATION 2
420 SELECT CASE A$
430 CASE "f"
440 CALL FELB
450 CASE "t"
460 CALL TORL(T,N,KX,KY)
470 CASE "u"
480 CALL UJRA
490 CASE "m"
500 CALL MOZG
510 CASE "p"
520 CALL TOLT
530 CASE "n"
540 CALL NEGY(T,N)
550 CASE "e"
560 CALL ELLI
570 CASE "v"
580 END
590 CASE ELSE
600 LET J=JOY(0)
610 SELECT CASE J
620 CASE 1
630 LET K=K+F
640 CASE 2
650 LET K=K-F
660 CASE 4
670 LET L=L-F
680 CASE 8
690 LET L=L+F
700 CASE 9
710 LET K=K+F:LET L=L+F
720 CASE 10
730 LET K=K-F:LET L=L+F
740 CASE 6
750 LET K=K-F:LET L=L-F
760 CASE 5
770 LET K=K+F:LET L=L-F
780 CASE ELSE
790 END SELECT
800 END SELECT
810 END DEF
820 DEF FELB
830 CLEAR TEXT
840 PRINT AT 1,2:"felbontas=";F
850 INPUT AT 2,11:F
860 CALL SZOV
870 END DEF
880 DEF MOZG
890 CLEAR TEXT
900 PRINT "mozgato vege = <blank>"
910 LET F=F+3
920 DO
930 GET S$
940 SET INK 3:PLOT ;
950 WAIT .3
960 SET INK 0:PLOT ;
970 WAIT .6
980 SET BEAM OFF
990 IF KX<K<1 OR KY<K<1279 THEN 1020
1000 IF KY<L<1 OR KY>L>719 THEN 1020
1010 PLOT KX+K,KY+L,
1020 IF S$="" THEN 930
1030 IF S$=" " THEN EXIT DO
1040 CALL BOT
1050 LOOP
1060 LET F=F-3
    
```

```

1070 SET INK 2
1080 CALL SZOV
1090 END DEF
1100 DEF TORL(REF T,REF N,REF KX,REF KY)
1110 CLEAR TEXT
1120 LET M=N-1
1130 PRINT AT 1,3:"<t>=törles <blank>=
vege"
1140 SET INK 0
1150 DO
1160 GET A$
1170 IF A$="" THEN 1160
1180 SELECT CASE A$
1190 CASE "t"
1200 IF T(M-1,1)>0 THEN
1210 PLOT T(M,1),T(M,2);T(M-1,1),
T(M-1,2);
1220 LET T(M,1),T(M,2)=0
1230 LET M=M-1
1240 END IF
1250 IF M=1 AND T(50,1)>0 THEN LET
M=50
1260 CASE " "
1270 LET N=M
1280 LET KX=T(N,1)
1290 LET KY=T(N,2)
1300 PLOT KX,KY,
1310 LET K,L=0
1320 EXIT DO
1330 CASE ELSE
1340 END SELECT
1350 LOOP
1360 SET INK 2
1370 CALL SZOV
1380 END DEF
1390 DEF SZOV
1400 CLEAR TEXT
1410 PRINT " f=felbontas t=törles u=u
j rajz "
1420 PRINT " n=negyszög e=ellipszis"
1430 PRINT " m=mozgatas p=festes v=E
ND"
1440 END DEF
1450 DEF UJRA
1460 FOR I=1 TO 50
1470 LET T(I,1),T(I,2)=0
1480 NEXT
1490 CLEAR GRAPHICS
1500 CALL SZOV
1510 PLOT 1,1:1279,1:1279,719:1279,719:
1,719:1,719:1,1
1520 END DEF
1530 DEF TOLT
1540 CALL MOZB
1550 SET INK 0
1560 PLOT ,FORWARD 3
1570 SET INK 1
1580 PLOT PAINT
1590 SET INK 2
1600 END DEF
1610 DEF NEGY(REF T,REF N)
1620 OPTION ANGLE DEGREES
1630 LET X1=T(N-1,1):LET Y1=T(N-1,2)
1640 PLOT X1,Y1
1650 CLEAR TEXT
1660 PRINT "Kerem a,b-t";
1670 INPUT AX,BY
1680 PLOT ;
1690 FOR I=0 TO 2 STEP 2
1700 PLOT ANGLE I*90;
1710 PLOT FORWARD AX*F;
1720 PLOT ANGLE (I+1)*90;
1730 PLOT FORWARD BY*F;
1740 NEXT
1750 PLOT ;
1760 CALL SZOV
1770 END DEF
1780 DEF ELLI
1790 CLEAR TEXT
1800 PRINT "Kerem rx,ry-t ";
1810 INPUT R1,R2
1820 ! PLOT ;
1830 PLOT ,ELLIPSE R1*F,R2*F
1840 CALL SZOV
1850 END DEF
    
```

/u/ — új rajz készítése (UJRA rutin)
Az eljárás törli a ponttárolót, letörli a grafikus képernyőt és új keretet rajzol.
/v/ — befejezi a program működését

TOVÁBBI KÉT ELJÁRÁS

A SZOV rutin a grafikus képernyő alatti szöveges lapra írja a menü szövegét.

A BOT rutin a menü parancsait kiválasztó billentyűket és a botkormányt figyeli. Minden billentyű lenyomása és a botkormány mozdítása is más-más hangot ad.

Világszép művünk a program futása után a :VSAVE „képnév” paranccsal háttértárolóra menthető.

FEHÉRVÁRI FERENC

A Centrum Áruházak Vállalat az elmúlt évben közel tízezer darab Enterprise 128 számítógépet adott el. Ezt a típust kizárólag ez a vállalat forgalmazta. Az eddigi tapasztalatainkról kérdeztük Kaszás Kálmán vezérigazgatót.

Mikroszámítógép Magazin: Noha a Centrum Áruházak Vállalatnál már hagyománya van a számítógépek értékesítésének, nem kifejezetten erre a területre szakosodtak. Miért döntöttek úgy, hogy nagy mennyiségben, nálunk ismeretlen számítógép forgalmazását kezdik el?

Kaszás Kálmán: Az ilyen tevékenység nálunk nem új keletű. A Commodore 610 típusú géppel kezdtük, ebből hatszázat adtunk el. Amíg a gép ára a hazai piacon hatszáz ezer forint körül volt, mi jóval kétszáz ezer alatt kínáltuk. Tehát már akkor is törekedtünk arra, hogy kedvező árat alakítsunk ki. Valós piaci viszonyok között egy kereskedelmi vállalat azt szerzi be, amit forgalmazni kíván. A mi körülményeink között csak abban dönthettünk, hogy a hazai kínálatban megjelent Enterprise számítógépet bevezetjük-e vagy sem. Mi vezérelt minket? Ilyen kategóriájú gépet Magyarországon csak a Videoton gyárt. Ezért vállalnunk kellett a nehézségeket, az ismeretlen márkát, a szervizhálózat kialakítását, a használati utasítással való ellátást, a szoftverek beszerzését. A perifériák lehetőség szerinti jó ellátására is sok energiát fordítottunk. Végül is az üzleti szempont vezérelt minket. Ilyetén a hazai keresletet akartuk megfelelő áru géppel kielégíteni, megteremtve egyúttal a gondos értékesítés körülményeit is. Tízezer Enterprise értékesítésére szerződöttünk a Novotrade Rt.-vel, de további háromezret is átvettünk.

M. M.: Ezenkívül nem vesznek át értékesítésre gépeket?

K. K.: Nem. Ennek több oka is van. Az eredetileg szerződött tízezer gép nem a megállapodás szerinti ütemben érkezett. Az engedélyezési eljárás elhúzódása miatt azonban csak 3500-at kaptunk. Futottunk a gép után, hiszen már mindent előkészítettünk. Az ütemtelen szállítás ellenére is átvettünk összesen tizenháromezer Enterprise-t. Úgy véljük, hogy ez a mennyiség a keresletet kielégíti. Importlehetőségünket inkább a kiegészítők és a tartozékok beszerzésére kell fordítanunk. Másik gondunk az, hogy a megváltozott gazdasági szabályozók miatt az új beszerzés nem fér bele a kialakított árba, ami már az

átvett utolsó tételre is igaz. Ennek ellenére mi továbbra is tartottuk a számunkra már kedvezőtlen árat, de további tételeket nem veszünk át. A még meglévő mennyiséget a nagykereskedelmi részlegünkön keresztül más kereskedelmi vállalatok számára is értékesíteni kívánjuk. Ebbeli döntésünkben az is közrejátszott, hogy na-

K. K.: Annak az árunak, aminek import tartalma van, annak beszerzése függ az engedélyezési eljárástól. Ez az egész magyar kínálatra jellemző: valamit mindig lehet kapni, de nem folyamatosan. Az áruházak megrendeléseikben önállóak, így a készleteikkel is maguk gazdálkodnak. Úgy érzem, mégsincs sehol sem hiány, mert a nagykereskedelmi raktárunkból folyamatosan ellátjuk az üzleteket. Megemlítem, hogy 1987-ben az eladott tízezer géphez 39 500 játék- és oktatókazetta fogyott el.

Megkérdeztük az Enterprise-ről

gyon megnövekedett a számítógépek magánimportja. Bizonyára ez az új útlevelelendelethez, a többszöri kiutazásnak a következménye.

M. M.: Nem titok, hogy az Enterprise 128 a nyugati piacon megbukott. Igaz, nem a konstrukciója, hanem a rossz marketingtevékenység miatt. Az viszont nyilvánvaló, hogy a vásárlók nem mentesek az előítéletől. Nem vállaltak-e túlzott kockázatot, amikor mindezek ellenére az értékesítés mellett döntöttek?

K. K.: Ismereteink szerint a gép nem szakmailag bukott meg. Ezenkívül azért döntöttünk mellette, mert egy hasonló típus licencét az egyik magyar vállalat megvásárolta. Vállalkozásunkkor számoltunk azzal, hogy egy nálunk ismeretlen márkát kell a vásárlókkal elfogadtatni. A gépet bevizsgáltattuk, és a szakértők nagyon jó véleményt adtak róla. Mivel a tudása és az ára jó volt, ezért szántuk rá magunkat, hogy forgalmazzuk. Így aztán a bevezető reklámmal egyidőben Budapesten kívül még tizenhét helyen kezdtük a gépet eladni. Az eddigi, több mint tízezer értékesítés minket igazol.

M. M.: Megítélés kérdése, hogy az Enterprise 128 szoftverrel, szakkönyvvel és kiegészítővel való ellátása jó-e vagy rossz. Az azonban saját tapasztalatunk, hogy nem egyenletes. Miért?

M. M.: Hogyan ítéli meg az Enterprise jövőjét? Jogosnak tartja-e azoknak a véleményét, akik a lassú elsovadását jóslják, illetve mivel akadályozható ez meg?

K. K.: Amint említettem, vállalatunk a már átvett tizenháromezer gépen kívül nem kíván többet beszerezni. Importlehetőségeinket a meglévő gépeknek kiegészítőkkel és tartozékokkal való folyamatos ellátására fordítjuk. Ezt hosszú távon kívánjuk fenntartani, mert a vásárlóinkkal szemben felelősséget érzünk.

M. M.: Tehát az Enterprise-tulajdonosok megnyugodhatnak?

K. K.: Igen. Kérem, ez nálunk nemcsak jogi, hanem erkölcsi kötelezettség is, vállalatunk jó híre függ ettől.

M. M.: Néhány olvasónk azzal vádolja a Centrumot, hogy az Enterprise-t túlzottan preferálja más gépek hátrányára.

K. K.: Először is nagyon meglep ez a „vád”. A Videotonnal szerződésünk van, és mi annak továbbra is eleget teszünk. A kínálat bővítésére is változtatlanul erőfeszítéseket teszünk. Ezért semmilyen érdekünk nem fűződik a kivételezéshez. Talán az Enterprise reklámozására nagyobb gondot fordítunk — amit az új típus bevezetése indokol —, de még gondolatban sem fordul elő, hogy más gépeket emiatt háttérbe szorítsunk.

PINKE GYÖRGY

MEMÓRIA, GRAFIKA, BILLENTYŰZET

Az alábbi cikket egyik olvasónk küldte be. Levelében azt írja, hogy tapasztalatszerzésében szakirodalomra nem támaszkodhatott, mert külföldön tanul, s ott nem jut hozzá az időközben megjelent könyvekhez. A cikkben öt témával foglalkozik, véleményünk szerint nagyon érthetően, ami a szakkönyvekről sajnos nem mindig mondható el. Reméljük, hogy írásával segítséget nyújtunk az Enterprise-tulajdonosoknak, különösen a kezdőknek.

A MEMÓRIA FELOSZTÁSA ÉS HASZNÁLATA

A memória a gépben 256 darab 16 kb-ás lapra van felosztva. Ezekből alaphelyzetben a ROM és a RAM egyaránt nyolcat foglal el. A maradék 240-et alapkiépítésben a gép nem tartalmazza. A lapokat a SPEEK és a SPOKE utasításokkal érhetjük el. A ROM a 0-7 lapokat úgy foglalja el, hogy minden lapnak megvan a párja, ahol ugyanaz található. A párok a következők:

- 0 — 2
- 1 — 3
- 4 — 6
- 5 — 7

Gondolom, ez a hardver szempontjából azt jelenti, hogy kétszer kapuzza be ugyanazt a lapot a DAVE chip.

A nyolc RAM-lap 248-255-ig található. Bekapcsolás után a 249-253 lapok teljesen üresek, a megmaradó hármát az operációs rendszer használja saját céljaira.

A Z80 mikroprocesszor egyszerre négy lapot tud használni. Az első a 176. portra, a második a 177. portra, a harmadik a 178. portra, a negyedik pedig a 179. portra kapcsolódik. BASIC-ből az OUT n,x utasítással lapozható a memória, gépi kódból pedig a megfelelő OUT utasítással. Az OUT 177,254 utasítás például a 177. portra kapcsolja a 254. lapot. Alaphelyzetben BASIC-ből vizsgálva a lapokat, azok a következőképpen vannak bekapuzva:

Port Lap
176 248
177 0
178 255
179 1

BASIC-ből a 248-as lapot nem ajánlatos lekapcsolni, mert a gép csak RESET-tel indítható újra.

A GRAFIKUS KÉPERNYŐ

A grafikus képernyő helye változik, ha ablakokat nyitunk meg. Bekapcsolás után, német gépen jók az értékek. A grafikus képernyő 14 400 bájtot foglal el a memóriából. Ez a lapokon két részletben helyezkedik el:

1. táblázat

GRAPHICS 2:								Kód
Pozíció								
8.	7.	6.	5.	4.	3.	2.	1.	
1	0	0	0	0	0	0	0	128
0	1	0	0	0	0	0	0	64
0	0	1	0	0	0	0	0	32
0	0	0	1	0	0	0	0	16
0	0	0	0	1	0	0	0	8
0	0	0	0	0	1	0	0	4
0	0	0	0	0	0	1	0	2
0	0	0	0	0	0	0	1	1
0	0	0	0	0	0	0	0	0

GRAPHICS 4:

Pozíció				INK Kód
4.	3.	2.	1.	
0	0	0	0	0
128	64	32	16	1
8	4	2	1	2
136	68	34	17	3

GRAPHICS 16:

Pozíció	INK Kód
2.	1.
0	0
128	64
8	4
136	68
32	16
160	80
40	20
168	84
2	1
130	65
10	5
138	69
34	17
162	81
42	21
170	85

1. 254. lap 11308—16383
2. 255. lap 0—9323

A 254. lap 11308. bájta a bal felső sarok, a 255. lap 9323. bájta pedig a jobb alsó sarok. Ha a 177. portra belapozzuk a 254. lapot, akkor a teljes grafikus képernyőre rajzolhatunk POKE utasításokkal. Ekkor a képernyő bal felső sarkába a POKE 27692,x utasítással rajzolhatunk, a jobb alsó sarokba pedig a POKE 42091,x utasítással. Azt, hogy mit rajzolunk és milyen színnel, az 1. táblázat alapján határozhatjuk meg, a grafikus módtól függően.

A HÍRES GRAPHICS üzemmódban a képernyő egy sora 80 bájtból áll, az ATTRIBUTE módban pedig 40-ből.

GRAPHICS 2. A sor egy bájta nyolc részre oszlik, és a bájta tartalma kettes számrendszerben ábrázolva jelenik meg a képernyőn. Ahol 1-es áll, ott az INK 1 rajzol, ahol 0, ott pedig az INK 0.

Ahhoz, hogy megkapjuk a kirajzolandó pontokat, az 1. táblázat alapján be kell írni az adott bájta a megfelelő kódok összegét. Például ha a 3. és 5. pozícióra akarunk kitenni egy pontot, akkor $4 + 16 = 20$ a beírandó szám.

GRAPHICS 4. Ebben az üzemmódban a sor egy bájta négy kétbites részre oszlik fel. A pontok ekkor is az 1. táblázatban megadott kódok szerint rajzolhatók. Természetesen a táblázat ide vonatkozó részét használjuk. Attól függően, hogy melyik pozíciót milyen színnel akarjuk befesteni, a megfelelő metszéspontokban levő kódszámokat össze kell adni, amit aztán beírunk a kívánt bájta.

Példa:

- 1. poz. INK 0 — 0
 - 2. poz. INK 1 — 32
 - 3. poz. INK 3 — 68
 - 4. poz. INK 2 — 8
- 108

Tehát 108 a bájta irandó szám.

GRAPHICS 16. Ebben az esetben egy bájta két részre oszlik fel. Ahhoz, hogy a kívánt pontokat a megfelelő színnel befessük, ismét az 1. táblázat ide tartozó része nyújt segítséget. A bájta irandó számot ugyanúgy határozhatjuk meg, mint a négy-színes üzemmódban.

GRAPHICS 256. Ebben az üzemmódban egyszerűen be kell írunk a bájta a kiválasztott szín kódszámát, és ez az egész bájta olyan színűre festi be. Megjegyzem, hogy azoknak, akik a gépi kódú programozásban jártasak, a kódok bináris alakja sokkal többet árul el, mint a táblázatban használt alakjuk!

GRAPHICS ATTRIBUTE. Attributum üzemmódban a képernyő száznyolcvan 40 bájta szélességű sorból áll. Ez azt jelenti, hogy ahol eddig két bájta láttunk, ott most egy, kétszer olyan széles bájta található. Ezeket a bájtaokat úgy kell elképzelni, mint a GRAPHICS 2 módban: a képernyőn a bájta kettes számrendszerben ábrázolt

képét láthatjuk, és a bájtok is ugyanúgy programozhatók, mint az előbb említett módon. Ezek a bájtok a memóriából 7200 bájtot foglalnak el (254. lap 11308-tól 255. lap 2123-ig).

A kép kiszínezésére a második 7200 bájt használható. Ezekkel adható meg, hogy milyen legyen a neki megfelelő bájtban a tinta és a papír színe. Színezéskor a palettán megadott színek paletta szerinti számát kell használnunk. A bájt alsó négy bite a tinta színét adja meg, a felső négy pedig a papírért.

A színezés bájtjai a 255. lapon 2124—9323-ig találhatók meg. Ha például a képernyő bal felső bájtjába akarunk rajzolni, akkor a 254. lap 11308. bájtjával adhatjuk meg a rajzolatot, a 255. lap 2124. bájtjával pedig a színeket.

2. táblázat

PORT 181:		F4	254
x=0		F5	239
Bal SHIFT	127	F6	247
>	253	F7	223
Y	191	F8	253
X	223	x=5	
C	247	8	254
V	239	9	251
B	251	0	239
N	254	8	247
x=1		.	223
CTRL	127	ERASE	191
LOCK	253	x=6	
A	191	J	254
S	223	K	251
D	247	L	239
F	239	Ö	247
G	251	Ä	223
H	254	#	191
x=2		x=7	
TAB	127	ENTER	191
Q	253	ALT	127
W	191	PAUSE	239
E	223	JOY fel	247
R	247	JOY le	253
T	239	JOY jobb	251
Z	251	JOY bal	223
U	254	STOP	254
x=3		x=8	
ESC	127	M	254
1	253	.	251
2	191	.	239
3	223	-	247
4	247	Jobb SHIFT	223
5	239	SPACE	191
6	251	DEL	253
7	254	INS	127
x=4		x=9	
F1	127	I	254
F2	191	O	251
F3	251	P	239

Mi a manó?

A Centrum Áruházakban Enterprise lemezmeghajtó csatlakozó/kontroller kapható. Az eredeti angol csatlakozóból öt-száz darab érkezett, de ha igény lesz rá, importálnak még többet is, illetve megindítják a magyarországi gyártását.

A gépkönyv nem tartalmazza a SET utasítás három opcióját. Ezekkel a lehetőségekkel alkalmazhatjuk mind az ASK, mind a TOGGLE utasítást. Ezek például: TAPE PROTECT a 34. EXOS rendszerváltozót (PROTECT-et) állítja be, amely a kazetta védelmét szabályozza; a PRIORITY a 38. EXOS rendszerváltozót (SPRITE-ot), míg a SOUND STOP a 13. EXOS rendszerváltozót (WAIT_SND) állítja.

A gépkönyvből még két bináris függvény — a BAND és a BOR is — kimaradt, pedig ezek igen hasznosak lehetnek. Amíg például az AND logikai ÉS műveletet végez, vagyis igazán csak az IF utasításban hasznos, addig a BAND, amint a neve is mutatja, bitenkénti ÉS-nek felel meg. Így

5 AND 6=6
5 BAND 6=4

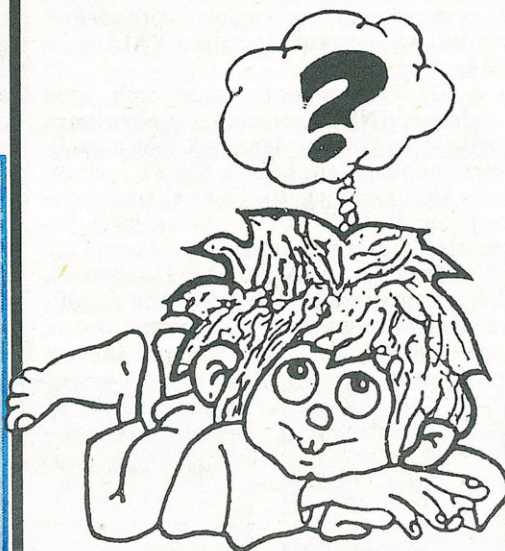
Szintén hiányzik a gépkönyvből az ERNUM és a VERS változó, amely a BASIC-ünk verziószámát, szövegét tartalmazza.

Elterjedt az a nézet, hogy egy sorba nem lehet több BASIC utasítást írni. Ez így nem igaz. Próbáljuk ki:

```
10 a=0:PRINT A:A=1:PRINT A
```

Az ún. blokkutasításokat (FOR-NEXT, IF-ENDIF...) azonban valóban külön sorba kell írni. A programunk áttekinthetősége érdekében érdemes a többi utasítást is külön sorba írunk.

A tanácsokat Racskó Tamás és Erdei András olvasóink írták.

A BILLENTYŰZET HASZNÁLATA

A billentyűzetet a processzor a 181. porton keresztül kezeli, tíz csoportra felosztva a gombokat. A csoportok felosztása a 2. táblázatban található.

Legegyszerűbben az alábbi assembler programmal olvasható a billentyűzet:

```
DI
LD, A,x
OUT (181),A
IN A,(181)
EI
```

Az x a beolvasandó csoport száma, amelyet az A regiszterbe tölt a program, majd lefutás után az A-ban kapjuk vissza az eredményt. Ha nincs billentyű lenyomva, akkor 255-öt kapunk vissza. Ha csak egy billentyűt nyomunk le, akkor azt a táblázat segítségével azonosíthatjuk. Ha egyszerre több billentyű van lenyomva, akkor a megfelelő kódok bitenkénti ÉS kapcsolatának az eredményét kapjuk vissza.

RENDSZERVÁLTOZÓK A MEMÓRIÁBAN

A kézikönyv 162., 193. oldalán közötti rendszerváltozók gépi kódból is könnyen elérhetők. A megadott rendszerváltozók a 255. lapon található a 16325 címtől kezdődően a 16364 címig, ugyanolyan sorrendben, mint a könyvben.

HOL VAN A KARAKTER-GENERÁTOR?

A karaktergenerátor 1152 bájtot foglal el, és a 255. lapon található, 13440—14591-ig. A karakterek soronként tárolhatók. Az első 128 bájt a 128 karakter első sorát tartalmazza, a második 128 bájt a második sort és így tovább a 9. sorig. A karakterek programozásánál a kiválasztott bináris kód decimális alakját kell a bájtba beírni.

DÓSA ISTVÁN

Mit tud

a QUALIGRAPH?

Szoftverminősítő szoftver

Az előző részt a táblázatok ismertetésével fejeztük be. Folytassuk most az *adatfolyamot jellemző mérőszám* kimenetek ismertetésével. Ilyen szám például a definiálások átlagos értéke vagy a két értékadás közötti programsorok száma. Ha az utóbbi mutatónak kicsi az értéke, az azt jelenti, hogy az azonos változót több célra használjuk. Ez a tapasztalatok szerint nem praktikus, mert könnyen programhibát idézhet elő. Gyakori hiba például, hogy elfelejtünk új értéket adni a változónak. Ha nagy a mutató értéke, akkor arra következtethetünk, hogy fontos változóról van szó, aminek értékét a program több helyen felhasználja.

A kimenetek negyedik csoportja a *komentanalízis*. A *fejkoment-ellenőrzés* azt vizsgálja, hogy van-e ilyen és megfelel-e a szabványnak. Az adott cég szabványa a QUALIGRAPH indításakor paraméterenként megadható. Ezután megkapjuk a *komentek gyakoriságát és átlagos távolságát*. Az előbbi az egy programsorra jutó kommentek száma, az utóbbi a két megjegyzés közötti sorok átlagos távolsága. Mind a kettő a forrásprogram áttekinthetőségét, kommentelését jellemzi.

A továbbiakban egy példán mutatjuk be a QUALIGRAPH-ot. Mivel a kimenetek száma még egy igen rövid és egyszerű programnál is meghaladja a közölhető terjedelmet, ezért néhány általunk érdekesebbnek talált táblázatot emelünk ki.

A forrásprogram FORTRAN nyelven készült és úgynevezett logaritmus rendezést hajt végre (5. ábra). A program két kompo-

nensből áll: az LGSORT és a SHIFT elnevezésűből. A két komponens együtt a VALUE, amely egy egydimenziós tömb függvényében rendezi az INDEX nevűt. Ha az INDEX alapértékeiben egytől növekvő számok vannak, akkor megmutatja, hogy a VALUE változók értéke hányadik a sorrendben. A program 49-es sora a rendezés befejezését vizsgálja. Az 50-53-as sor beállítja a segédváltozók kezdőértékeit. A 70-es sor vezérlésadásából kiderül, hogy a program az I változó léptetésével rendez. Az 59-es sor vizsgálja a VALUE értékének sorrendjét.

A SHIFT komponens megcseréli, azaz rendezi az INDEX értékeit. Az algoritmus logikája szerint nem lenne szükség arra, illetve indokolatlan, hogy a SHIFT komponens alprogram legyen. Ez az eljárás szerepelhet az LGSORT listájában is. A bemutatás kedvéért azonban szándékosan így írták meg a QUALIGRAPH fejlesztői. A forrásprogram további jellemzőit a szoftver kimenetei mutatják meg, hiszen az erre a célra készült. A cikkben szereplő kimene-

tek az LGSORT komponensre készültek. A táblázatokat mindig a forrásprogrammal egybevetve érdemes nézni, mert a felépítésüket így követhetjük jól.

A hívási gráf rendkívül egyszerű, hiszen csak az LGSORT komponens hívja a SHIFT-et. Az 1. ábra (lásd az előző részt) a bonyolultabb programok vizsgálatát szemlélteti. A hívási és elérhetőségi mátrix (6. ábra) is igen kicsi a példánkban. Mégis nagyon fontos információhoz jutunk abból, hogy az LGSORT közvetlenül hívja önmagát, de a SHIFT elkülönült komponens. Példaprogramunkban ezt a 67-es sor végzi el. A bonyolultabb programoknál ez az információ nagymértékben segíti a fejlesztő munkáját. A 7. ábrán látható kimenet a hívási helyeket mutatja be. A QUALIGRAPH majdnem minden táblázatában a programsor száma mellett a karakterek száma is megtalálható. Ez a megoldás igen hasznos a program javításakor. Ezután sorrendben a hívási szerkezetet jellemző mérőszámok következnek. A minőségmérő számokról az összefoglaló táblázatot közöljük.

L	S
G	H
S	I
O	F
R	T
T	

LGSORT	- X
SHIFT	-

6. ábra

CALLER MODULES	SCOPE	PLACES OF INVOCATION (LINENR : COLUMNR)
SHIFT	EXTERNAL	67 : 7

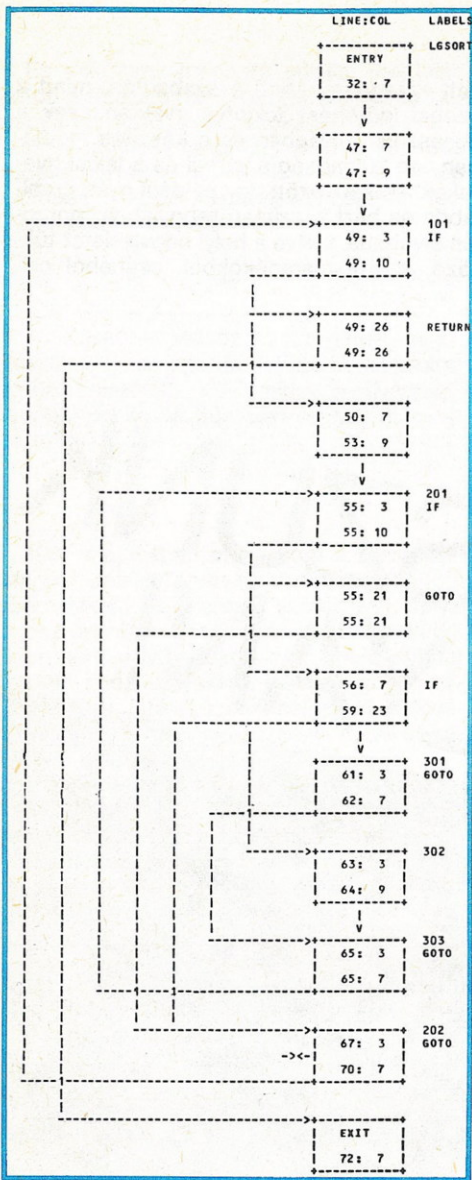
7. ábra

5. ábra

```

1  SUBROUTINE SHIFT ( INDEX , I , J )
2  C*****
3  C*
4  C* ROUTINE NAME      : SHIFT
5  C* AUTHOR           : I. PETROVITS
6  C* DATE             : 01/23/1981
7  C* FUNCTIONAL DESCRIPTION : THE SUBROUTINE MAKES A CYCLICAL
8  C*                   SHIFT BETWEEN INDEX(I) AND
9  C*                   INDEX(J). INDEX(I)'S NEW PLACE
10 C*                   IS THE PLACE DEFINED BY J.
11 C*
12 C*****
13 C*
14 C* DIMENSION INDEX (1)
15 C* M=INDEX(I)
16 C
17 C IF ( I - J ) 21 , 11 , 22
18 C
19 C 21 K = I+1
20 C DO 31 L = K,J
21 C 31 INDEX(L-1)=INDEX(L)
22 C GO TO 11
23 C
24 C 22 K = I-1
25 C 32 INDEX(K+1)=INDEX(K)
26 C K=K-1
27 C IF(K.GT.J) GO TO 32
28 C
29 C 11 INDEX(J)=M
30 C RETURN
31 C END
32 C SUBROUTINE LGSORT ( VALUE , INDEX , LENGTH )
33 C*****
34 C*
35 C* ROUTINE NAME      : LGSORT
36 C* AUTHOR           : I. PETROVITS
37 C* DATE             : 01/23/1981
38 C* FUNCTIONAL DESCRIPTION : LOGARITHMICAL SORT.
39 C* THE ROUTINE SORTS THE INDICES
40 C* OF THE VALUES.
41 C*
42 C* CALLED ROUTINE    : SHIFT ( INDEX , I , J )
43 C*
44 C*****
45 C*
46 C* DIMENSION VALUE ( LENGTH ) , INDEX ( LENGTH )
47 C* I=2
48 C
49 C 101 IF ( I.GT.LENGTH ) RETURN
50 C M=INDEX(I)
51 C J=I-1
52 C K=1
53 C L=J
54 C
55 C 201 IF ( K.GT.L ) GOTO 202
56 C J=(K+L)/2
57 C N=INDEX(J)
58 C
59 C IF ( VALUE(M) - VALUE(N) ) 301 , 202 , 302
60 C
61 C 301 L=J-1
62 C GOTO 303
63 C 302 J=J+1
64 C K=J
65 C 303 GOTO 201
66 C
67 C 202 CALL SHIFT ( INDEX , I , J )
68 C
69 C I=I+1
70 C GOTO 101
71 C
72 C END

```

8. ábra

A programfejlesztési és értékelési munkával együtt jár az elágazások áttekintése is. Így a QUALIGRAPH következő kimenete a vezérlési gráf (8. ábra). A forrásprogram alapján láthatjuk, hogy a vezérlésátadás a 70-es sorból a 49-es sorba megy át. Az élek kereszteződései megmutatják, hogy az algoritmus szerinti művelet sor hol ágazik el. A 65-ös sor például három feltételes ugrást „átugrik”. A felhasználót segíti, hogy a gráf ábrája a programutasítás címeit is tartalmazza. A vezérlési gráf lényegében megfelel a program folyamatábrájának.

A változók használatának összefoglaló táblázata az egyik „legértékesebb” kimenet (9. ábra). Ebből megtudhatjuk, hogy a változó, illetve változók melyik sorban kapnak értéket, valamint azt is, melyik sorban használjuk fel őket. A bemutatott program szerint az I-t a 47-es sorban definiáljuk. Ennek értékét a 49, 50, 51, 67 és 69-es sorban használjuk fel. Közben a 69-es sorban az I változót megváltoztatjuk, átdefiniáljuk.

A 10. ábra az adatfolyamat jellemző mérőszámokat tartalmazza. Az első oszlop a változót, a második pedig a komponenszt jelöli, mégpedig ott, ahol előfordul. Nézzük meg például az I változót. Az LGSORT-on belül a kommenteket nem számolva, a 47-es sor után a 69-es sorban kap értéket. Minimális távolsága nulla, mert egymást követő programsorok használják. A szubrutinhívást figyelembe véve „tartósságát”, azaz az értékét maximálisan 22 soron keresztül tartja meg. Ezután az átlag csak osztás kérdése.

Az utolsó táblázatban, amit bemutatunk, a program minőségét jellemző mutatók vannak. A mutatók optimális értékét a QUALIGRAPH felhasználói kézikönyve közli. Az alkalmazók ebből tájékozódhatnak. Akik a dokumentációt nem ismerik, azok a 11. ábrán láthatnak néhány mutatót.

A hierarchikus komplexitás eggyel egyenlő. Ez természetes, mert egy komponens egyet hív. A demonstrációs program-

VARIABLE	NAME OF THE ROUTINE WHERE IT WAS DECLARED	LINE NUMBER OF THE STATEMENTS WHERE IT WAS DEFINED	LINE NUMBER OF THE STATEMENTS WHERE IT WAS REFERENCED
I	LGSORT	47	49 50 51 67 69
INDEX	LGSORT		50 51 67
J	LGSORT	51 56 63	53 57 61 63 64 67
K	LGSORT	52 64	55 56
L	LGSORT	53 61	55 56
LENGTH	LGSORT		49
M	LGSORT	50	59
N	LGSORT	57	59
VALUE	LGSORT		59 59

9. ábra

ban egy szint van. A strukturális komplexitás értéke 0,5. Két komponens egy hívás. A hívási entrópia nulla, hiszen bizonytalanság nincs. A ciklomatikus szám értéke öt, melyet a vezérlési gráfból láthatunk. Az elérési utak száma szintén öt. Az előírás szerinti kommentek hiányoznak. A fejkommentek száma 19.

A QUALIGRAPH teljes megismeréséhez egy könyv is kevés lenne. A cikkünk célja mindössze az volt, hogy megismertessük olvasóinkat egy, a Magazinban eddig nem szereplő témával, a szoftvert értékelő szoftverrel.

PINKE GYÖRGY

10. ábra

VARIABLES	PLACE OF DECLARATION	DISTANCE			DEF. DURABILITY			DEF/REF
		MAX	MIN	AVER.	MAX	MIN	AVER.	
I	LGSORT	16	0	3.7	22	22	22.0	0.4
INDEX	LGSORT	10	7	8.5	0	0	0.0	0.0
J	LGSORT	4	0	2.0	7	5	6.0	0.5
K	LGSORT	8	1	4.0	12	12	12.0	1.0
L	LGSORT	5	1	2.7	8	8	8.0	1.0
LENGTH	LGSORT	0	0	0.0	0	0	0.0	0.0
M	LGSORT	9	9	9.0	0	0	0.0	1.0
N	LGSORT	2	2	2.0	0	0	0.0	1.0
VALUE	LGSORT	0	0	0.0	0	0	0.0	0.0
TOTAL	*****	16	0	*****	22	0	*****	0.5

11. ábra

METRICS	AVERAGE VALUE	MINIMAL VALUE	COMPONENT
HIERARCH. COMPLEXITY	1.00	1.00	LGSORT
STRUCTURAL COMPLEXITY	0.50	0.50	LGSORT
TESTABILITY	0.5000	0.5000	LGSORT
REACHABILITY	1.0	1	LGSORT
AVERAGE REACHABILITY	0.50	0.50	LGSORT
NR OF PATHS/TERM. NODES	1.00	1.00	LGSORT
AV. LTH OF CALL. PATHS	2.00	2.00	LGSORT
CALLING ENTROPY	0.00	0.00	LGSORT
AV. LTH OF BRANCHES	9.22	9.22	LGSORT
NUMBER OF KNOTS	6.0	6	LGSORT
CYCLOMATIC NUMBER	5.0	5	LGSORT
CONTROL DENSITY	0.3846	0.3846	LGSORT
NUMBER OF STRUCTURES	2.0	2	LGSORT
MAX. NEST OF STRUCTURES	1.0	1	LGSORT
NUMBER OF PATHS	5.0	5	LGSORT
CONTROL ENTROPY	2.24	2.24	LGSORT
AV. LTH OF CTRL. PATHS	10.60	10.60	LGSORT
TOTAL NR OF SRC LINES	40.0	40	LGSORT
NUMBER OF EMPTY LINES	0.0	0	LGSORT
NR OF DECL LINES	1.0	1	LGSORT
NR OF DECL + COMM.	0.0	0	LGSORT
NR OF COMM IN DECL.	0.0	0	LGSORT
NR OF STATEMENT LINES	19.0	19	LGSORT
NR OF STAT. + COMM.	0.0	0	LGSORT
NR OF COMM IN STAT.	5.42	3.83	LGSORT
MISSING KEYWORDS	100.00	100.00	LGSORT
EMPTY KEYWORDS	0.00	0.00	LGSORT
RAT. OF COMM. IN DCP.	0.00	0.00	LGSORT
RAT. OF COMM. IN STP.	0.27	0.27	LGSORT
TOTAL NR OF OPERATORS	51.0	51	LGSORT
TOTAL NR OF OPERANDS	41.0	41	LGSORT
RESERVED LENGTH	92.0	92	LGSORT
NR OF UNIQUE OPERATORS	17.0	17	LGSORT
NR OF UNIQUE OPERANDS	11.0	11	LGSORT
VOCABULARY SIZE	28.0	28	LGSORT
CALCULATED LENGTH	107.54	107.54	LGSORT
PROGRAM VOLUME	442.28	442.28	LGSORT
PROGRAM LEVEL	0.0316	0.0316	LGSORT
PROGRAM COMPLEXITY	14012.	14012.	LGSORT
INTELLIGENCE CONTENT	13.96	13.96	LGSORT
MAX. DIST OF VARIABLES	16.0	16	LGSORT
MAX. DEF. DUR. OF VARS	22.0	22	LGSORT
MAX. DEF/REF OF VARS	1.0	1	LGSORT

A játék, amint az élet is, sokféle lehet. Ha igaz, hogy élni jó, bátran mondhatjuk: játszani jó. A játék az élet része — szebbik része, talán. És hozzásegíthet ahhoz, hogy életünk más történései is szebbek vagy legalább számunkra értelmezhetőbbek és kezelhetőbbek legyenek. A játék tehát komoly dolog.

Hiszen az élet maga is felfogható egy nagy, folytatódó játék teraszalaként, ahol legtöbbször a látszólag szürke figura a kis és nagy Onedin családok küzdelmének tűnő eseménysorban. De tudnunk kell, hogy valamennyien csak annyira vagyunk szürkék és figurák, amennyire ezt a szerepet vállaljuk — hiszen valamennyien önálló, szuverén és valójában fölcserélhetetlen résztvevőként kerültünk a játékba. Kosztolányi *Halotti beszédének* szavaival:

... Ilyen az ember. Egyedüli példány.
Nem élt belőle több és most sem él
S mint fán se nő egyforma két levél,
a nagy időn se lesz hozzá hasonló.

... a homlokán feltündökölt a jegy,
hogy milliók közt az egyetlenegy ...

Önmagunk megtalálását, szuverén személyiségünk, belső függetlenségünk megőrzését segítheti a játék.

Keckemét a magyar és európai jelzővel illelhető városaink egyike. Ahhoz, hogy egy város ilyen legyen, sok alkotó gondolat, tettekre készség — tenni akarás és tenni tudás —, kitartó egyéni és közös munka szükséges. Talán az sem véletlen, hogy épp itt létesült a város sajátos képét tovább gazdagító *Játékmúzeum*. Ez a hazánkban egyedülálló intézmény — pontos nevén: Szórákaténusz Játékműhely és Múzeum — 1981 decembere óta működik. Célja az, hogy egyrészt *gyűjtse és bemutassa* az országot, az egész magyar nyelvterületet, valamint más népek játékeit, másrészt *megismertesse és megszerettesse* a fiatalokkal és pedagógusokkal a régebbi és az újabb játékokat, továbbá az ősi kézműves hagyományokat.

A vásárlás és főleg ajándékozás révén egyre gyarapodó múzeumi gyűjteményt mintegy tízezer tárgy alkotja. Itt vannak a hazai játégyártás történeti múltját jelentő műhelyek eredeti termékkollekciói, napjaink hazai gyártmányú játékaival, a kiemelkedő gyermekszakkörök alkotásai, országos (gyermekrajz-, játék- és babakészítő-) pályázatok díjnyertes anyagai. Természetesen az itthon elterjedt, külföldi gyártmányú játékok is. A más népek játékeit tartalmazó gyűjteményt főleg az ide látogató külföldi szakemberek ajándékai gazdagítják.

Az épületbe lépett a hazai játéktörténet néhány nagy egyéniségének portréja fogadja: *Kempelen Farkas* (1734—1804), akire azért illik úgy emlékeznünk, hogy *mellesleg* csinált egy világhírű sakkozógépet is, hiszen rendkívül sokoldalú tudós és szervező

volt: ő vezette a budai királyi palota építkezéseit, irányította a nagyszombati egyetem Budára telepítését, új, erőátvitelre alkalmasabb, körmozgást végző gőzgépkonstrukciót készített, ő tervezte a schönbrunni palota kertjének szökőkútjait és a pozsonyi hajóhidakat, míg beszélőgéppéval és az emberi beszéd mechanizmusát ismertető könyvével a fiziológiai hangtan egyik megalapozója lett; *Brunsvik Teréz* (1775—1861), az első magyar kiseddóvízó létrehozója; *Kiss Áron* (1845—1908), pedagógus, a magyar népi gyermekjátékok gyűjtésének első szervezője; *Neumann János* (1903—1957), matematikus, aki nagyszabású életműve részeként

zett kategória.) Mind a szabadtéri, mind a szobai időtöltést tekintve gyakran csak a felhasznált anyagban és a készítés módjában van különbség a városi és a falusi gyerekek játékaik között. Így például gyári gumilabda és házi készítésű rongylabda; porcelán alvóbabá, illetve a helyi népviseletet tükröző, szöttesmaradékokból, csuhéból csi-

JÁTSSZUNK KOMOLYAN!

a számítástechnikában és a játékelméletben is maradandót alkotott, valamint *Rubik Ernő* (sz. 1944), építész-mérnök, a „bűvös kocka” és több más logikai játék kitalálója.

A jelenlegi állandó kiállítás három részből áll. Az elsőben a játész személytől aktív tevékenységet kívánó, ún. konstrukciós *épitőjátékok* vannak. Ezek alapelemei, anyaguk és kialakításuk szerint is igen sokfélek lehetnek. A fa építőköccaktől a fém (például Märklin) és a műanyag (például LEGO) építőszekrényekig számos megoldással találkozhatunk. Szintén nagy csoportot alkotnak a papírajátékok, amelyek régebben az iskolai oktatásban is komoly szerepet kaptak. A szín- és formaérzék fejlesztését szolgálták az üveg-, gyöngy-, színezett kő- és kerámiakirások.

A kiállítás másik két része a városi, illetve a falusi gyerekek tárgyaival foglalkozik „Nagyszüleink játékaival városban és falun” címmel. (Természetesen ez a besorolás a rendszerezést megkönnyítő, lazán értelme-

nált baba; sorozatban gyártott textil- vagy felfújható gumiallatok és fából, agyagból otthon eszabált játékalatalkák. Láthatunk itt babaházakat — konyhákat, szobákat, kerteket —, közlekedési eszközöket, a fejlődés sorrendjében kis szekeret, vonatot, autót, ólomkatonákat, játékkardot, puskát, foglalkozásokat, szakmákat megkedveltető, készségfejlesztő kellekeket (nyomdák és társaik), valamint különféle társasjátékokat: táblás játékokat és kártyákat. (A kézirat leadása óta új állandó kiállítás is nyílt „Játék és ünnep” címmel. *A szerk.*)

De a látványon túl az itteni műhelymunka adja meg az intézmény igazi jelentőségét. Megismertet a játékok történetével, készítésével — a játékmesterek „belevisznek” a játékba, és miközben játszol, miközben formálódik ujjaid nyomán az anyag, megízleled az alkotás örömét. Úgy találkozhatsz itt a természettel, hogy felfedezed a bór, a fa, az agyag rejtett szépségeit, amelyeket te tudsz — csak te! — kihozni belőle, ha akarsz. És közben talán megsejthehetsz valamit abból is, hogy a szépség titka benned is ott van — kár lenne, ha veszni hagynád, sok ráhordott szellemi salak alatt ...

És miközben magadra találsz, megtalálhatod a társaidat is. A hagyományok, az ünnepekhez kötődő népszokások felelevenítése, megújítása ráébredsz arra, micsoda roppant érték — és erő! — van egy nép múltjában: ebbe kapaszkodhatsz, ha formálni akarod a jövőt!

... Újsághír: videózott, iszogatót, majd mellbe lőtte az apukát; lelőtte és kirabolta a benzinkutast... — micsoda sivárság, bennük és körülöttük. Lehetséges itt még játszani? Kell!!

1987 májusában megalakult a *Kiss Áron Magyar Játék Társaság*, amely önálló jogi személyként, kecskeméti székhellyel, de az egész országra kiterjedően végzi munkáját. Szorosan együttműködik a szakterületet művelő intézményekkel, elsősorban a Szórákaténusz Játékmúzeummal, amely a tevékenység szervezeti, intézményi hátterét képezi.

A társaság a hazai játék- és játszaskultúra értékeinek feltárására, megőrzésére és gazdagítására, az e tárgykörrel foglalkozó szakemberek és érdeklődők összefogására, a játékkultúra sokirányú és erőteljes tár-

Játékszerek és történetük. Ide tartozik az eszközök gyűjtése, rendszerezése, korok és kultúrák szerinti feldolgozása; a különböző népek és társadalmi csoportok játékszokásainak, hagyományainak feltárása; a témához kapcsolódó technológia- és ipartörténet.

Játékok a nevelésben. A játéktevékenység vizsgálata gyermekek és felnőttek körében. Játékok felhasználása a gyermekek pozitív tulajdonságainak alakításában, személyiségük formálásában. Játékok alkalmazása a honismeret elmélyítésére, nemzeti értékeink, valamint más népek és értékeik bemutatására. Játékok gyógypedagógiai és terápiás alkalmazása. Az iskolai tananyag elsajátításának megkönnyítése, nyelvi, művészeti stb. készségek fejlesztése játékokkal. Az öntevékeny játék és a játékkészítés szerepe a személyiség fejlődésében.

Korunk játéka. A korunkra jellemző játékok, elsősorban a műveltségi, sport-, elektronikus/számítógépes és a különféle konstrukciós játékok megismerése és feldolgozása. A gyerekek és a felnőttek játéka. A játszási szokások és társadalmi hatásai, a szabadidő játékos eltöltésének helyzete. A tömegkommunikáció, a könyv- és folyóiratkiadás szerepe a játékok bemutatásában és népszerűsítésében. A játékok várható fejlődése.

Játékfejlesztés, -gyártás és -terjesztés. Játékszerek kitalálása és védelme (szaba-

Furcsa dolog ez: higgadtan játékról beszélgetni, miközben a földhözragadt szegénység és a hivalkodó jólét kettős szorítását, durva versenykihívását érezzük, percenként tapasztaljuk. A családok anyagi helyzetének különbsége és a lehetőségek ebből fakadó eltérése mind a felnőttek, mind a gyerekek számára állandó nyugtalanság forrása. Az eszközök birtoklása indokolatlan fölényérzethez, hiányuk kisebbségi érzés kialakulásához vezethet. Az eltorzult értékarányok helyreállítása és a feszültségek csökkentése érdekében a technika elvárázolt kastélyaiból ki kell csalogatnunk, a „szellemi csócsa” zuhatagából ki kell menekítenünk és előtérbe kell állítanunk az embert. Tudatosítanunk kell, hogy például a számítógép és a video nagyszerű segédeszköz lehet, de veszélyes és kártékony is, ha torz felfogásban használják. Tudatosítanunk kell, hogy az a gyerek, aki az apjától megtanulta, hogyan csinálhat gesztenyéből és faágakból bábukat, az együttlét és a természethez fűződő kapcsolat erősítése révén nagyobb és maradandóbb kincset kapott, mint az, akinek odadobtak néhány legújabb kazettát. Az öncélú szerzésnek ára van — gondoltál-e arra, mit veszítesz azzal, ha közben saját magad veszíted, vesztegeted el, ha a „kaparás” közben elszakadsz a környezetedtől, volt és lehetséges barátaitól?

Széthullott családok, elmagányosodott gyerekek és felnőttek között járunk: netalán, sőt nagy valószínűséggel mi is közéjük tartozunk. Meg kell kérdeznünk magunktól: mit tekintünk értéknek, miért mit adtunk cserébe? Milyen „vetélkedőbe” ugrottunk bele vagy hagytuk beugratni magunkat? Saját harmonikus egyéniségünk, belső békénk megőrzése vagy visszaszerzése — ez az életünk igazi játéka. Mert önmagunk, hagyományaink feladása, a megalkuvás oda vezet, ahol most vagyunk. A belső szabadság a külső kibontakozás kulcsa. Csak a gyökértelen ember manipulálható. De nem vagy gyökértelen, ha úgy akarod: szűkebb környezeted (tőled is függetlenül) szorosabb vagy lazább természetes kötődései mellett beletartozol a magyarul beszélők határokkal nem korlátozható közösségébe és az emberiség egyenjogú népekből álló nagy családjába. Itthon vagy ezen a Földön — ami a „családtag” kétes biztonságát jelenti és kötelességeit rója rád. A pénz és a hatalom Onedinjeivel szemben adjon erőt az a tudat, hogy *nem mindennapi társasjáték* részese lehetsz: népünk kell — sokadszorra — lelkiileg és fizikailag is feltámasztanunk, közben azon is munkálkodva, hogy ne az egymásra uszított emberek gyűlöletének lángja feszítse szét, hanem a béke melege forrassza össze rozszant bolygónkat.

Ismerjük meg, tanuljuk meg és ne keverjük össze a játékszabályokat!

SIPKA LÁSZLÓ

sadalmi hatásának (és ebből adódó fontosságának) elismertetésére vállalkozott. A társaság — tudva azt, hogy a játék társadalomformáló tényező — kötelességének érzi, hogy sajátos eszközeivel elősegítse a humán jellemvonások, az alkotókészség és a nemzeti önismeret fejlesztését szolgáló, valamint a családközponturnevelést segítő, a szülő-gyermek kapcsolatot erősítő játékok kidolgozását, bemutatását és elterjesztését.

A tevékenység négy szakosztály keretében folyik; ezek a következők.

dalmaztatás, mintaoltalom), előállítás (tervezés, gyártás, csomagolás; anyag- és gyártástechnológia; szabványosítás, minőség-ellenőrzés), valamint kereskedelmi, forgalmazási (hazai terjesztés, export, import) és egyéb szolgáltatási kérdések (például javítás, garancia). Amatőr játékkészítés.

Itt ez az alighogy megszületett társaság, és amint láthatjuk, tiszteletre méltó a program. Nyitott szervezet — bármelyikünk hozzájárulhat ahhoz, hogy az elgondolásokból minél előbb, minél több értékes eredmény szülessen.

DIGITAL
szelvény
Mikroszámítógép Magazin
1988. augusztus

Egy sarokkal olcsóbb!!

A DIGITAL Számítástechnikai Szaküzlet (Budapest, Szilágyi Erzsébet fasor 35. 1026) Sinclair-termékekre szakosodott: elsősorban a ZX81-es és Spectrum gépekhez használatos eszközöket, programokat árul. De kaphatók itt más gépekhez való tartozékok (például botkormányok), számítástechnikai alkatrészek (integrált áramkörök stb.) és zsebszámológépek is.

Aki ebben az üzletben a lapunkból kivágott sarokszelvényt átadja, vagy megrendelésével együtt oda elküldi, minden hónapban más-más cikket olcsóbban vásárolhat meg. A kedvezmény a szelvényen feltüntetett hónapban érvényes. Minden árengedménnyel vásárolt darabhoz le kell adni egy szelvényt. A bolt utánvétellel szállítást is vállal, és a szokásos 6 hónap helyett **1 év garanciát ad.**

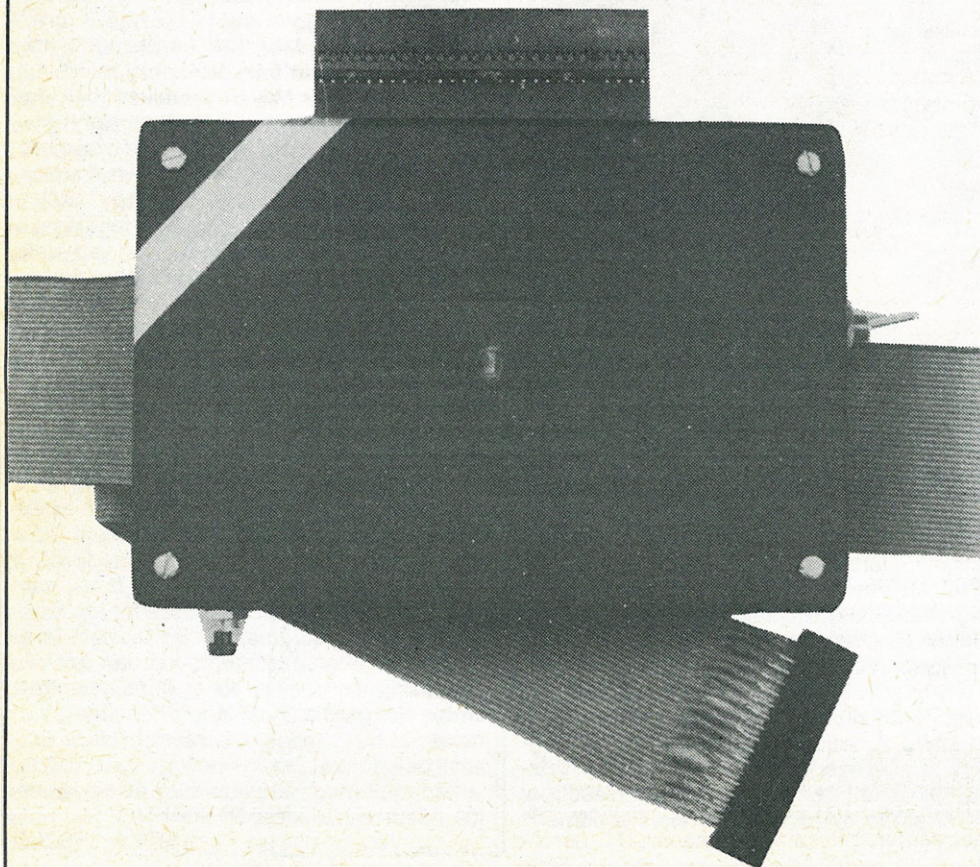
A DIGITAL

Számítástechnikai Szaküzlet e havi, s egyben utolsó kedvezménye:

Floppy-interfész.

Ára 14 000,— Ft, engedmény 8,5%.

Az illesztő alkalmas Spectrum számítógép és SA400 kompatibilis lemezegek összekapcsolására. Ezen az egyoldalas, egyszeres sűrűségű lemezegeken kívül a Shugart cég kétoldalas hajtóit is kezeli. A választékhoz mind az egy-, mind a kétoldalasnál kétszeres sűrűségű egység is tartozik. Az illesztő minden fajtából több (összesen legfeljebb négy) hajtót is képes működtetni. Így kétoldalas, kétszeres sűrűségű egységeket használva a kezelt maximális háttértár 2,6 Mb-át.

ISKOLASZÁMÍTÓGÉP- SZERVIZ

Budapest VII.,
Baross tér 19. 1077
Telefon: 428-999

Vállalja:

**IBM PC/AT,
IBM PC/XT**

és

**Commodore
típusú**

**(C16, C Plus/4,
C64, C128)**

gépek

javítását,

**átalánydíjas
szervizét,**

egyedi

programok,

program-

csomagok

készítését.

Minden kedden 17-től 20 óráig
HCC ENTERPRISE klub
a VSZM

Közösségi Házban
(Bp. XI., Fehérvári út 120.)
Klubvezető: Romvári Gábor
Telefon: 810-950/473

Közprogramok

Olvásóink egyre gyakrabban küldenek be olyan hasznos programokat, amelyeket terjedelmi okok miatt nem áll módunkban közölni. Mivel azonban úgy véljük, hogy közérdeklődésre tarthatnak számot, ezeket röviden ismertetjük. Akik használni szeretnék a programokat, a részletes leírást, programlistákat vagy — ahol erre mód van — a programot adathordozón, levdélben megrendelhetik szerkesztőségünkötől. A listák, ill. adathordozók másolását a KASZKAD Kiszövetkezet óbudai Pólus Szakcsoportja végzi (lásd lapunk 1988/2. számát!). A másolási díj listák, leírások esetén oldalanként 8,— Ft, kazetta esetén 150,— Ft, floppy esetén 300,— Ft. Az adathordozóra történő másolás díja az adathordozót is magában foglalja.

Közületektől cégszerű megrendelést kérünk, a másolási díjat az MNB 208-42518-7014 számlára kell befizetni. Magánszemélyek a díjat a KKVMF Pólus Szakcsoport, Bp., Bécsi út 94—96. 1034 címre fizethetik be.

A megrendelés az alábbi formában lehetséges:

**MIKROSZÁMÍTÓGÉP MAGAZIN
SZERKESZTŐSÉGE**
1371 Budapest, Pf. 433.

Megrendelem a Mikroszámítógép Magazin 1988/... számában szereplő közprogramok közül az alábbiakat:

A program neve

Csak programlistát és leírást kérek

Példányszám

Csak adathordozót kérek

Mindkettőt kérem

A megrendeléshez csatolom a szolgáltatási díj befizetését igazoló csekszelvényt. Dátum, név, pontos cím.

A programok ellenőrzése nem áll módunkban, ezért az esetleges programhibákért mi nem vállalhatjuk a felelősséget.

Kérjük, akik saját készítésű programjaikat — díjtalanul — felajánlják a köz javára, a részletes programleírást, a listát, az adathordozót és az alábbiakhoz hasonló rövidített ismertetőt juttassák el címünkre. (A megrendelőik számára nevük jelenti a garanciát.)

664 blokkra rendező program

Programnév: nincs külön név
Géptípus: C64
Konfiguráció: gép és lemezegység
Adathordozó: lemez
Terjedelem: 132 BASIC-sor
A készítő neve: Lucz Géza
Megjegyzés: nincs
A leírás oldalszáma: 1
A program oldalszáma: 3

A program a lemezek jó helykihasználását segíti. Lemezt rendezhetünk a nem kívánt programok törlésével, a kívántak névváltoztatásával, új nevek és blokkszámok beírásával.

A többrészes programok egy gyűjtőnévvel láthatók el.

A rendezett programok képernyőre vagy nyomtatóra listázhatók.

Egy egyszerű nyilvántartó

Programnév: VIDEOKATALÓGUS
Géptípus: C16, Plus/4
Konfiguráció: kazettás tároló és gép
Adathordozó: kazetta
Terjedelem: 76 BASIC-sor
A készítő neve: Halmai Csaba
Megjegyzés: a gép bővítő használatát nem igényli
A leírás oldalszáma: 1
A program oldalszáma: 2

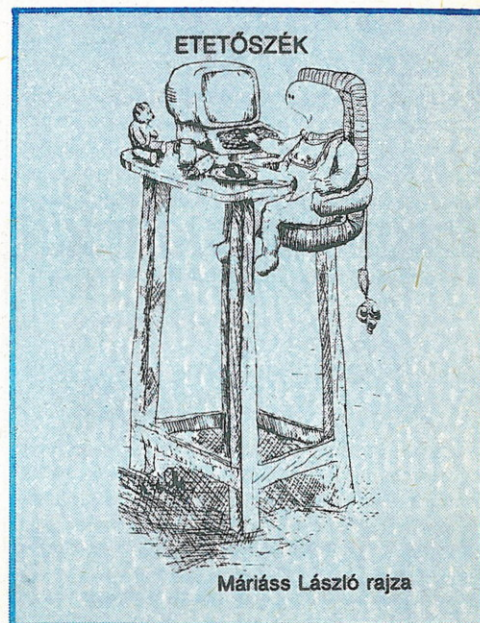
Néhány száz nyilvántartandó valami (példaként videofelvételek) kikeresésére, listázására, az egyes tételek átírására szolgál.

Turbotöltő használata nélkül csak kevés adat esetén célszerű használni.

Mandelbrot-halmazt előállító program

Programnév: Mandi
Géptípus: IBM PC/AT és kompatibilis gépek
Konfiguráció: nincs megadva
Adathordozó: nincs megadva
Terjedelem: 356 sor Turbo Pascal
A készítő neve: Nagy Sándor
Megjegyzés: Spectrum-változat is van
A leírás oldalszáma: 3
A program oldalszáma: 4

A lapunkban eddig megjelentektől — a géptípuson kívül — a képelőállítás gyorsabb módjában tér el. A gyorsítás azon alapszik, hogy a halmazt lerajzolva elvileg egyetlen foltot kapunk; ezen belül a legnagyobb a műveletigénye egy pont kiszámításának, mivel a számítás itt mindig eljut az integráció határáig. Ez a folt körüljárható, és berajzolva a határvonalat, befesthető, amivel elkerülhetjük az így befestett pontok kiszámítását.

Sorozatunkban azokat az új hardver- és szoftvertermékeket ismertetjük, amelyek várhatóan általánosan elterjednek, és meghatározó szerepük lesz a fejlődés irányainak kialakításában.

Merre tart a világ?

Új és hagyományos háttértárolók

A kompaktlemez-lejátszók gyártói igyekeznek „minden piacon eladható termékkel” kirukkolni. Ezért ezek az eszközök nemcsak nagy kapacitású adattárolók, hanem lemezjátszók is.

Sony CD-ROM hajtó

Egy korábbi cikkünkben (1987/2. szám, 39. oldal) írtunk arról, hogy a Sony és a Philips cégek szabványosítani kívánják a CDI-ROM (interaktív kompaktlemez-tároló) termékeket. A cég CDU-7101 típusú önálló egységet alkotó CD-ROM hajtója nem tartozik ezek közé, többek között azért sem, mert nem a Microware cég OS-9 operációs rendszerét használja, hanem egy MS-DOS kiterjesztést (CD-ROM Extension). A rendszer része egy PC-illesztő — az ún. Sony bus — lemezkezelő, a hajtó és természetesen a kábelezés. A tárolt adatok mennyisége 540 M lemezenként, ami egyaránt lehet adat vagy zene.

Az adatátviteli sebesség 150 kbit/s, az egyenkénti átvitelnél és ha az átvitel blokkonkénti (2048 vagy 2936 bájtt), akkor 600. Az átlagos hozzáférési idő 0,5 s. Az egységet többfajta, a lemezek mechanikai sérülését akadályozó védelemmel látták el. A lemezt kézzel, számítógépezérléssel és vészhelyzetben automatikusan lehet kivenni. Beépített hibavédelme egyrészt tehermentesíti a számítógépet, másrészt megnöveli a hatékony adatátviteli sebességet. A Sony-buszon keresztül négy egység láncolható össze.

Atari kompaktlemez-lejátszó

Az előzőhöz hasonló kapacitású tároló átviteli sebessége ST, vagy (az új) Mega számítógépet használva elérheti a 10 Mbit/s értéket is. Az egységhez közvetlenül csatlakoztatható mikrofon és fejhallgató, ha hagyományos célra akarjuk használni. Ezért az egységet egy, a lemezjátszó- és tévétechnikában elterjedt távvezérlővel is ellátták, de vezérelhető a számítógépről is.

Maxtor optikai lemezegység

Optikai tárolókból az elmúlt évben hozzávetőlegesen egymilliárd dollár értékűt adtak el. Ez az összeg a becslések szerint 1990-ben már kilencmilliárd lesz. Eddig a WORM (write once, read multiple — egyszer írható, többször olvasható) lemezek terjedtek el, de ebben az évben várható, hogy a törölhető lemezek tömeggyártását is elkezdik. Ezek az eszközök mikrofilmek, szalagos

tárolók helyettesítésére terjedtek el. A cserélhető lemezes változatok a winchester-tárolókhöz nagy kapacitású back-up egységként is használhatók, de jók például röntgenfelvételek tárolására is. Jobbak a hagyományos archivumoknál, illetéktelenek nehezebben férhetnek hozzá és kisebb a helyigényük is.

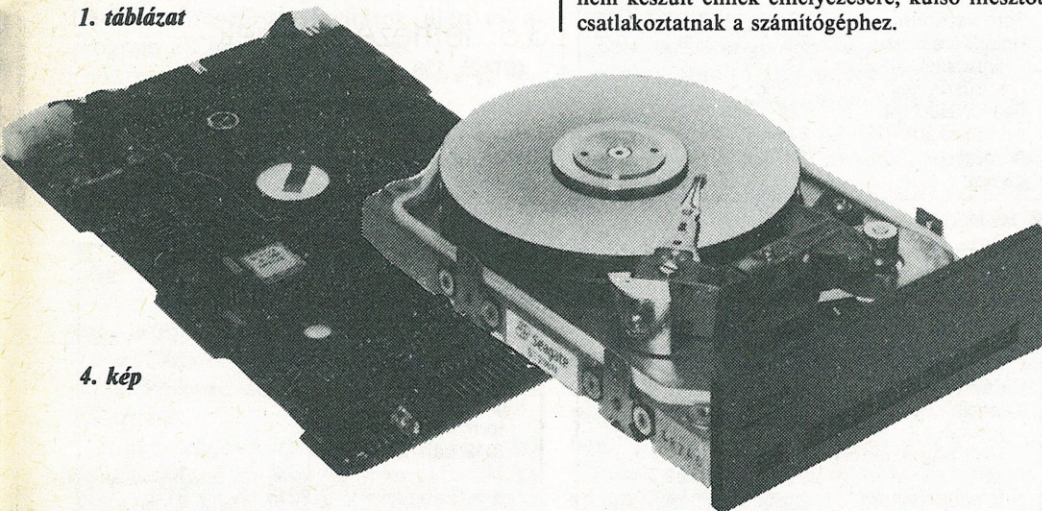
A Maxtor cég a beírást egy kis teljesítményű lézertűdóval, hőhatással végzi. A felírást CLV (constant linear velocity — állandó lineáris sebesség) technológiával készítik. Az RTX-800S hajtó és az OC-800 kazetta (1. kép) egyaránt 800 M tárolókapacitású, kétoldalas. Jellemzői az 1. táblázatban láthatók.

A Maxtor cég

1982-ig nagy kapacitású lemezegységnek a 30 M feletti tárolókat tekintették. Ekkor jelent meg ez a cég egy 140 M kapacitású, 5" winchester-tárolóval. A „nagy ugrást” olyan technológiai megoldásokkal érték el, amelyekkel egykártyás vezérlést, kisebb író/olvasó fejet, jobb motorelhelyezést alkalmazhattak. A cég forgalma egy év alatt háromról százötven millióra (!!) nőtt. Eleinte a tárolókapacitást 380 M-ig növelték, mert ezt tartották elsődlegesnek, majd a keresési időt csökkentették. A cég az illesztők szabványosításának is előharcosa. Így vált javaslatára szabvánnyá az ESDI (Enhanced Small Device Inter-

Adatok	RXT800S	OC800
Formát kapacitás		
M	800	800
Átviteli sebesség		
Mbit/s	1,25	
Hozzáférési idő ms		
Átlagos	108	
Sávól sáv	4	
Maximum	324	
Fordulatszám	11,13	
Késleltetés	60	
Feliratozási		
sűrűség bpi	30200	
Sávsűrűség tpi	15900	
Szektorszám	191952	
Megjegyzés	Spirál-szektorok	
Tárolási idő év		10

1. táblázat

4. kép

Adatok	XT1140	XT2190
Kapacitás, formátlan		
M	143,42	191,23
M felületenként	9,56	12,74
sáv	10416	10416
Kapacitás, tipikus formát (512 bájt-szektor)		
M	119,85	159,8
M felületenként	7,99	10,65
sáv	8704	8704
szektor	512	512
szektor/sáv	17	17
Átviteli seb. Mbit/s	5	5
Keresési és léptetési idő ms sávól sáv	4	4
Maximum	46	52
Fordulatszám	60	60
Hozzáférés ms	8,33	8,33
Feliratozási		
sűrűség bpi	9280	11155
Sávsűrűség tpi	1070	1070
Hengerszám	918	1224
Sávszám	13770	18360
Szektor (0,5k)	234090	312120
Adatfej	15	15
Szervofej	1	1
Lemez	8	8

2. táblázat

face — kiterjesztett, kis készüléket illesztő), és ők alkalmazták elsőként az SCSI (Small Computer System Interface — kisszámítógépes rendszer illesztője) szabványt is. Ezekről a szabványokról később lesz szó.

Az optikai tárolók gyártását szintén az elsők között kezdték el. Olyan szigorú statisztikus minőségellenőrzési rendszert alkalmaznak a gyártásban, hogy a legnagyobb vevőik elhagyták a beérkező esedékes minőségellenőrzést, ami ott — a nálunk szokásostól eltérően — gyakorlatilag kötelező.

Winchester-illesztők és Maxtor hajtók

A számítógép-háttértároló kapcsolat létrehozásához kétféle illesztőcsoport terjedt el. Az első a hajtó szintű, amelynél két illesztő van: egy a hajtóban (például ST506/412 vagy az ESDI), és ehhez kell készíteni egy illesztőt a számítógépben. Ezeknél a gyártóknak kell elkészíteni az egyik, a felhasználónak a másik illesztőt. Ezeknek az illesztőknek általában szorosan kötődtek a jellemzőik, ezért kevésbé illeszkedhetnek a felhasználók speciális igényeihez.

A másik csoport a számítógép szintű (például SCSI). Itt egyetlen illesztő van, a számítógépben. Ezek intelligens, széles variációs lehetőségű illesztők. Egyes esetekben, ha a gép eredetileg nem készült ennek elhelyezésére, külső illesztőt csatlakoztatnak a számítógéphez.

Adatok	XT1120R	XT1240R
Kapacitás, formátlan		
M	127,99	239,98
M felületenként	15,99	15,99
sáv	15624	15624
Kapacitás, tipikus formát (512 bájt-szektor)		
M	104,85	196,6
M felületenként	13,1	13,1
sáv	12800	12800
szektor	512	512
szektor/sáv	25	25
Átviteli seb. Mbit/s	7,5	7,5
Keresési és léptetési idő ms sávól sáv	4	4
Maximum	49	49
Fordulatszám	60	60
Hozzáférés ms	8,33	8,33
Feliratozási		
sűrűség bpi	14901	14901
Sávsűrűség tpi	1070	1070
Hengerszám	1024	1024
Sávszám	8192	15360
Szektor (0,5k)	204800	384 000
Adatfej	8	15
Szervofej	1	1
Lemez	5	8

3. táblázat

A cég első termékei, az XT1000 és 2000 sorozat egy SCSI „hídral” csatlakoztathatók az IBM PC Bus vagy Multibus valamelyikéhez. Adataikat a 2. és 3. táblázat tartalmazza.

A későbbi ESDI illesztős termékekhez is kell további illesztő. Ezek az XT4000E és 8000E, amelyek adatait a 4. és 5. táblázatban foglaltuk össze.

A legújabbak, az XT4000S és 8000S (6. és 7. táblázat) már az SCSI szabványhoz készültek. Ezek nagy kapacitású és igen gyors egységek.

A Seagate cég

A cég terméke az ST225, az itthon és világszerte legismertebb winchester a PC-khez, de a cérről ennél többet kevés olvasó tud.

A cégalapító Alan F. Shugartot az Electronics Business című lap, 2500 olvasójának véleménye alapján, kategóriája legjobb cégirányítójának tartotta 1987-ben (olyanok társaságában, mint például a magyar származású Andrew S. Grove, az Intel elnöke). Ki ő?

Az IBM-nél kezdte, és itt tizenhét év alatt a rendszerfejlesztési részleg műszaki igazgatói rangjára vitte. Innen a lemezeiről, szalagjairól ismert Memorex céghez ment alelnöknek, ahonnan állítólag azért vált meg, mert ez a cég nem látott fantáziát az általa szorgalmazott hajlékonylemez egységek gyártásában. Shugart ezek után megalapította a Shugart céget. Itt

Adatok	XT4170E	XT4380E
Kapacitás, formátlan		
M	179,41	384,46
M felületenként	25,64	25,64
sáv	20940	20940
Kapacitás, tipikus formát (512 bájt-szektor)		
M	157,93	338,41
M felületenként	22,56	22,56
sáv	18432	18432
szektor	512	512
szektor/sáv	35	35
Átviteli seb. Mbit/s	10	10
átlagos	16	18
Keresési és léptetési idő ms sávól sáv	3	3
Maximum	36	36
Fordulatszám	60	60
Hozzáférés ms	8,33	8,33
Feliratozási		
sűrűség bpi	21064	21064
Sávsűrűség tpi	1070	1070
Hengerszám	1224	1224
Sávszám	8568	18360
Szektor (0,5k)	308448	660960
Adatfej	7	15
Szervofej	1	1
Lemez	4	8

4. táblázat

5. táblázat

Adatok	XT830E	XT8760
Kapacitás, formátlan		
M	410,09	768,92
M felületenként	51,26	51,26
Sáv	31410	31410
Kapacitás, tipikus formát (512 bájt-szektor)		
M	360,97	676,82
M felületenként	45,12	45,12
sáv	27648	27648
szektor	512	512
szektor/sáv	54	54
Átviteli seb. Mbit/s	15	15
Keresési és léptetési idő ms sávól sáv	3	3
Maximum	35	35
Fordulatszám	60	60
Hozzáférés ms	8,33	8,33
Feliratozási		
sűrűség bpi	31596	31596
Sávsűrűség tpi	1376	1376
Hengerszám	1632	1632
Sávszám	13056	24480
Szektor (0,5k)	705024	1321920
Adatfej	8	15
Szervofej	1	1
Lemez	5	8

Adatok	XT4280S	XT4380S
Kapacitás, formátlan		
M	281,94	384,46
M felületenként	25,64	25,64
sáv	20940	20940
Kapacitás, tipikus formált (512 bájt-szektor)		
M	248,17	338,41
M felületenként	22,56	22,56
sáv	18432	18432
szektor	512	512
szektor/sáv	36	36
Átviteli seb. Mbit/s	4	4
Keresési és léptetési idő ms sávól		
sáv	18	18
Maximum	3	3
Fordulatszám	36	36
Hozzáférés ms	60	60
Feliratozási sűrűség bpi	8,33	8,33
Sávsűrűség tpi	21064	21064
Hengerszám	1070	1070
Sávszám	1224	1224
Szektor (0,5k)	13464	18360
Adatfej	11	15
Szervofej	1	1
Lemez	6	8

6. táblázat

Adatok	XT8380S	XT8760S
Kapacitás, formátlan		
M	410,9	768,92
M felületenként	51,26	51,26
sáv	31410	31410
Kapacitás, tipikus formált (512 bájt-szektor)		
M	360,97	676,82
M felületenként	45,12	45,12
sáv	27648	27648
szektor	512	512
szektor/sáv	54	54
Átviteli seb. Mbit/s	4	4
Keresési és léptetési idő ms sávól		
sáv	3	3
Maximum	35	35
Fordulatszám	60	60
Hozzáférés ms	8,33	8,33
Feliratozási sűrűség bpi	31596	31596
Sávsűrűség tpi	1376	1376
Hengerszám	1632	1632
Sávszám	13056	13056
Adatfej	8	15
Szervofej	1	1
Lemez	5	8

8. táblázat

Adatok	ST125	ST138
Kapacitás, formátlan		
Mbájt	25,6	38,4
M felületenként	41,664	62,496
sáv	10416	10416
Kapacitás, tipikus formált (512 bájt-szektor)		
Mbájt	21,4	32,1
K felületenként	2460	3690
sáv	8704	8704
szektor	68	102
szektor/sáv	17	17
Átviteli seb. Mbit/s	5	5
Keresési és léptetési idő ms sávól		
sáv	8	8
Maximum	70	70
Fordulatszám	60	60
Hozzáférés ms	8,3	8,3
Feliratozási sűrűség bpi	15500	15500
Sávsűrűség tpi	824	824
Szektor (0,5k)	615	615
Szervofej	4	6
Lemez	2	3

Adatok	ST138R	ST157R
Kapacitás, formátlan		
M	38,4	57,7
M felületenként	62,496	93,744
sáv	15624	15624
Kapacitás, tipikus formált (512 bájt-szektor)		
M	32,7	49,1
K felületenként	2460	3690
sáv	13312	13312
szektor	104	156
szektor/sáv	26	26
Átviteli seb. Mbit/s		
Átlagos	7,5	7,5
Keresési és léptetési idő ms sávól		
sáv	8	8
Maximum	70	70
Fordulatszám	60	60
Hozzáférés ms	8,3	8,3
Feliratozási sűrűség bpi	23250	23250
Sávsűrűség tpi	824	824
Hengerszám	615	615
Adatfej	4	6
Lemez	2	3

9. táblázat

Adatok	ST225	ST238R
Kapacitás, formátlan		
M	25,6	38,4
M felületenként	41,664	62,496
sáv	10416	15624
Kapacitás, tipikus formált (512 bájt-szektor)		
M	21,4	32,7
K felületenként	2460	2460
sáv	8704	13312
szektor	68	104
szektor/sáv	17	26
Átviteli seb. Mbit/s		
Átlagos	5	7,5
Keresési és léptetési idő ms sávól		
sáv	20	20
Maximum	150	150
Fordulatszám	60	60
Hozzáférés ms	8,3	8,3
Feliratozási sűrűség bpi	9827	14740
Sávsűrűség tpi	588	588
Hengerszám	615	615
Adatfej	4	4
Lemez	2	2

10. táblázat

Adatok	ST277R	ST296N
Kapacitás, formátlan		
M	76,9	—
M felületenként	93,744	—
sáv	15624	—
Kapacitás, tipikus formált (512 bájt-szektor)		
M	65,5	85
K felületenként	4920	4908
sáv	13312	17408
szektor	156	203
szektor/sáv	26	34
Átviteli seb. Mbit/s		
Átlagos	7,5	12
Keresési és léptetési idő ms sávól		
sáv	8	8
Maximum	95	70
Fordulatszám	60	60
Hozzáférés ms	8,3	8,3
Feliratozási sűrűség bpi	14902	19869
Sávsűrűség tpi	777	777
Hengerszám	820	818
Adatfej	6	6
Lemez	3	3

11. táblázat

gyártották az elmúlt évtized slágerét, az SA400 típust. Shugart a cégtől éles viták között távozott, egy darabig szakértő volt, majd az egyik alapítója lett mostani cégének, a Seagate-nek. Új vállalata kezdte el gyártani az első 5" méretű winchestert, az ST506-ot, amelynek csatlakozója szabvánnyá vált. Ez volt az egyik legelső olyan cég, amely Távol-Keletre, Szingapúrba helyezte át a gyártást, de a fejlesztést otthon tartotta, együttműködve a Carnegie—Mellon, a San Diego-i és a Santa Clara-i egyetemekkel. A winchester-tárolóknál egyébként folytatták a méretcsökkenési és egyúttal kapacitásnövelési tendenciát. E tárolók mérete kezdetben 14" volt, jelenleg 3,5" méretűek, kapacitásuk pedig 5 M-ról egészen 760 M-ig nőtt.

3,5" lemezegységek

(ST125, 138, 157. 2. kép)

Valamennyi SCSI kompatibilis, és elsősorban az IBM PS/2 sorozathoz készültek. Adataik a 8. és 9. táblázatban találhatóak.

Adatok	ST4096	ST4192E
Kapacitás, formátlan		
M	96	191,1
M felületenként	93,744	166,656
sáv	10416	20832
Kapacitás, tipikus formált (512 bájt-szektor)		
M	80,2	169,1
K felületenként	9216	9176
sáv	8704	18432
szektor	153	288
szektor/sáv	17	36
Átviteli seb. Mbit/s		
Átlagos	5	10
Keresési és léptetési idő ms sávól		
sáv	6	5
Maximum	55	49
Fordulatszám	60	60
Hozzáférés ms	8,3	8,3
Feliratozási sűrűség bpi	9792	20078
Sávsűrűség tpi	1031	1047
Hengerszám	1024	1147
Adatfej	9	8
Lemez	5	5

12. táblázat

5" félmagas lemezegységek

(ST225, 238, 277, 296. 3. és 4. kép)

Az első típust nem kell bemutatnunk, de adait, ahogy a többiét is, itthon alig ismerik. Ezért a 10. és 11. táblázatban közöljük azokat. A választékban az ST412 és SCSI változatok is szerepelnek: az utóbbiak jele az N a típuszám után.

5" teljes magasságú lemezegységek

(ST4096, 4192.)

Az adatok a 12. táblázatban láthatók. Az ST4096 a legelterjedtebb 80 M kapacitású ilyen egység az Egyesült Államokban. Ezek is kétféle illesztővel léteznek.

A Seagate teljes, önálló lemezrendszereket is készít. Ilyen a DISC DATA MANAGER/PLUS. Ez maximálisan tíz egységből áll, és kapacitása 640 M. Egy 80286 vagy 80386 típusú processzort tartalmaz. Elsősorban hálózati használatra ajánlják.

Spectrum-Loader

COMMODORE 64

Minden bizonnyal többeket is érdekelne a hazai két legerjedtebb mikroszámítógép, a Sinclair Spectrum és a Commodore 64 összekapcsolása. Megfelelő interfészek és egy speciális szoftver segítségével lehetőség van a BASIC programok átadására is. Az alább ismertetett módszerrel a Spectrumhoz írt BASIC program áttölthető a C64-be, és esetleges javítások után ez a program a C64-en futtatható is.

Az elektronikus összekapcsolásra jó lehetőséget ad az RS232-es interfész, ami a Spectrumhoz kapható INTERFACE-1-ben megvan, és a C64-ben is alapjában véve megtalálható. De a C64-hez is szükséges egy kiegészítő interfész, hogy szabványos RS232-es csatlakozási felületet kapjunk. A betöltő szoftver a Spectrum által küldött BASIC listát átranzformálja úgy, hogy a C64-en használható legyen (például a kisbetűket nagybetűkké alakítja, az utasításokat tokenizálja), és a BASIC munkaterületre tölti.

A gépi kódban írt programban (1. lista) az interpreter rutinjai is szerepelnek. Az egész gépi kódú rész a 49153-as (\$C001) címtől kezdve a 49417-es (\$C109) címig

tart. A tulajdonképpeni betöltő a C0B5 és a C0ED címek között van elhelyezve, a C0FF-C106 címeken pedig az interpreter vektorának átállítása található.

A gépi kódú program betöltése és az átviteli csatorna megnyitása a 2. listán látható két BASIC sorral végezhető el. A Spectrumból a 3. listán látható sorral indíthatjuk a program áttöltését.

Ez a módszer jó lehetőséget ad a Spectrum programok Commodore printeren való kilistázására, ugyanis köztudottan a Spectrumhoz nagyon nehéz nyomtatót kapni.

A Spectrum-Loader program korlátai a következők. Ha az áttölteni kívánt Spectrum programban 80 karakternél hosszabb sorok vannak, azt a 80. karakternél levágja és a többit nem veszi figyelembe.

A Spectrum és a Commodore BASIC-je közti különbség miatt az áttöltés után, de a futtatás előtt egyes utasításokat és függvényeket át kell írni a C64-en (például PRINT AT, INKEY\$, PAUSE stb.), különben SYNTAX ERROR hibajelzést kapunk. Ha csak a listát akarjuk nyomtatón kiírni, az átírás szükségtelen.

PAPP LÁSZLÓ

C001	6C 02 03	JMP	(0302)
C004	20 B5 C0	JSR	C0B5
C007	86 7A	STX	7A
C009	84 7B	STY	7B
C00B	20 73 00	JSR	0073
C00E	AA	TAX	
C00F	F0 F0	BEQ	C001
C011	A2 FF	LDX	#FF
C013	86 3A	STX	3A
C015	90 06	BCC	C01D
C017	20 79 A5	JSR	A579
C01A	4C E1 A7	JMP	A7E1
C01D	20 6B A9	JSR	A96B
C020	20 79 A5	JSR	A579
C023	84 0B	STY	0B
C025	20 13 A6	JSR	A613
C028	90 44	BCC	C06E
C02A	A0 01	LDY	#01
C02C	B1 5F	LDA	(5F),Y
C02E	85 23	STA	23
C030	A5 2D	LDA	2D
C032	85 22	STA	22
C034	A5 60	LDA	60
C036	85 25	STA	25
C038	A5 5F	LDA	5F
C03A	88	DEY	
C03B	F1 5F	SBC	(5F),Y
C03D	18	CLC	
C03E	65 2D	ADC	2D
C040	85 2D	STA	2D
C042	85 24	STA	24
C044	A5 2E	LDA	2E
C046	69 FF	ADC	#FF
C048	85 2E	STA	2E
C04A	E5 60	SBC	60
C04C	AA	TAX	
C04D	38	SEC	
C04E	A5 5F	LDA	5F

C050	E5 2D	SBC	2D
C052	A8	TAY	
C053	B0 03	BCS	C058
C055	E8	INX	
C056	C6 25	DEC	25
C058	18	CLC	
C059	65 22	ADC	22
C05B	90 03	BCC	C060
C05D	C6 23	DEC	23
C05F	18	CLC	
C060	B1 22	LDA	(22),Y
C062	91 24	STA	(24),Y
C064	C8	INY	
C065	D0 F9	BNE	C060
C067	E6 23	INC	23
C069	E6 25	INC	25
C06B	CA	DEX	
C06C	D0 F2	BNE	C060
C06E	EA	NOP	
C06F	EA	NOP	
C070	EA	NOP	
C071	20 33 A5	JSR	A533
C074	AD 00 02	LDA	0200
C077	F0 88	BEQ	C001
C079	18	CLC	
C07A	A5 2D	LDA	2D
C07C	85 5A	STA	5A
C07E	65 0B	ADC	0B
C080	85 58	STA	58
C082	A4 2E	LDY	2E
C084	84 5D	STY	5D
C086	90 01	BCC	C089
C088	C8	INY	
C089	84 59	STY	59
C08B	20 B8 A3	JSR	A3B8
C08E	A5 14	LDA	14
C090	A4 15	LDY	15
C092	8D FE 01	STA	01FE
C095	8C FF 01	STY	01FF

C098	A5 31	LDA	31
C09A	A4 32	LDY	32
C09C	85 2D	STA	2D
C09E	84 2E	STY	2E
C0A0	A4 0B	LDY	0B
C0A2	88	DEY	
C0A3	B9 FC 01	LDA	01FC,Y
C0A6	91 5F	STA	(5F),Y
C0A8	88	DEY	
C0A9	10 F8	BPL	C0A3
C0AB	EA	NOP	
C0AC	EA	NOP	
C0AD	EA	NOP	
C0AE	20 33 A5	JSR	A533
C0B1	4C 80 A4	JMP	A480
C0B4	FA	***	
C0B5	A0 00	LDY	#00
C0B7	A5 91	LDA	91
C0B9	C9 7F	CMP	#7F
C0BB	F0 33	BEQ	C0F0
C0BD	A2 02	LDX	#02
C0BF	20 C6 FF	JSR	FFC6
C0C2	20 E4 FF	JSR	FFE4
C0C5	C9 00	CMP	#00
C0C7	F0 EE	BEQ	C0B7
C0C9	C9 0A	CMP	#0A
C0CB	F0 EA	BEQ	C0B7
C0CD	C9 0D	CMP	#0D
C0CF	F0 16	BEQ	C0E7
C0D1	C9 60	CMP	#60
C0D3	30 02	BMI	C0D7
C0D5	49 20	EOR	#20
C0D7	99 00 02	STA	0200,Y
C0DA	20 D2 FF	JSR	FFD2
C0DD	C8	INY	
C0DE	C0 50	CPY	#50
C0E0	90 D5	BCC	C0B7
C0E2	4C EB C0	JMP	C0EB
C0E5	EA	NOP	
C0E6	EA	NOP	
C0E7	C0 00	CPY	#00
C0E9	F0 05	BEQ	C0F0
C0EB	98	TYA	
C0EC	AA	TAX	
C0ED	4C CA AA	JMP	AACA
C0F0	A9 83	LDA	#83
C0F2	8D 02 03	STA	0302
C0F5	A9 A4	LDA	#A4
C0F7	8D 03 03	STA	0303
C0FA	20 7B E3	JSR	E37B
C0FD	60	RTS	
C0FE	03	***	
C0FF	A9 04	LDA	#04
C101	8D 02 03	STA	0302
C104	A9 C0	LDA	#C0
C106	8D 03 03	STA	0303
C109	60	RTS	

1. lista

```
1 IF A=0 THEN A=1:LOAD"SPEC".8.1
2 OPEN2,2,0,CHR$(8)+CHR$(0):SYS 49407
```

2. lista

3. lista

```
9990 FORMAT "T",1200:OPEN #4;"T"
9991 LIST #4:CLOSE #4
```


Ki ad magyarázatot?

Olvasónk, Varga Gábor küldte be az alábbi cikket:

„Határozott két- és háromismeretlenes lineáris egyenletrendszer megoldása C64-en

A program segítségével az

$$a(1)x + a(2)y = b(1)$$

$$a(3)x + a(4)y = b(2)$$

és az

$$a(1)x + a(2)y + a(3)z = b(1)$$

$$a(4)x + a(5)y + a(6)z = b(2)$$

$$a(7)x + a(8)y + a(9)z = b(3)$$

alakú egyenleteket oldhatjuk meg. A gyökök értékét a Cramer-szabály adja:

$$x = \frac{DX}{D} \quad y = \frac{DY}{D} \quad z = \frac{DZ}{D}$$

ahol D a rendszer determinánsát jelenti:

$$D = \begin{vmatrix} a(1) & a(2) \\ a(3) & a(4) \end{vmatrix} \quad \text{ill.} \quad D = \begin{vmatrix} a(1) & a(2) & a(3) \\ a(4) & a(5) & a(6) \\ a(7) & a(8) & a(9) \end{vmatrix}$$

A DX, DY és DZ az a determináns, amelyet úgy kapunk, hogy D-ben rendre DX-hez az első, DY-hoz a második, DZ-hez a harmadik oszlop helyére beírjuk a b(I) állandó tagokat.

Például:

$$DY = \begin{vmatrix} a(1) & b(1) \\ a(3) & b(2) \end{vmatrix} \quad \text{stb.}$$

A másodrendű determináns a

$$D = \begin{vmatrix} a(1) & a(2) \\ a(3) & a(4) \end{vmatrix} = a(1)a(4) - a(2)a(3)$$

képlet szerint, a harmadrendű determináns pedig a Sarrus-szabállyal számítjuk ki:

$$D = \begin{vmatrix} a(1) & a(2) & a(3) \\ a(4) & a(5) & a(6) \\ a(7) & a(8) & a(9) \end{vmatrix} = a(1)a(5)a(9) + a(2)a(6)a(7) + a(3)a(4)a(8) - a(3)a(5)a(7) - a(1)a(6)a(8) - a(2)a(4)a(9)$$

A program a felhasználótól először megkérdezi, hogy két- vagy háromismeretlenes egyenletet akar-e megoldani. A választól függően bekéri a 4, illetve a 9 a(I) tagot, majd a 2, illetve 4 b(I) tagot. Ha a rendszer determinánsa nem zérus, $D \neq 0$, akkor az egyenletrendszer határozott és egy megoldása van. A program kiírja a számolt gyököket, majd felkínálja az újabb számolás lehetőségét, amit igen/nem válasszal dönthetünk el.

Ha a rendszer determinánsa zérus, $D = 0$, akkor hibajelzést kapunk („a rendszer nem határozott”). A program több magyarázatot nem igényel, a részletek a listázásból kiderülnek.”

```

100 REM
110 REM #
120 REM # HATAROZOTT 2 ES 3 ISMERETLENES #
130 REM # LINEARIS EGYENLETREDSZER MEGOLDASAI #
140 REM #
150 REM
160 PRINT "J"
170 PRINT "HANY ISMERETLENES AZ EGYENLETREDSZ.:";
180 GET TA$:IF TA$="" THEN 180
190 IF TA$=CHR$(50) THEN 220
200 IF TA$=CHR$(51) THEN 300
210 PRINT "J" : GOTO 170
220 REM ***2 ISMERETLEN***
230 PRINT "J"
240 FOR I=1 TO 4
250 PRINT "A(" + RIGHT$(STR$(I),1) + ")="; : INPUT A(I)
260 NEXT I
270 PRINT "J"
280 FOR I=1 TO 2
290 PRINT "B(" + RIGHT$(STR$(I),1) + ")="; : INPUT B(I)
300 NEXT I
310 D=A(1)*A(4)-A(2)*A(3)
320 IF D=0 THEN PRINT "A RENDSZER NEM HATAROZOTT" : GOTO 580
330 DX=B(1)*A(4)-A(2)*B(2)
340 DY=A(1)*B(2)-B(1)*A(3)
350 X=DX/D : Y=DY/D
360 PRINT "X="; X, "Y="; Y
370 GOTO 580
380 REM ***3 ISMERETLEN***
390 PRINT "J"
400 FOR I=1 TO 9
410 PRINT "A(" + RIGHT$(STR$(I),1) + ")="; : INPUT A(I)
420 NEXT I
430 PRINT "J"
440 FOR I=1 TO 3
450 PRINT "B(" + RIGHT$(STR$(I),1) + ")="; : INPUT B(I)
460 NEXT I
470 D0=A(1)*A(5)*A(9)+A(2)*A(6)*A(7)+A(3)*A(4)*A(8)
480 D=D0-A(3)*A(5)*A(7)-A(1)*A(6)*A(8)-A(2)*A(4)*A(9)
490 IF D=0 THEN PRINT "A RENDSZER NEM HATAROZOTT" : GOTO 580
500 DX=B(1)*A(5)*A(9)+A(2)*A(6)*A(7)+A(3)*B(2)*A(8)
510 D0=D0-A(3)*A(5)*B(3)-B(1)*A(6)*A(8)-A(2)*B(2)*A(9)
520 D0=A(1)*B(2)*A(9)+B(1)*A(6)*A(7)+A(3)*A(4)*B(3)
530 DY=D0-A(3)*B(2)*A(7)-A(1)*A(6)*B(3)-B(1)*A(4)*A(9)
540 D0=A(1)*A(5)*B(3)+A(2)*B(2)*A(7)+B(1)*A(4)*A(8)
550 DZ=D0-B(1)*A(5)*A(7)-A(1)*B(2)*A(8)-A(2)*A(4)*B(3)
560 X=DX/D : Y=DY/D : Z=DZ/D
570 PRINT "X="; X, "Y="; Y, "Z="; Z
580 PRINT "UJABB SZAMITAS EI/NEM?"
590 GET TA$:IF TA$="" THEN 590
600 IF TA$="I" THEN 160
610 PRINT "J"
620 END
    
```

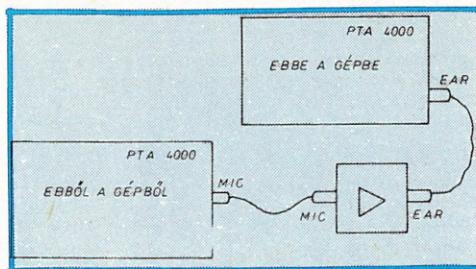
Átvizsgálva a cikkhez tartozó programot, az bizonyos kiindulási adatoknál hibás eredményt ad. Nem ad megoldást akkor sem, ha a rendszer determinánsa nem zérus.

Mi lehet ennek az oka? Milyen esetekben kapunk hibás eredményt? Hogyan tehetjük használhatóvá a programot?

S. E.

Jelátvitel két PTA 4000 között

Alkalmadtán szükségünk lehet arra, hogy egy PTA 4000 számítógépben lévő adatokat vagy programot egy másik PTA 4000-be vigyük át. Mit tehetünk ilyenkor? Az adatátvitel megoldható úgy is, hogy magnóra vesszük az adatokat és azokat innen beolvassuk a másik gépbe. A magnó kihagyásával közvetlenül összekapcsolt gépek között azonban az átvitel nem jön létre, mert a MIC jelű kapcsokon kijövő jel nem elég nagy ahhoz, hogy azt bemenő jelként a másik gép az EAR kapcsón fogadhassa. Ezért egy 741-es IC-vel erősítőt építettünk, és ezen keresztül — felhasználva a gépek magnócsatlakozó kábeleit — valósítottuk meg az adatátvitelt (lásd az ábrát).

Az erősítőt 9 V-os telep táplálja, amelyről mintegy 2 mA-t fogyaszt. Az erősítőt, a telepet és a két csatlakozó aljzatot egy műanyag dobozban helyeztük el.

Az adatátvitel a következőképpen lehet-

séges. A piros dugót az erősítő MIC bemenetéhez és annak a gépnek a MIC kapcsaihoz csatlakoztatjuk, amelyikből az adatokat továbbítani akarjuk. E gépbe olyan utasítást írunk be, mintha magnóra akarnánk írni. A többi dugót nem használjuk. Egy másik kábellel összekötjük az erősítő és az adat fogadására szolgáló PTA 4000 EAR kapcsait. Ebbe a számítógépbe a magnóról való beolvasás utasítását írjuk. Először ezen a gépen nyomjuk meg az ENTER gombot, majd közvetlenül utána a másik gépen. Ha mindent jól kapcsoltunk össze, az adatátvitel létrejön. Az adatok természetesen az eredeti gépben is megmaradnak.

FUTÓ LÁSZLÓ

M INFORM

Rovatunkban az Apple, Atari, Commodore és Sinclair mikrók tulajdonosait feltehetően érdeklő, angol és német nyelvű cikkekről informáljuk olvasóinkat egy tartalomleíró szöveg segítségével.

A forráshely karaktersorozatát nyíllal vezeti be, ezt a / jellegű folyóirat kódja követi (lásd táblázat). A két / jel között a megjelenési adatokat (év, hó), illetve a cikk kezdő oldalszámát szerepeltetjük. A második / jel után pedig - az esetleges másolatkérést megkönnyítendő - a cikk teljes oldalterjedelmét közöljük.

A tartalomleíró szövegek permutálásával és alfabetikus rendezésével szerkesztett teljes anyagot az OMIKK "APACS" c. kiadványsorozata tartalmazza (vevőszolgálati telefon: 341-765). Lapunk ebből csak a "programlista" címszóval kezdődő részletet teszi közzé.

A folyóiratok megtekinthetők a SZÁMALK (Bp. XI. Szekasits Á. u. 68.), illetve - a x-gal jelzettek az OMIKK (Bp. VIII. Múzeum u. 17.) szakkönyvtárában), illetve a cikk kezdő oldalszámát, a SZÁMALK-tól csekkszelvény, az OMIKK-tól megrendelőlévél be- küldésével, vagy személyesen rendel- hetők. (A másolás díja oldalanként 8 Ft.)

A folyóirat neve

Kódja

x 64'er Magazin	64er
Antics	anti
x Chip Magazin	chip
x Compu!	cutu
x Dr. Dobb's Journal	dobb
Elektor Electronics	etor
Happy Computer	happ
x mc - Zeitschrift	mc
Run (USA)	run
Run (NSZK)	run2
x Your Computer	your
x ZX Computing Monthly	ZXCM

PROGRAMLISTA

ablakozas c64 u-basic maszk-Keszit
es 16 uj utasitas
->run2/87.05-104/4

PROGRAMLISTA

adatbazis Kezeles c64 szovagKereses
<master-index> ->64er/87.05-56/5

PROGRAMLISTA

adatrendezes c64 'garbage collection'
'igeny csokkentese' indexelt 'bubble
sort' ->cute/87.05-109/2

PROGRAMLISTA

adatrendezes c64 omega sort mlx-
125/4 ->cute/87.05-94/2

PROGRAMLISTA

amiga jatek rememory emlekezet-fej
leszto matrixok ->cute/87.05-40/2

PROGRAMLISTA

amiga jatek superhirm
->happ/87.05-54/3

PROGRAMLISTA

apple ii jatek rememory emlekezet-
fejleszto matrixok
->cute/87.05-42/3

PROGRAMLISTA

apple ii monitor-disassembler Kezele
s ->mc/87.04-99/1

PROGRAMLISTA

assembler c64 masfel Kb Kod/sec sebe
ssagtomorított tarolás xrl
->run2/87.05-128/12

PROGRAMLISTA

atari st grafika demo
->mc/87.05-88/2

PROGRAMLISTA

atari st jatek antic towers
->anti/87.05-57/8

PROGRAMLISTA

atari st jatek wabaduu
->happ/87.05-117/2

PROGRAMLISTA

atari st jatek futas lassitas-lealli
tas ->happ/87.05-120/1

PROGRAMLISTA

atari xl/xel filemasolo
->happ/87.05-115/2

PROGRAMLISTA

atari xl/xel grafika mat.fuggvenyek f
elhasznalasa dot-hopper
->anti/87.05-43/4

PROGRAMLISTA

atari xl/xel jatek a-rogue
->anti/87.05-30/6

PROGRAMLISTA

atari xl/xel jatek poker machine
->anti/87.05-35/5

PROGRAMLISTA

atari xl/xel jatek rememory emlekez
et-fejleszto matrixok
->cute/87.05-44/1

PROGRAMLISTA

atari xl/xel lemezkezeles szektor edi
tor ->cute/87.05-96/4

PROGRAMLISTA

autostart c64 egyblokkos boot-progra
m ->run2/87.05-112/2

PROGRAMLISTA

barkacsolas c64 gyorsito lemezegység
(1541) labkiosztas modositás parhuza
mos Kabel Keszitese
->run2/87.05-46/6

PROGRAMLISTA

barkacsolas c64 ic-Keszlet nyilvanta
rtas ic register
->run2/87.05-108/4

PROGRAMLISTA

c16 jatek plus/4 black jack
->run2/87.05-140/3

PROGRAMLISTA

c64 basic interrupt segedprogramok
->chip/87.05-173/1

PROGRAMLISTA

c64 master-copy v1.7
->64er/87.05-53/3

PROGRAMLISTA

c64 zoom 87.04 szambol kimaradt
anyag ->chip/87.05-174/2

PROGRAMLISTA

c64 feltores basic listavedok eltavo
litasa ->run2/87.05-93/3

PROGRAMLISTA

c64 jatek future race
->happ/87.05-57/3

PROGRAMLISTA

c64 jatek pick 'em up
->run2/87.05-143/6

PROGRAMLISTA

c64 jatek playfield kiegészites r
obos revenge-hez 86.12
->happ/87.05-61/2

PROGRAMLISTA

c64 jatek rememory emlekezet-fejle
szto matrixok ->cute/87.05-39/2

PROGRAMLISTA

c64 jatek kiegészites a bard's tale
>hez ->run2/87.05-150/4

PROGRAMLISTA

c64 lemezkyvutar directory-nyomtata
s lemeztasak formatum
->happ/87.05-63/3

PROGRAMLISTA

c64 nyomtatás printfox printmaster p
rintshop formatumatalakítás printfox
-hoz ->64er/87.05-69/3

PROGRAMLISTA

c64 oktatás (biológia) sejtnevekedes
szimulacioja ->64er/87.05-72/2

PROGRAMLISTA

mikroprocesszor (68000) pascal compil
er mmonikus kod-outputtal
->mc/87.05-68/4

PROGRAMLISTA

ql spectrum szakertoi rendszer 3.res
z alapismeretek példák
->zxcm/87.04-24/6

PROGRAMLISTA

spectrum 8x8-nal kisebb szines pontm
ezok vezerelese pelda
->happ/87.05-121/2

PROGRAMLISTA

spectrum grafika muszaki rajz 3.resz
->zxcm/87.04-70/5

PROGRAMLISTA

spectrum ikon jatekprogram Keszites
Kephatter szoveghez
->zxcm/87.04-32/5

PROGRAMLISTA

spectrum ikon jatekprogram Keszites
vizszintes Képgorgetes
->zxcm/87.04-19/3

PROGRAMLISTA

spectrum segedlet basic sor-atszamoz
as ->zxcm/87.04-68/2

PROGRAMLISTA

sprite c128 grafika tanacsok a 'gsha
pe' es az 'sshape' hasznalatahoz psz
eudo-sprite ->run2/87.05-118/5

PROGRAMLISTA

statiztika apple ii oszlopdiagramok
felhasznaloi karakterek
->cute/87.05-70/9

PROGRAMLISTA

szovagkezeles apple ii grafika szove
giras hires ernityore
->cute/87.05-103/3

PROGRAMLISTA

vizawrite c64 helyes iras-ellenorzes
egyeni szotar alapjan
->run2/87.05-114/5

PROGRAMLISTA

zene atari xl/xel sound menu progra
mozasi tippek ->anti/87.05-37/4

PROGRAMLISTA

zene atari xl/xel hangkimenet-vezerle
s botkormannyal sound stick
->anti/87.05-41/2

PROGRAMLISTA

zene c64 szintetizator hangeditor 36
hangtipus-adatfile
->cute/87.05-62/7

Minsky neve jól ismert a *mesterséges intelligenciát* (angolul: Artificial Intelligence, röviden: AI) kutatók körében. A szerző könyve prológusában Einsteint idézi: „A dolgokat annyira kell leegyszerűsíteni, amennyire csak lehet, de nem jobban.” A könyv alapkérdése az, hogy hogyan válik az önmagukban nem intelligens részek (összetevők, ágensek) együttese egyszerre csak intelligenssé. A könyv — látszólag — laza gondolatok gyűjteménye. Szinte minden egyes oldalnak címe van, a 270 gondolatoldal 30 fejezetre oszlik. E rovat gyakorlatának megfelelően most is néhány jellemző részlet felvillantásával szeretnénk felhívni olvasóink figyelmét erre az érdekes és szép könyvre.

Az egész és a részek

Mi az élet? — kérdezi Minsky. — Feldarabolod a testet, és nem találsz meg a belsejében. Mi az értelem? — Feldarabolod az agyat, és ezt sem találsz meg. Az élet és az értelem talán csak annyival több a részek összességénél, hogy hasztalan keressük? Minsky — a választ keresve — egy parodizált dialógusból indul ki:

Holista: Be fogom bizonyítani, hogy nincs olyan láda, melyben egy egeret fogva lehetne tartani. A láda ugyanis hat összeszegezett oldallapból áll. Az is nyilvánvaló, hogy az olyan láda, amelynek nincs valamiféle „*egérszigetelő*” tulajdonsága, az alkalmatlan egeret fogvatartására. Namármost: nyilvánvaló, hogy egyetlen oldalnak sincs a legcsekélyebb „*egérszigetelő*” tulajdonsága sem, mivel az egér egyszerűen *lesétálhat* róluk. Ha pedig a hat lap ilyen, akkor hogyan lehetne azok együttese „*egérszigetelő*”?

Átlagpolgár: Fantasztikus! Akkor mégis mitől nem tud kiszökni az egér a ládából?

Holista: Hát nagyon egyszerűen. Bár a ládának valóban nincs láthatóan egyértelmű „*egérszigetelése*”, egy jó láda ezt olyan tökéletesen „*szimulálja*”, hogy ezzel becsapja az egeret és emiatt nem képes rájönni arra, hogyan kellene kiszöknie a ládából.

A paródiát félretéve, mégis, mi tartja a kis állatot a ládában? Minsky válasza: nyilvánvalóan az, hogy a láda az egér mozgását mind a hat irányban megakadályozza. Lapjait úgy állították össze, hogy a menekülés útját az összes irányban elzárja. Ez egyszerűen a láda titka, azaz az „*egérszigetelés*”. Ezért butaság azt feltételezni, hogy az egyes lapok *önmagukban* valamennyire is jó „*egérszigetelők*” lennének, annak ellenére, hogy ehhez a tulajdonsághoz valamilyen módon hozzájárultak.

Minsky szerint ugyanez vonatkozik az olyan szavakra, fogalmakra is, mint az „*élet*”, az „*értelem*”. Éppen ezért ezeket nem használhatjuk az élőlények legkisebb *alkotórészeire*, mert az ilyen fogalmakat *nagyobb együtteseink* egymással és egymásra ható működésére „*találtuk ki*”. A „*bedobozol*”-hoz hasonlóan az „*él*”, a „*gondol*” szavak olyan jelenségek leírására alkalmasak, amelyek bizonyos *kapcsolatokból, összefüggésekből* erednek. A „*láda*” azért nem rejtélyes senki számára sem, mert mindenki érti, hogy egy jól megcsinált láda lapjai hogyan akadályozzák meg az egér menekülését *minden* irányban. Az „*élet*” azért kezdi elveszíteni rejtélyességét — legalábbis a modern biológusok szemében —, mert már nagyon sok dolgot tudnak a sejtek vegyi anyagainak *együttműködéséről*. Az „*értelem*” még őrzi rejtélyét, mert még csak nagyon keveset tudunk arról, hogy az „*értelemágensek*” hogyan *működnek együtt* úgy, hogy végül is létrehozzák azt, amit létrehoznak.

Az intelligencia

Minsky könyve hetedik fejezetének elején egy külön oldalt szentel ennek a fogalomnak. Azt írja: sokan szeretnék, ha *definiálva*

lenne, mi is az „*intelligencia*”. (Így lehetne például eldönteni, hogy a növények, a kövek, a viharok, a folyók nem intelligensek-e abban az értelemben, ahogy eddig még nem is gondoltunk rá.)

Nem látszik nagyon jó ötletnek ugyanazt a szót *nagyon különböző dolgokra* használni, hacsak azok valamilyen fontos vonatkozásban nem egyeznek meg. A növények, a folyók nem oldanak meg olyan feladatokat, amelyekhez eddigi fogalmaink szerint *intelligencia* szükséges. Igen — vethetnénk közbe —, de mi az olyan különleges a „*feladatok megoldásában*”? Miért nem lehet pontosabban megmondani, miről is beszélünk?

Ez sem jó ötlet. A szerzőnek — Minsky szerint — az a feladata, hogy úgy használja a szavakat, ahogyan a *többi ember* is, nem pedig az, hogy megmondja nekik, szerinte hogyan kellene használni azokat. Ezért Minsky kijelenti: könyvének azokon a ritka helyein, ahol az „*intelligencia*” szót használja, ott ezt úgy érti, ahogy az emberek általában érteni szokták: az *intelligencia* nem más, mint *képesség* arra, hogy *nehéz problémákat* megoldjanak. (Akkor viszont meg kellene mondani, mit értünk „*nehéz*” problémán.)

Végül is Minsky oda lyukad ki, hogy: „*értelmünk* olyan eljárásokat tartalmaz, melyek képessé tesznek bennünket olyan feladatok megoldására, melyeket *nehezeknek* tekintünk”. Az „*intelligencia*” az a megnevezés, amit ezekre az általunk még nem ismert folyamatokra találtunk.

Vannak, akik nem szeretik ezt a „*definíciót*”, mert szerintük tartalma aszerint változik, hogy mennyit értünk meg a pszichológiából. De Minsky szerint ez így van jól, mert maga az intelligencia fogalma szerinte a bűvészek trükkjeihez hasonlatos. Olyan mint „a fehér foltok Afrika térképén”: eltűnnek, mihelyst felfedezzük őket.

Metaforák

Csak figyelj oda jól, más mit mond neked, és mindjárt analógiákat hallasz. Az *időt a tér* fogalmaival írják le, mintha valami folyadék lenne, amely *elfolyik*. A jó barátokat „*közelieknek*” mondjuk. Mindennapi beszédünk tele van olyan fordulatokkal, melyeket a tárgyuktól *távolí* nyelvi jelölésekből kölcsönöztünk. Ilyenkor ezt mondják: „*metaforákat*” használunk. A metaforák az értelem különböző területei között hozzák-viszik a gondolatokat. Vannak egészen földhözragadt metaforáink: például „*lépéseket teszünk*” valaminek a megakadályozására. Vannak aztán meglepő, a dolgok mélyebb összefüggéseit megvilágító metaforák, melyek akár tudományos felfedezések forrásai is lehetnek. Ampère és Volta például felfedezte, hogyan lehet az elektromosságot a folyadék fogalmával leírni (feszültséggel, áramlással). A metaforák segítségével egész új problémacsaládokat vihetünk át gondolkodásunk már ismert birodalmaiba, és ott alkalmazhatjuk rájuk a már jól kidolgozott és begyakorolt technikáinkat.

Körbe-körbe

Hacsak módunkban áll, szeretjük a körülöttünk lévő dolgokat *ok-okozat* kapcsolatokként leírni. De nem mindig tudjuk az okot és az okozatot szétválasztani. „János haza akart menni, mert fáradt volt.” „János úgy érezte, hogy fáradt, mert haza akart menni.” Nem lehet mindig valamilyen „*első okot*” kiválasztani. János elindulhatott, mert *egyidejűleg* fáradt volt, és úgy is érezhette, hogy már haza kell mennie. A dolgok összefüggése gyakran nem *lánc-*, hanem *hálószerű*, amelyben *hurkok* vannak. Ha — az érvelés egyszerűsítésére — a hálóinkat *láncokká* „*egyesítjük*”, gyakran nagyon lényeges összefüggésekről, ezek felismeréséről mondunk le.

megint egy érdekes könyvet (M. Minsky: The Society of Mind. Simon and Schuster, C. 1985., 1986. 339 oldal) és ezenkívül lefordítottunk egy „szakmaközeli” Updike-írást, melyet teljes egészében közreadunk. Reméljük, sok olvasónknak megnyeri a tetszését.

Megválaszolhatatlan kérdések

- Hogyan keletkezett a világegyetem és miért?
- Mi az élet célja?
- Hogyan lehet eldönteni, melyik az igaz hit?
- Mi a jó és a mi a rossz?

Látszólag nagyon különböző kérdések. Közös bennük, hogy megválaszolásukhoz nem találunk végső okot, mert mindig tovább kérdezhetünk: „miért, miért?”. Például, ha meg tudunk válaszolni arra, hogy valami jó-e, akkor arra is válaszolnunk kellene, hogy miért. (Emlékezzünk a kis gyerekek örökös *miértjeire*.) Mi gátolja meg ebben a felnőtteket? — A válasz kultúrafüggő. Például bizonyos kultúrkörben bizonyos kérdések *tabunak* nyilváníthatók. Minsky idézi W. H. Auden ironikus válaszát egy megválaszolhatatlan kérdésre: „Jó, azért vagyok a világon, hogy másokon segítsek. De fogalmam sincs, *mások* miért vannak a világon.”

Legtöbb kultúrkör törvényekbe, vallásba, filozófiába és más intézményekbe ágyazta-foglalta a saját válaszait ezekre az egymásba visszakanyarodó (angolul: circular) kérdésekre, esetleg még kiépítette hozzá a maga tekintélyelvű, indoktrináló (beszélykítő) rendszerét is. Panaszkodhatnánk, hogy dogmákkal helyettesítették a racionális érvelést, de ismerjük el, hogy cserébe sok felesleges, időrabló, sehová sem vezető vitától is megóvták a társadalmat.

Legyünk óvatosak. Ha gondolkodásunkban mindig visszatérünk ugyanoda, ahonnan elindultunk, az *nem mindig rossz*. Gondolatainkkal körbe-körbe járva gondolkodásunk *gazdagodhat*: egyre mélyebben értjük meg a dolgokat, és talán egyszer csak kivághatjuk magunkat a bűvösnek vélt körből.

Értsünk egyet Minskyvel, és ne adjuk fel a *gondolkodást* a *gondolkodásról*. És most következék a beigért Updike-mű.

Feladványok

1. Éjszaka van. A, habár B-vel hál, C-ről álmodik. C egy ívelt kocsifelhajtó legtávolabbi (függőleges képsíkra vetítve a látványt: az ív delelő) pontján áll. Az íves építmény valószínűleg nem más, mint álombeli tükröződése valaha közösen birtokolt házuk kocsifelhajtójának. Az asszony alakja a paradicsomszínű nyári ruhában — noha a perspektíva kicsinynek mutatja — szembetűnő. Feje hátravetve, keze csipőjén, lábai magabiztos terpeszben. Pávaskodik, talán nevet is. Az egész képet telítve van asszonyi vitalitással. A csupa sóvárgás. B álma zavartalan, békésen pihen abban a szilárd tudatban, hogy A szereti. És valóban: A miatta hagyta el C-t — mint egy bizonyításképpen.

KÉRDÉS: A kettejük közül melyiket csalta meg inkább, B-t vagy C-t?

2. A hét utcasaroknyira lakik rendszerint használatos automata mosodájától és 3,8 mérföldnyire pszichiáterétől, akihez az út a sűrű délutáni forgalomban átlagosan 22 percig tart. Az átlagos kezelési idő — a szokásos, járulékos bevezető és levezető csevegést is beszámítva — 55 percig tart. A mosoda által favorizált felültöltős mosógépek átlagos ciklusideje 33 perc. A pszichiáter és a mosoda egy irányban van, a városból kivezető úton.

KÉRDÉS: Berakhatja-e A a szennyest a mosógépbe a pszichiáterhez menet úgy, hogy a nedves ruhákat közben el ne lopják?

SZORGALMI FELADAT: Ha A délután 3 órában állapotodott meg a pszichiáterrel, ha egy-egy háztömb hosszát egynolcad (1/8) mérföld hosszúságúnak vesszük, ha A két egymás utáni öblítésre állítja be a mosógépet, valamint az egész mosást a pszichiáter utánra ütemezi és ha egy-egy negyeddolláros (25 centes) érméért vásárolható öblítés-centrifugálás negyed óráig (15 percig) tart, továbbá ha egy-egy tölteni két ilyen ciklust igényel, mert különben a ruha nedves marad és hazafelé menet ozmotikusan átnedvesíti cipelőjét, akkor mindezen feltételek mellett legkorábban mikor tölthet magának A egy pohár italt?

Kerekítsd a legközelebbi egész percre!
Oldd meg a feladatot két pohár italra!
Oldd meg háromra, belekalkulálva a mellény átnedvesedését is!

3. A-nak négy gyermeke van. Kettő egyetemre, kettő magániskolába jár. Az évi tandíj az egyetemen fejenként 6300 dollár, a magániskolában 4700. A évi jövedelme $n \cdot m$ háromhated (3/7) részét elviszi a szövetségi, illetve a helyi adó. Egyharmad (1/3) C-hez megy, aki éppen most korszerűsíti a kocsifelhajtót. A teljes oktatási költség n öthuszonegyed (5/21) részével egyenlő. A heti egy pszichiátriai kezelés 45 dollárba kerül, a mosoda heti 1,10-be. Az egyszerűség kedvéért tekintsük úgy, hogy ezek A egyedüli kiadásai.
KÉRDÉS: Meddig képes A ezt így folytatni?

4. A borsókó köbmétere 13 dollár. Egy teherautóra 3 1/4 köbméter fér fel. C kocsifelhajtója 8 láb és 6 hüvelyk széles és ellipszis alakú, melynek két fókusza — két régi krocketkaróval kitűzve — 31 yardra van egymástól. A két karót összekötő vonalat középen derékszögben metsző vonal az ellipszist ettől a középponttól éppen kilenc lépés távolságra metszi — ahogy ezt az építési vállalkozó annak idején lelépte. Ő nagydarab ember, aki 48-as cipőt visel. Azt is mondja, hogy a borsókó átlagos kívánatos mélysége egy kertvárosi kocsifelhajtónál egy-másfél hüvelyk között van. Ha több, a kerék nyomot hagy; ha kevesebb, nem adja azt az elbűvölően csikorgó hangot, amelyet akkor kapunk, ha üveggolyókat pörgetünk egy kávéskannában.

Az ellipszis alakú kocsifelhajtó mellett ott van még egy ezt a Kedves útra bekötő egyenes szakasz is. Ennek a bekötőútnak a hossza úgy aránylik az ellipszis nagy tengelyéhez, mint $\sqrt{2}$ aránylik a Π -hez.

A teherfuvar alapárához hozzá kell még adni a sofőr órabérét, 10,50-et, továbbá alkalmanként annak a nagyvonalúan felajánlott sörnek az árát is, amelynek kartonja 1,80.

KÉRDÉS: Vajon miért csinálja C mindezt?

5. A pszichiáter úgy gondolja, hogy amit A észlel, az nem más, mint a C-től való lelki távolodással arányos növekedés. Az ún. „Trisztán-törvény” szerint azonban a vonzódás mértéke fordítottan arányos az elérhetőség mértékével, és az elérhetőség valamilyen mértékben arányos a lelki távolsággal. Ahogy az M lelki tömeget a távolodó perspektíva a látszólagos mértékre csökkenti, úgy nő ezzel arányosan a gravitációs vonzerője. Létezik valahol egy görbe, amelyet átlépve ez a gravitációs vonzerő túlnő a józan éssen, annak ellenére, hogy a vonzás látszólagos forrása — akár a távoli csillagok látszólagos helyzete — nem más, mint illúzió.

FELADAT: Szerkeszd meg ezt a görbét! Találd meg azt a csilagtávolsági pontot, ahol A gondolatai kezdenek elhajolni!

SEGÍTSÉGÜL: A szövegben szereplő „valamilyen mértékben” 3/7-ként számítandó át.

„Midas Törvénye”: A birtoklás megszünteti az értéket — mégpedig azonnal.

6. B gyönyörű. Tiszta kék szemek, kék farmer miniszoknya, édes kis kék erecskék a selymes térdhajlatban. C gyorsan távolodik, már csak egy paradicsompiros pont a háborítatlan kék égen. A mind a négy gyereke ösztöndíjat kapott. A pszichiáter átköltöztette heverőjét egy diófa burkolatú, subaszőnyeges lakásba éppen az automata mosoda fölé, mindössze 22 lépcsőfoknyira a mosodától. A borsókó ára a gazdasági válság miatt drámaian esett. Gyönyörű nap ez a mai, ragyogó kék hétfő.

KÉRDÉS: Mégis valahol valami baj van. Mi lehet az?

(Fordította: KE)

From the book PROBLEMS AND OTHER STORIES by John Updike.

Copyright © 1971, 1972, 1975, 1983 by John Updike.
„Problems” originally appeared in The New Yorker.

A KGYK típusú gyalogvégjátékok

A most ismertetett program a már elemzett algoritmust egészíti ki. Használatával könnyebben s pontosabban értékelhető a pozíció. Ezért ha ezt a szubrutint a programunkba építjük, jelentősen javíthatjuk annak játékerejét. Igaz, ennek az eljárásnak a programlistája nem teljes, mert csak akkor használható, ha világosnak gyalogja van, valamint ha ez a gyalog vezérszárnyon helyezkedik el. Vagyis az a,b,c,d vonalak valamelyikén. Ennek ellenére a program használható.

Az első feltételt egyszerűen áthidalhatjuk úgy, hogy ha sötét gyalog van a táblán, akkor a szubrutint úgy használjuk, mintha az világos lenne. Ezt azzal érhetjük el, hogy a táblát 180 fokkal megfordítjuk a szubrutinhívás előtt és után is. Másrészt pedig a királysárnyai gyalogot a középvonalra vagy egyszerű tükrözéssel visszavezethetjük a vezérsárnyai gyalog esetére.

A szubrutin nem teljes értékelést végez, hanem az állásokat osztályokba sorolja. Összesen harmincyolc osztályt különböztet meg. Az 1. táblázat azt mutatja, hogy az egyes osztályokban az értékelőfüggvényben használt képletek közül melyiket és mennyire kell

Osz- tály	Funkció (index)			
	1.	2.	3.	4.
1	2	3	—	—
2	—	—	—	—
3	—	—	—	—
4	1	—	—	—
5	2	3	—	—
6	—	—	—	—
7	—	—	—	—
8	—	—	—	—
9	—	—	—	—
10	1	7	11	13
11	—	—	—	—
12	8	4	—	—
13	1	7	11	—
14	7	1	11	—
15	—	—	—	—
16	1	11	12	—
17	7	—	—	—
18	—	—	—	—
19	4	8	—	—
20	—	—	—	—
21	5	—	—	—
22	1	7	—	—
23	7	—	—	—
24	—	—	—	—
25	1	7	4	—
26	4	7	—	—
27	—	—	—	—
28	—	—	—	—
29	1	4	9	13
30	1	7	—	—
31	1	—	—	—
32	—	—	—	—
33	7	1	—	—
34	1	6	—	—
35	4	10	—	—
36	—	—	—	—
37	—	—	—	—
38	2	3	7	9

1. táblázat

Index	Definíció	Max. vagy min.
1	pr	max
2	dist(wkf,wkr,pf,pr)	min
3	min(abs(wkf-pf),abs(wkr-pr))	min
4	abs(wkf-pf)	min
5	abs(wkf-pf)	max
6	wkr-pr	max
7	wkr	max
8	abs(wkr-pr)	min
9	abs(wkf-bkf)	max
10	abs(wkr-bkr)	min
11	abs(wkf-bkf)	min
12	wkr	min
13	wkf	max

2. táblázat

figyelembe venni. A funkció(index) címszó alatt négy oszlopot találunk. E négy oszlopban vannak azok az indexek, amelyek a 2. táblázat matematikai képleteire utalnak (1—13-ig). Egy osztályban több indexet is találhatunk, ezek egymás után fontossági sorrendben következnek.

Abban az osztályban, amelyben nincs utalás valamilyik matematikai képletre, ott az előző cikkekben megismert módszert alkalmazhatjuk.

A program jelöléseiben az angol terminológiát követi. A változónevek a következő angol kifejezések kezdőbetűiből állnak: w: white (világos), b: black (sötét), k: king (ki-

rály), p: pawn (gyalog), f: file (oszlop), r: rank (sor).

Ezek alapján például a wkr jelentése: „világos király sora”. A pr annak a sornak a száma, amelyikben a gyalog áll, a prr értéke pedig megegyezik ezzel, kivéve azt az esetet, ha pr értéke 2. Ekkor a kettős lépés lehetősége miatt úgy kell tekinteni, mintha a gyalog már a harmadik soron lenne. Ezért a prr értéke ekkor 3.

A szubrutinban felhasználjuk a „dist” nevű függvényt, amivel már sokszor találkoztunk. Emlékeztetőül lássuk ennek definiálását:

dist(i₁,i₂,i₃,i₄) = maxi-min(abs(i₁-i₃), abs(i₂-i₄)).

KOVÁCS P. ATTILA

```

INTEGER PROCEDURE findrow(wkf,wkr,bkf,bkr,pf,pr);
  VALU wkf,wkr,bkf,bkr,pf,pr;
  INTEGER wkf,wkr,bkf,bkr,pf,pr;
BEGIN
  BOOLEAN PROCEDURE bknext(file,rank);
  VALUE file,rank;
  INTEGER file,rank;
  bknext:=IF dist(bkf,bkr,file,rank)=1 THEN true
  ELSE false;
  BOOLEAN PROCEDURE bknearer(file,rank);
  VALUE file,rank;
  INTEGER file,rank;
  bknearer:=IF dist(bkf,bkr,file,rank)<
  dist(wkf,wkr,file,rank) THEN true ELSE false;
  INTEGER prr,dwkp,dwkbk,wkint,bkinc;
  BOOLEAN rpawn,oppside,between;
  bkinc:=IF abs(bkf-pf)=bkr-pr AND bkr>pr+1 THEN 1
  ELSE 0;
  IF pr=2 THEN prr:=3 ELSE prr:=pr;
  wkint:=wkr-pr-abs(wkf-pf);
  bkint:=bkr-pr-abs(bkf-pf);
  rpawn:= IF pf=1 THEN true ELSE false;
  oppside:= IF sign(wkf-pf)=sign(pf-bkf) THEN true
  ELSE false;
  between:= IF sign(bkf-wkf)=sign(wkf-pf) THEN true
  ELSE false;
  dwkp:=abs(wk-pf); dwkbk:=abs(bkf-pf);
  dwkbk:=abs(wkf-bkf);
  ELSE IF wkf=pf AND bkf=pf AND pr=3 AND bkr=2
  AND wkr=4 THEN 8
  ELSE IF dbkp=4 AND (dwkp=2 OR dwkbk=3) AND oppside
  AND wkr=8 AND ((bkr>6 AND pr=3) OR (bkr=8
  AND pr=2)) THEN 9
  ELSE IF pr>bkr AND wkr=bkr AND dbkp<=3 THEN 10
  ELSE IF dbkp=3 AND pr=4 AND bkr=4
  AND wkr=bkr AND dwkp=1 AND oppside THEN 10
  ELSE IF dbkp=3 AND pr=4 AND (bkr=5 OR bkr=6)
  AND dwkp=1 AND oppside AND (wkr=4 OR wkr=5)
  THEN 10
  ELSE IF dbkp=3 AND pr=5 AND (bkr=5 OR bkr=6)
  AND oppside AND wkr=4 THEN 10
  ELSE IF between AND dwkbk=2 AND wkr=bkr
  AND pr<wkr AND pr=4 THEN 10
  ELSE IF dbkp=3 AND wkf=pf AND wkr>pr AND bkr<5
  THEN 11
  ELSE IF dwkp>=3 AND dbkp=5
  AND between AND pr<4 AND wkr>6 THEN 12
  ELSE IF dbkp=3 AND dwkbk=2 AND bkr=4
  AND (oppside OR between OR wkf=pf)
  AND ((bkr=5 AND wkr=5) OR (bkr=6 AND
  wkr=5)
  OR (bkr=8 AND wkr=7) OR (bkr=5 AND wkr=6))
  AND NOT (wkf=pf AND pr<4 AND bkr<7 AND wkr<7)
  AND NOT (dwkp=1 AND pr<4 AND wkr=5
  AND (bkr=5 OR bkr=6)) THEN 13
  ELSE IF dbkp=2 AND dwkbk=1
  AND wkr>pr AND oppside OR between OR
  wkf=pf) AND NOT (dbkp=3 AND dwkbk=2
  AND bkr=4) THEN 14
  ELSE IF bknext(wkf,wkr+2) AND wkr<pr+2
  AND NOT ((pr=6 AND wkr=5) OR (pr=5 AND
  wkr=6) OR (pr=5 AND wkr=5 AND dwkp=1))
  OR (pr=wkr+1 AND abs(wkf-pf)=1) THEN 15
  ELSE IF pf=2 AND bkf=1 AND bkr=8
  AND ((wkf=3 AND wkr=7) OR (wkf=2
  AND wkr=6) AND pr<wkr) THEN 16
  ELSE IF pf=2 AND bkf=1 AND bkr=7 AND wkf=3
  AND (wkr=6 OR wkr=7) AND pr=5 THEN 16
  ELSE IF pf=2 AND bkf=1 AND bkr=7 AND wkf=3
  AND (wkr=6 OR wkr=7) AND pr=4 THEN 17
  ELSE IF bknext(wkf,wkr+2) AND wkf=pf AND
  wkr=pr+1 THEN 18
  ELSE IF dwkp>2 AND wkr>pr AND oppside THEN 19
  ELSE IF wkr=bkr AND wkr=dbkp
  AND oppside AND bkr>pr+3 THEN 20
  ELSE IF wkr=bkr AND dwkp=dbkp-1
  AND oppside AND bkr>pr+2 THEN 20
  ELSE IF dbkp=2 AND dwkp<1 AND bkr=7 AND pr=5
  AND wkr=5 THEN 21
  ELSE IF wkf=pf AND pr<5 AND dbkp=2 AND bkr=6
  AND (wkr=6 OR (wkr=7 AND bkr=8)) THEN 22
  ELSE IF wkf=pf AND dbkp=2
  AND ((wkr>6 AND wkr=bkr AND pr=4)
  OR (wkr>6 AND bkr=7 AND pr=5)) THEN 22
  ELSE IF dwkbk=1 AND dbkp=2 AND between
  AND wkr=bkr+2 AND ((pr=2 AND bkr=3) OR
  (pr=2 AND bkr=2) OR (pr=3 AND bkr=3)) THEN 23
  ELSE IF dbkp=2 AND dwkp=1 AND oppside AND
  bkr=pr+1 AND wkr=pr+2 AND (pr=2 OR pr=4)
  THEN 23
  ELSE IF dbkp=2 AND pr=5 AND bkr=5
  AND wkf=pf AND wkr>pr THEN 24
  ELSE IF bkr>3 AND dbkp=2 AND wkf=pf
  AND wkr=4 AND pr<7 AND wkr>pr THEN 25
  ELSE IF bkr>3 AND dbkp=2 AND dwkp=1 AND oppside
  AND pr<7 AND wkr>pr AND ((pr=4 AND
  (wkr>4 AND wkr=5 AND bkr=6) OR (wkr=5
  AND bkr=8) OR (wkr=6 AND bkr=6))
  OR (pr=5 AND wkr=5 AND bkr=5)
  OR (pr=5 AND wkr=5 AND bkr=4) OR
  (wkr=5 AND pr=4) AND NOT (wkr=5 AND bkr>6
  AND pr=3) THEN 25
  ELSE IF bkr>3 AND dbkp=2 AND dwkp=2 AND oppside
  AND pr<7 AND (pr=4 OR pr=5) AND wkr>pr
  THEN 25
  ELSE IF dwkbk=2 AND (between OR wkf=pf)
  AND wkr>pr THEN 26
  ELSE IF dbkp=2 AND oppside OR pf=wkf) AND
  wkr>pr THEN 26
  ELSE IF dwkp=1 AND dbkp=2 AND between AND wkr=6
  AND bkr=8 AND pr=5 AND NOT (pf=3 AND bkf=1)
  THEN 27
  ELSE IF wkf=1 AND bkf=1 AND pf=2 AND wkr=6
  AND bkr=8 AND (pr=4 OR pr=6) THEN 28
  ELSE IF wkr=6 AND bkr=8 AND dwkp<1 AND NOT
  (wkf=3 AND bkf=2 AND pf=2) AND wkr=6
  AND bkr=8 AND pr=5) THEN 29
  ELSE IF wkr=bkr AND oppside AND dwkp=1
  AND wkr>pr+3 AND dbkp=1 THEN 30
  ELSE IF wkr>pr AND wkr<pr+3 AND dwkp=1 AND
  dbkp=1 AND bkr=wkr+1 THEN 31
  ELSE IF wkf=bkf AND bkr=wkr+2 AND wkr>pr AND
  dwkp<2 AND wkf=pf THEN 32
  ELSE IF wkf=pf AND wkr>pr THEN 33
  ELSE IF dwkp<2 AND wkr>pr AND wkr<pr+3 THEN 34
  ELSE IF wkr>pr AND wkr<bkr-1 THEN 35
  ELSE IF wkr=pr AND wkr=5 AND bkr=7
  AND dwkp=2 AND dbkp=3 AND between THEN 36
  ELSE IF wkf=bkf AND dwkp=2 AND wkr=pr AND
  wkr=6 AND bkr=8 AND NOT (pf=3 AND bkf=1)
  THEN 37
  ELSE 38;
END;

```


Lassan már ötödik éve jelenik meg a **Mikroszámítógép Magazin**. Ilyenkor nemcsak az jut az ember eszébe, hogy „milyen gyorsan is múlik az idő”, hanem az is foglalkoztatja, hogy az olvasókat mennyire érdekli az a rovat, amit ilyen hosszú idő óta szerkeszt. Egyre határozottabban érzem, hogy mindinkább élő kapcsolat és párbeszéd alakul ki a szerkesztőség és az olvasók között. Talán az ehavi válogatás is igazolja ezt az érzésemet.

Jászolos Péter, Budapest

Az Olvasó írja c. rovatban olvastam egy választ Boros Péter levelére. Ebben azt írja, nagyon érdekelné az olvasók véleménye a copyrightról, erről a valóban nem is túl egyszerű jogi problémáról. Boros Péter felajánlotta, hogy szívesen közkinccsé tenné néhány program részletes leírását, térképeket, örökélet POKE-okat. Véleményem szerint ez egyáltalán nem copyrightba ütköző cselekmény, hiszen például a Spectrum-világ című kiadvány is állandóan közöl programleírásokat, játéktérképeket, POKE-okat. Nem látom a különbséget a kettő között.

Nem lévén jogász, nehezen tudok a kérdésre határozott választ adni. Elképzeléseim vannak; azt hiszem, a leírt eset éppenhogy súrolja a copyright problémát.

Kelemen Mihály, Polgár

A TVC-hez már kapható mágneslemez tároló. Valószínűleg egyre többen fognak ilyet vásárolni. Gyorsasága miatt megvan az igény arra, hogy a már meglévő, kazettán rögzített programokat lemezre másoljuk át. Itt jön a bökkenő. Ugyanis a lemezen a névben nem állhat ékezetes betű, szóköz. Legalábbis az első nyolc karakterben. Sok program pedig ilyen (Mr. Alex, Cyrus—II Chess stb.). Ezeket átmásolni nem lehet. Jó lenne, ha olyan COPY készülné, amely kimentés előtt névmódosítási lehetőséget is biztosítana.

Kapható az Ofotértnél olyan szemüveg, amely a szemre káros sugárzást csökkenti, speciális bevonata révén. A gond az, hogy sokan nem szemüvegesek, és kényelmetlennek érzik a viselését. Másrészt, ahol többen nézik a tévét, ott egy szemüveg csak egy embert véd. Ez a helyzet az iskolákban is. Arra az intézménynek nincs pénze, hogy minden tanulóknak vegyen. Pedig ebben a korban volna igazán nagy szükség rá. A ja-

vaslat: készítsenek a tévéképernyők méreteiben a készülékre rögzíthető lapokat, például tapadókorongos vagy öntapadós formában. Ebből kevesebb is elég lenne, és több ember szemét védené egyszerre.

Ami az első javaslatát illeti, szívesen látnánk ilyen programot. A másodikra pedig már egy olvasónkkal együttesen is tettünk javaslatot, hiszen az ötlet — ha ez a védőréteg tényleg olyan jó — Kolumbusz tojása. Talán a szemüveg készítői és forgalmazói is olvasás a lapot, és az ötletet megvalósítják. Egyébként az az érzésem, hogy közös javaslatunk talán üzleti szempontból nem túlságosan szerencsés; több szemüveg valószínűleg nagyobb bevételt jelent, mint egy-egy képernyő előtti védőlap. Ki tudja?

Kárpáti Péter, Veszprém

Dr. Kisapáti Edéné, szegedi olvasójuk levelére és az ön válaszára szeretnék reagálni. Legjobb tudomásom szerint a Seltron 200 Color Computer kompatibilis a VZ 200 és a Laser Color Computer 210, ill. 310 gépekkel. Így a dr. Tokodi Jenő által írt, A LASER mikroszámítógép-család c. könyv (140 forint) a Seltron gépekről is szól. Ezért tanácsolom ennek a könyvnek a megvételét. Ezer példányban adták ki, kapható a könyvesboltokban. Bár Seltron gépet még nem állt módomban kipróbálni, azt tudom, hogy mindkét gép pontosan ugyanazokat a perifériákat használja, és a Magazin 1988/1. számában Laser—Seltron bekezdéssel közöltek egy programot, Fordítás Játék címen. Noha a program BASICS-ben íródott, meg vagyok győződve a két gép kompatibilitásáról.

Sajnos nem ismerem a Seltron 200 Color Computert, így csak feltételezem, hogy ez az információ hasznos lehet az ilyen gépeket használó olvasóinknak.

Odry Miklós, Bácsalmás

Felvetődik a kérdés, hogy mikor kompatibilis egy számítógép egy másik géppel. Hazánkban a legelterjedtebb személyi számítógépek a Commodore család tagjai: a VIC—20, C116, C16, C Plus/4, C64. Kevesébe elterjedt típus ezeknek a gépeknek a testvére, a C128. Ez látszólag sok géptípus, de csodálatos a gyártó gondoskodása a felhasználókról, mert számtalan programozói fogást átvisz egyik gépről a másikra. Ez jellemzi különösen az adatfeldolgozást, ahol semmiféle eltérés nincs e géptípusok között. Aki az adatfeldolgozással akar foglalkozni, annak bármelyik megfelel ezek közül. Mivel a legelterjedtebb adatkezelő programok a C64-re íródtak, ha BASIC-ben készültek, könnyen átírhatók másik

géptípusra, sőt utána futtathatók továbbra is C64-en.

Egy korábbi számban irt téves válaszom igen nagy visszhangot keltett. Azóta nemcsak leveleket, de néhány telefont is kaptam kompatibilitás ügyben. Röviden: nekem az a véleményem, hogy két gép szoftverben akkor kompatibilis egymással, ha egy adott program változtatás nélkül tud mindkét gépen futni. Ha azt — akár könnyűszerrel is — át kell írni, akkor sokféle jelzót alkalmazhatunk a két gépre (például hogy közel állnak egymáshoz, egy családhoz tartoznak), de azt nem, hogy kompatibilisek egymással. Kíváncsi lennék, hogy ezzel kapcsolatban egyezik-e a véleményem az olvasókéval!

Nagy Róbert, Békéscsaba

Plus/4-es számítógép-tulajdonos vagyok. Több gépi kódú könyvem van, de ezekben sajnos a gépi kódbeli rajzolásról, a botkormány használatáról, a festésről alig-alig van valami. Kérem, írja meg a gépi kódú rajzolást, festést és a botkormány használatát; valamint a Mikromagazin májusi számában olvastam: a Supertape program képes más gépek — például a C64-nek — a programjait beolvasni Plus/4-en. Ez igaz?

Ami az első kérését illeti, továbbítom olvasóinknak. Ami pedig a másodikat, Simonyi Endre válasza: A Supertape egy gépfüggetlen kazettaformátum. Amelyik géphez elkészítetik az író/olvasó részét, az képes a másik gépen készült programot olvasni, illetve olyan programot tud írni, amit más gépek be tudnak tölteni. Mindkét gépre van ilyen változat.

ifj. Váci Imre, Karcag

Köszönettel megkaptam a Mikroszámítógép Magazin. Őszintén szólva, nem gondoltam, hogy önöknél ilyen gyors az ügyintézés! Sőt! Mikor feladtam a levelet, még abban sem voltam biztos, hogy válaszra méltatják. Kellemesen csalódtam.

Örülünk, és reméljük, hogy ezután is öko-zunk hasonlóan kellemes csalódásokat.

Végezetül közreadjuk Jéhn János szerzárdi olvasónk jól használható ötletét.

Ha nyomtatónk festékszalagja nem sérült, feslett vagy lyukas, akkor felújíthatjuk egy vastagabb ecset és fekete bélyegzőpárna-tinta segítségével. Húzzunk ki a kazettából valamennyi szalagot. Fekessük le sima felületre, s a tintába mártott ecsetet húzzuk végig a festékszalag közepén. Szélesebb szalagoknál két csíkot is húzhatunk. Ezután húzzuk be a szalagot a kazettába. Ha végigértünk, érdemes egyszer kézzel körbetekerni a szalagot, és az esetleges tintatöbbletet papírral felitatni. KOVÁCS GYŐZŐ

A MAGISZTER AJÁNLATÁBÓL

Commodore 16-ra készült programok:

Sejtautomaták

Adathordozó: magnókazetta

Járálekos hardverigény: nincs

Szerző: Kopszer Vilmos

Készítő: OCTASOFT

Forgalmazó: NOVOTRADE

Dokumentáció: Részletes (5 oldalas) leírás a kazettaborítón, magyarázatok a programban is

Leírás: Bemutatja az egyszerűbb sejt-automaták működését. A közismert Convay-féle életjátékon kívül annak általánosított formájával, és még további két sejtautomata-típussal ismerteti meg használatát. A program menüvezérelt, kezelése egyszerű, sok magyarázattal segíti a témával kapcsolatos fogalmak megismerését, megértését.

Ára: 356 Ft

Kombinatorika

Adathordozó: magnókazetta

Járálekos hardverigény: nincs

Szerző: Szepesházi András

Készítő: OCTASOFT

Forgalmazó: NOVOTRADE

Dokumentáció: Kezelési leírás a kazettaborítón és a programban

Leírás: "A program játékos feladatok segítségével alakítja ki a felhasználóban a permutáció, kombináció és variáció fogalmát." - írja a NOVOTRADE ajánló jegyzéke. Maximálisan négy elem (szín vagy figura) összes lehetséges kombinációját kell a játékosnak a képernyőn előállítania. A program ellenőrzi a megoldást, és hibás vagy hiányos próbálkozás esetén megmutatja a helyes megoldást. Az ESC billentyű lenyomásával információt kérhetünk az aktuális feladatról.

Ára: 356 Ft

BASelastIC

Adathordozó: magnókazetta

Járálekos hardverigény: nincs

Szerző: Hernádi György

Készítő: ?

Forgalmazó: NOVOTRADE

Dokumentáció: Részletes leírás a kazettaborítón

Leírás: "BASIC programok tömörítésére és összefűzésére alkalmas segédprogramok." A két program együtt is használható.

Ára: 367 Ft

Rabló-rulett

Adathordozó: magnókazetta

Járálekos hardverigény: nincs

Szerzők: Csibra Gergely, Nagy Zoltán

Készítő: NOVOTRADE-DELTAOFT

Forgalmazó: NOVOTRADE

Dokumentáció: Részletes leírás a kazetta dobozában levő lapon

Leírás: A játéktérmekekből ismert félkarú rabló szelidített, számítógépes változata.

Ára: 392 Ft

TÁNYÉRTORONY

Adathordozó: magnókazetta

Járálekos hardverigény: nincs

Szerzők: Soós Gábor, Szilassi Lajos

Forgalmazó: NOVOTRADE

Dokumentáció: Részletes leírás a kazettaborítón

Leírás: A kombinatív, logikus gondolkodást fejlesztő játék. A játékosnak egy kilenc darab különböző méretű és helyzetű tányérből felépített tornyot kell a lehető legkevesebb lépésben rendbetenni, úgy hogy a tányérok nagyság szerinti sorrendben legyenek, és mindegyiknek lefelé legyen az alja. A rendbetevéshez egyetlen művelet végezhető: kezünket bármely két tányér közé csúsztatva megfordítjuk a toronynak a kezünk fölé eső részét.

Ára: 271 Ft

C64-re készült program

HEXAGON

Adathordozó: magnókazetta

Járálekos hardverigény: 2 botkormány

Szerzők: Valovics Gyula, Valovics Iván

Készítő: ANDROMEDA SOFTWARE

Forgalmazó: NOVOTRADE

Dokumentáció: Leírás a kazettaborítón, a játékszabályok az F3 gombbal játék közben is lehívhatók

Leírás: Stratégiai-logikai játék 2..4 személy részére, mely egy hatszögekből álló táblán játszható. A gondolkodási idő, maximális sebesség, a funkcionális mezők mennyisége beállítható. A program betöltése után demo-játék mutatja be a szabályokat.

Ára: 368 Ft

TVC-re készült programok:

Boszorkánykonyha (Kalandozás a kémiában)

Adathordozó: magnókazetta

Járálekos hardverigény: nincs

Szerzők: Gerlai Tiborné, Papp György

Készítő: OCTASOFT

Forgalmazó: NOVOTRADE

Dokumentáció: Leírás a kazettaborítón, a HELP billentyű lenyomására a programból is tájékoztatás kapható

Leírás: Játékos formában gyakoroltatja az általános iskola hetedik-nyolcadik osztályában tanult kémiai ismereteket. A használatnak egy kémiai folyamatra kell gondolnia, a program barkchobaszerű kérdésekkel próbálja kitalálni, melyik volt az. Téves válasz esetén figyelmeztet a hibára. A HELP billentyű lenyomásával segítséget kérhetünk a helyes válaszhoz.

Ára: 454 Ft

5 LABDAJÁTÉK

Adathordozó: magnókazetta

Járálekos hardverigény: külső botkormány (1 játékos esetén opcionális)

Szerző: Tamási László

Készítő: NOVOTRADE-OCTASOFT

Forgalmazó: NOVOTRADE

Dokumentáció: Leírás a kazettaborítón

Leírás: A hagyományos tv-játék számítógépes változata. Az öt játék (falazás, páros falazás, foci, tenisz, páros tenisz) közül menüből lehet választani. Játshat egy játékos a gép ellen, vagy kettő egymás ellen.

Ára: 392 Ft

PACK MAN

Adathordozó: magnókazetta

Járálekos hardverigény: opcionális külső botkormány

Készítő és forgalmazó: VIDEOTON Elektronika Vállalat

Dokumentáció: Részletes leírás a kazettaborítón

Leírás: "PACK MAN, a csupafej emberke örökké éhes. Egy labirintusban bolyong táplálék után. A gonosz szellemek is ott mászkálnak, akiknek viszont PACK MAN képezi a táplálékot. Segítsünk hát kis barátunknak, hogy elkerülje ellenfeleit és jól belakmározhasson..."

Ára: 295 Ft

A könyvesbolt címe: Budapest, V. Városház u. 1.

Levélcíme: 1364 Budapest, Pf.: 52

Nyitva: Hétfőtől-Péntekig 10-18 h-ig

Szombaton 9-13 h-ig

Telefon: 382 402, 382 440

A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ) a szövetségi munka hatékonyságának javítására

PÁLYÁZATOT HIRDET

az "Igazgatási információs rendszer" IBM PC AT/XT kompatibilis mikrogépekre orientált megvalósítására

A már meglévő gépesítettséget és működő rendszereket, valamint a MTESZ területi széttagoltságát figyelembe véve, a rendszerrel kapcsolatos főbb elvárások:

- a MTESZ információs rendszerének korszerűsítési koncepciója és programjának követelményei (megtekinthető, illetve érdeklődni lehet a MTESZ Tudomány- és Művelődéspolitikai Önálló Osztályon, Tel.: 534 271, 534 459, Kovács Józsefné)
- az információs igények széles körű kielégítése a MTESZ vezetése, központi szervezetei, taggyejejei, területi szervezetei, jogi tagvállalatai és tag-sága körében,

- a hivatali szervezet gazdasági munkájának segítése,
- az iroda-ügyviteli munka támogatása.

Igény a rendszer modulszerű felépítése, új elemekkel való bővíthetősége, az adatbázis összeegyeztethetősége, egységes nyelvek és módszerek alkalmazása, melyek a szakaszos bevezetés után biztosítják a hierarchikus rendszerbe integrált, automatizált információrendszer létrehozását.

A pályázatra olyan vállalkozók ajánlatát várjuk, akik a fenti tárgyban korszerű számítástechnikai módszerekkel készített referencia szoftvereket tudnak bemutatni.

A fejlesztés közös, sikeres megvalósítása érdekében a MTESZ a feltételeknek megfelelő pályázók közül előnyben részesíti a mozgékony, a körülményekhez rugalmasan alkalmazkodó szervezeteket.

A pályázat beküldésének határideje: 1988. szeptember 1.

LOGI Klub Szolnokon

A Megyei Művelődési és Ifjúsági Központban minden páros hét vasárnapján 9-13 óráig LOGI COMMODORE, a páratlan hétfőeken LOGI SINCLAIR foglalkozásokat tartunk.

A TUDOMÁNSZERVEZÉSI ÉS INFORMATIKAI INTÉZET

előzetes megbeszélés szerint díjmentes programbemutatót tart (vidéken is) az általa forgalmazott oktatóprogramokból.

Horváth Zsuzsa 665 011/2663 mellék
vagy 813 197

Budapest, Pf.: 454, 1372

Évezredek, kontra évtizedek

„Historiam discimus. Non scolae, sed vitae discimus.” – régi latin bölcsesség. Sajnos a latin nem beszélt, élő nyelv, jórészt már azokból is „kiholt”, akiknek még volt szerencsájuk tanulni az iskolában. Persze a fenti két mondat megfejtése nekik még nem okozna gondot, de gondolnunk kell a latint nem ismerő többségre is. Íme tehát a fordítás: „Történelmet tanulunk. Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk”. Bizony, a történelem tanulásának vajmi kevés a haszna, ha csupán megismerjük a múlt összes nagy hadvezérét, császárait, királyait, vagy ha bebeflázzuk a hadvezérek fényesebbnél fényesebb győzelmeit. Pedig a győztesek mellett mindig voltak vesztesek is.

Am mintha a beszédes példák mit sem érnének. Ha évezredekre visszatekintünk, a fejlődés ijesztő módon szinte csak annyi, hogy ma nem törrel és karddal, hanem szavakkal vívjuk a csatát. Vajon az évezredek csak ennyire tanítottak meg bennünket?

Nos, ha korábban nem is, mostanság igazán meg kellene tanulnunk, hogy a történelem nem pusztán csatákból áll. Közben dolgozni is kellett, különben nem lett volna miből kiharcolni a nagyobb juszt (!). A nagy vezérek bölcsessége pedig sokkal inkább a korlátok, mint a lehetőségek helyes felismeréséből fakadt.

Mai ismereteinkkel érdekes volna elemezni a nagy birodalmak bukásának okai között az információátvitel korlátaiból eredő hibákat. Ma már jól tudjuk, hogy az információ milyen nagy hatalom. Hiányos piaci információk, rossz prognózisok miatt egy egész ország gazdasága tönkremehet, illetve tönkretehető.

Fontos tehát, hogy az emberiség történelmének évezredeiből mit tanulunk meg, de ma már az sem mindegy, *hogyan*. Az informatika nem évezredek, hanem évtizedek alatt futott be olyan utat, amelyről biztos mondhatjuk: egész jövőnket meghatározza. Néhány évtized alatt a számítástechnika korai dinoszauruszai „egerekké” (mouse!) szelídültek. Hatékonyaságukra jellemző, hogy amíg hazánkban a közköztudásban a videoprogramot egy évtizeddel korábbi kezdés ellenére sem sikerült teljesen sikerre vinni, addig a számítógépeknek az iskolai léte ma már egyszerű történelmi tény.

E kicsit hosszúra nyúlt bevezető után sejthető, hogy e havi programelemzésünk tárgya csakis valami történelemoktató programcsomag lehet. Igen. A NOVOTRADE DELTAsoft „Évezredek” című, az általános iskola 5–8. osztályának történelmi tananyagát oktató termékét vizsgáltuk meg, illetve annak 30 moduljából egyet, mivel a modulok azonos alapelveken készültek (lásd a *táblázatot*).

Kezdjük a dokumentációval. Lényeges, hogy az ehhez a tárgykörhöz tartozó összes taneszköz – a történelemkönyvek, a munkafüzetek, a történelmi térkép, az ajánlott és kiegészítő irodalom – mind-mind megtalálható a programcsomag dokumentációjának utalásaiban. Ez óriási ismerethalmaz. Magának a programcsomagnak a használatát csak egy rövidke útmutató igyekszik se-

ÖSSZEFOGLALÓ ADATOK

Forgalmazó:	NOVOTRADE
Terméknév:	Évezredek
Szerzők:	szerzői kollektíva a NOVOTRADE DELTAsoft koordinálásával
Géptípus:	C16 (60 k!) és Plus/4
Hordozó:	kazetta vagy lemez
Dokumentáció:	rövid, alapos ismertető plusz a történelem-taneszközök
Ár:	modulenként 240,- Ft

gíteni, amely a bevezetőjében – helyesen – azzal kezdi, hogy a humán tárgyat tanító pedagógusokat próbálja „rávenni” a számítógép alkalmazására. Ha a kazetták gond nélkül betölthetők, akkor a rábeszélés valószínűleg sikeres is lesz. A kazettás egység beállítását azonban sokszor a nem humán érdeklődésük is hamar feladja. Különösen, ha a beállítás a drága tanórát rövidíti. Tanulság: órára nem szabad a gépet bevenni, ha a beolvashatóságról nem tudunk óra előtt meggyőződni, mert az később rendszert csak bosszúságot okoz.

A bevezetés a programcsomag céljait az alábbiakat sorolja fel: segíteni a történelmi tények, események rögzítését, az okozati összefüggések meglátását; fejleszteni a tanulók történelmi gondolkodását, az időbeli és térbeli tájékozódási képességet; önellenőrzési lehetőséget nyújtani a tanulóknak; számszerűen értékelni az elért eredményt (százalék); játékosan, az újszerű eszköz varázsával megszerettetni a történelmet.

A programcsomag egyes moduljaihoz két-két program tartozik. Mindkettő még további két-két szintre tagolja a tárgyat témát. Szintenként 20–30, modulenként pedig 80–100 feladattal kell a tanulónak megbirkóznia. A teljes tananyag tehát majdnem háromezer feladatot tartalmaz.

Egy-egy modulon belül a programok készítői a tananyagrészből négy szintet hoztak létre. 1. Tantárgyi minimum: a közepesen gyengébbeknek, korrepetálásra. 2. Minimum-optimum: közepes képességűeknek, gyakoroltatásra. 3. Tantárgyi optimum: jó képességűeknek. 4. Tantárgyi maximum: témazárás gyanánt, tehetség gondozásra.

Egy-egy program anyagát a tanuló teljes egészében ideig ismételheti, gyakorolhatja, mert egy szint átfutása után ismételnit lehet az adott szintet, a program végéről pedig visszakerül a vezérlés a program elejére. A programok a lehető legjobban igyekeznek segíteni az ismeretek elsajátítását. A tantárgyi maximumoknál például mindig szerepelnek a pontos források, nem kell a tanulónak nyomoznia az adatok után.

Az alkalmazott feladattípusok lényegében egyszerűek, de igen változatosak: igen-nem választások; egyszerű szelekciók (a, b, vagy c stb.); egyszerű kiegészítés (évszám, név, fogalom stb.); hibaelemzés (egy válasz hibás); relációanalízis (állításváltozások kö-

zül kell választani, ami izgalmas, de olykor elég nehéz feladat); kizárásos asszociáció (egy állításnak nincs párja); helyes időrendbe rakás; párosítás, vaktérképen tájékozódás, képfelismerés, szétválogatás, és még sorolni is sok.

Nos, az általunk megvizsgált modul győtrése után az volt a véleményünk, hogy könnyű tárgy a történelem, ha jól tanítják. Mert nem volt nehéz 70, sőt a legnehezebbnek szánt szinten 90 százalék fölött teljesíteni (középszintes tudással, persze). Lehet-e egy pedagógust hibáztatni ilyen módon: persze, jól adja fel a kérdést, amiben szinte benne van a válasz. De hát kínálni kell a diákot, vagy tanítani? Sikerélményt vagy kudarcélményt adjunk? Valószínűleg ebből is egy kicsit, meg abból is egy kicsit, de a sikerélményből inkább többet.

Eddig csak dicsértük a programcsomagot, de azért vannak benne apróbb hiányosságok is. Ha például három-három télt párosítunk és az első kettőt jól eltaláltuk (amit a program hangjelzéssel azonnal kijelöl), bosszantó, hogy a biztos harmadik választ is meg kell még adni, mert a program nem veszi észre, hogy ez fölösleges. A jól megválaszolt kérdés után a tanuló rögtön megkapja a következő feladatot, pedig olykor jó volna eltűnődni még egy kicsit, hogy mit is kérdeztek tulajdonképpen? Valószínűleg nem tökéletes anyagismeretünknek tudható be, hogy csak egyetlen hibásnak vélhető válaszon sikerült rajtacsipni a programot, de szakmabeliek lehet, hogy hajba kapnának néhány válasz helyességén. A kakukktójás-elemzésekben található egy-egy erőltetettnek tűnő fordulót.

MINŐSÍTŐ ADATOK

Kezelhetőség:	kiváló
Teljesítés:	kiváló
Dokumentáltság:	kiváló
Használhatóság:	kiváló
Ár/teljesítmény:	kiváló
Összbenyomás:	kiváló

Ezt a programcsomagot teljesen „kiváló”-nak tartjuk, mint az a minősítést részletező *táblázatból* is kiderül. Ez nem jelenti azt, hogy ne lenne érdemes továbbfejleszteni néhány éves tapasztalatszerzés után, de a mai körülmények között állításunkat megalapozottnak véljük.

A programcsomag rengeteg passzív szövegolvasásra kényszeríti a tanulót, ami indirekt módon támogatja az ismeretek elsajátítását. Ugyanakkor nagyon aprólékosan kidolgozott illusztrációk is segítik a mélyebb megértést. Az illusztrációk igen szemléletesek. Látszik, hogy készítők maguk is nagyon élvezték a technika adta lehetőségeket. Számukra talán az lehetett a legnagyobb trauma, amikor egyszer csak be kellett fejezni a munkát.

ZSADÁNYI PÁL-
ifj. ZSADÁNYI PÁL

Herneczky István:
MACRO Assembler
(Budapest, 1988.
Műszaki Könyvkiadó — Novotrade,
77 oldal. Ára: 150,— Ft)

A „Lapozgató sorozat” új kötete hasznos segédeszköz az Intel 8088 processzorral, ennek utasításkészletével, az utasítások funkció szerinti csoportosításával kapcsolatos kérdésekhez.

Plum, Thomas:
Tanuljunk meg a C nyelvet
(Budapest, 1987.
Novotrade,
394 oldal. Ára: 350,— Ft)

A szerző a C nyelven keresztül vezeti be az olvasót a számítógépes programozásba. A könyv tartalmának megértéséhez előzetes programozási ismeretek nem szükségesek.

A kötet elősegíti az általános célú programozási ismeretek megszerzését, ahol is az elsődleges szempont a programok hordozhatósága és hatékonysága. A példák a C nyelv sajátosságait igyekszik illusztrálni, nem pedig speciális alkalmazási területeket bemutatni. Ugyanakkor nem mélyed el részletesen az utasítások szintaxisában sem, mert hiszen a szerző legfőképpen oktatói kíván, nem pedig felhasználói kézikönyvet írni. A C nyelv a modern számítógépek programozásának gondosan megtervezett eszköze. Segítségével kisméretű, hatékony programok írhatók, amelyek nincsenek korlátozva egy adott számítógépes környezetre.

Az A melléklet a C nyelv tömör összefoglalóját,

valamint a Unix rendszer C könyvtárát tartalmazza. A B melléklet részletesen tárgyalja a környezetfüggő eseteket, például a program lefordítását, a bájtok és szavak méretét.

Ráth György:
Programvédelmi rendszerek
(Budapest, 1987.
LSI ATSZ,
65 oldal. Ára: 65,— Ft)

A Magyarországon egyre inkább terjedő IBM és IBM kompatibilis gépek használatával kapcsolatban szerzői jogi és adatvédelmi problémák is felmerültek, illetve sok az olyan kérdés, amely a hozzáférésre, a használati jogra irányul. A szerző ismerteti az IBM PC/XT felépítését, memóriatérképét, a sávok szerkezetét, a másoló-programokat és a másolás elleni védelmet. Külön tárgyalja a siffrirozást és a jelszóhozzáférés védelmét.

Mocsáry Gábor:
Egyszerű elektronikai kapcsolások
Rajzolás és méretezés C64-gyel
(Budapest, 1988.
Műszaki Könyvkiadó,
160 oldal. Ára: 150,— Ft)

A szerző hazánkban elsőként állított össze egy gyakorlati példákkal magyarozó, eredeti programszerkezési könyvet, melyet a kezdők és a haladók egyaránt haszonnal forgathatnak. A könyv segítségével megismerhető a programszerkesztés know-how-ja és a programszerkesztés menete gyakorlati példákon keresztül.

A harminc alprogram a leggyakoribb — tovább variálható — elektronikai kapcsolásokat tartalmazza. Valamennyi kapcsolat, valamennyi alkatrész a hazai szaküzletekben beszerezhető.

Koster, C. H. A.:
Programozás felülnézetben
(Budapest, 1988.
Műszaki Könyvkiadó,
267 oldal. Ára: 150,— Ft)

A kötet a módszeres programozás tankönyve. Mivel különböző előképzettségű olvasóknak készült, alig tételez fel matematikai ismereteket. A szerző példái az ALGOL—68 egyik utódjának tekinthető oktatási célú programozási nyelvet, az ELAN-t használja, melyet éppen a módszeres programozás megtanulására és gyakorlására terveztek. A kötet a felülről lefelé haladó programozással foglalkozik. Lépésről lépésre vezeti az olvasót az algoritmusok mibenlétének magyarázatától, jelölésükön keresztül az egész számok, a valós számok ismertetésén át az igazságértékek magyarázatáig. Ismerteti a szövegek jellemzőit, a vezérlési szerkezeteket, a különböző nyelvészeti alkalmazásokat, az adatállományokat és a velük kapcsolatos eljárásokat, a rekurzív algoritmusokat, a visszalépéses programozást. Végül a függelék tartalmazza az ELAN nyelvtanát és az ún. alappakkokat.

A fejezetek végén feladatot talál az olvasó ismereteinek elmélyítésére. A különféle ELAN-változatok egyúttal alternatívát is jelenthetnek a BASIC helyett, s bizonyos mértékig a Pascalt is fölülműlják a módszeres programozás tanításában.

ADOK—VESZEK

Ebben a rovatban rövid, szöveges, a mikroszámítógépekkel kapcsolatos hírdetéseket közlünk. A díjszabás: közületeknek gépelt soronként (60 karakter) 100,— Ft, magánszemélyeknek az első sor 50,— Ft, minden további sor 20,— Ft. Az NJSZT tagjainak az első három sor ingyenes. Hírdetéseiket a szerkesztőség címére várjuk.

ADOK

ATARI 800 LX számítógép eladó magnóval, szeptemberig garanciával. Érdeklődni: Marsi Gusztáv, Nagykőrös, Zsemberi Gy. u. 2. II/6. 2750

C16 számítógép magnóval, 64 kb-ás memóriabővítővel, botkormánnyal, dokumentációval és sok játékkal olcsón eladó. Siklósi Gábor, Biatorbágy, Kossuth Lajos u. 2. 2051

C16, Plus/4 programok eladók 10 Ft/db + utánvétellel. Tel.: 06/1/429-168

C Plus/4-re ill. kibővített **C16-ra** SUPERMON prg.! A gépi kódú programozást jelentősen megkönnyíti, az eredeti monitor parancsai mellett számos új funkciót tartalmaz. Szabad memória 1000-BFFF-ig, a magnó hallható stb. Kérjen tájékoztatást! Kopasz Krisztián, Szeged, Mátyás tér 1. 6725

Commodore 64-es programok nagy választékban kaphatók kazettán. Székely Tamás, Budapest, Rosenberg hp. u. 21. 1054

C64 programok eladók, kazettánként 40-50 program. Egy kazetta 400 Ft + utánvét. A programok külön is megvehető, 10 Ft/db. Listát előre küldök. Válaszokat a következő címre kérem: Dukán Zoltán, Sopron, Laktanya u. 20. 9400

Commodore 64-hez GYORS-HÁTTÉRTÁR cart-ridge. Kapacitása 2-31 kb-ás. A GYORS-HÁTTÉRTÁR-ba maximum 7 db, célszerűen gyakran használt program vihető be. A gép bekapcsolása után menüvel jelentkez be, és gombnyomásra a kiválasztott program azonnal fut. Javasolt program-csomagok: Turbo tape, Assembler, Monitor, Supergrafik, Help plus, Turbo másoló. File másoló 1699 Ft és Turbo tape 699 Ft.

Hozott programok elhelyezése a GYORS-HÁTTÉRTÁR-ban. Trompler László, Budapest, Attila u. 22. 1201. Tel.: 287- 493 este.

C64-re színvonalas programokat (86-87) reális áron adok-veszek és cserélek. Listát kérek és küldök. Programokat lemezen és kazettán is adok, a cserélés kizárólag lemezen lehetséges. Kató János, Mezőhegyes, Cukorgyári ltp. 2. 5820

C64 + VC 1541 + datasett + 2 db joy + 80 db lemez fiatal programokkal + 7 db Data-Becker könyv + 1001/1,2 + Spectrum

játék és pr. könyvek 35 000 Ft, MPS 802 nyomtató 7 500 Ft. Zöld monitor 7 500 Ft - eladó. Pásztor György, Mád, Batthyány u. 65. 3909

Commodore 64-es számítógép floppyval, 3 cartridge-vel és 101 db lemezzel (kb. 800 program) sürgősen eladó. Az árajánlatokat levélben várom. Bielik Norbert, Budapest, Bartók Béla u. 3/C. 1225

Commodore 128 + 1541 drive eladó, külön is! Árajánlatokat a következő címre kérem: Lenhardt Tamás, ADT, Győr, Munkásör u. 75. 9023

Commodore VC20 felhasználói és játék-programok eladása. Kérjen tájékoztatást! Levél cím: Juhász György, Salgótarján, Pf.: 157, 3100

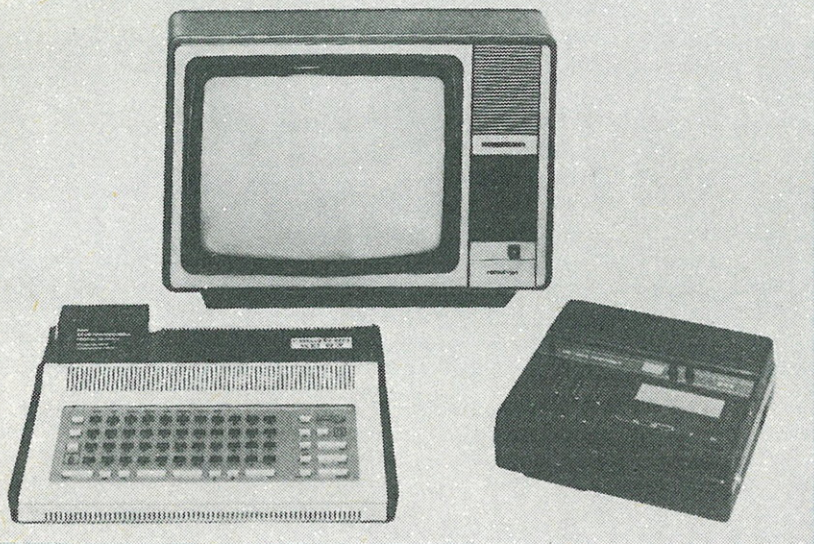
Commodore, Enterprise, TVC és Atari számítógépekhez HW cikkek széles választékát kínáljuk. Joystickok 450 Ft-tól kaphatók. Fényceruza 2000 Ft (C16-hoz és Plus/4-hez is). Válaszboríték ellenében elküldjük katalógusunkat. COMPUTEAM GM, Kaposvár, Berzsenyi u. 32. 7400

LACISOFT BASIC Plus/4-re! BASIC kiterjesztés, 15 új utasítás látványos képernyőkezeléshez (négykarakters kiírás, scrollok, képcserék). Ára kazettán: 500 Ft. Tape Copy + Nova Turbo (200 Ft). "Novaload" kompatibilis másoló + Turbo (C16-on is egyszerre 12 384 bájttal másolható). SZT-BT-TL SOFTWARE CO.;

Magas ár: KC 87/3

A Robotron Kombinát az idén márciusban megjelentette a KC 87/4 típusú gépét, amely jobbra csak külső megjelenésében különbözik elődjétől, a KC 87/3-tól. Az NDK-ban gyártott gépet U880 mikroprocesszorral látták el, amely funkcionálisan a Z80-asnak felel meg. A KC 87/4 teljesít-

ménye a ZX-Spectruméhoz hasonló. A ROM-jában elhelyezett BASIC értelmező vezérlése segítségével üzemeltethető. Ára magas, a kiépítettségétől függően 3000-4000 márka, és ráadásul a gép csak ritkán kapható.

A KC 87 mikroszámítógép két perifériájával, a televízióval és a háztartási magnetofonnal

Pénzkímélő kártya

A pénzforgalom gyorsítására és a takarékszolgálat egyszerűsítésére egy teljesen új-szerű szolgáltatás, az aktív memóriakártya bevezetését tervezi a Magyar Posta. A szolgáltatást alaposan előkészítik és hosszabb ideig kísérletképpen alkalmazzák, hogy a lakosság megismerhesse és kipróbálhassa. Az egésznek az alapja az aktív memóriakártya, egy olyan kis lap, amely több ezer adat — köztük a takarékbetétkönyvben lekötött összeg — tárolására képes.

Az 1989-ben kezdődő kísérlet színhelyéül egy közepes nagyságú várost, Egert választották, ahol kb. tízezer takarékbetétkönyvtulajdonos van. A város postahivatalait számítógépekkel szerelik fel, és valamennyit egy számítóközponttal kötik össze. A városban több ponton elhelyeznek majd kártyaolvasó berendezéseket, amelyek segítségével lehetővé válik, hogy a takarékbetétkönyvből bárhol pénzt lehessen kivenni.

A számítógépes hálózatba a tervek szerint több telefonkészüléket is bekapcsolnak, és ezekkel a memóriakártya segítségével — pénz nélkül is — telefonálhatnak a betétkönyv terhére. Akinek nincs takarékbetétkönyve, meghatározott értékű telefonkártyát vásárolhat, illetve használhat. Több kereskedelmi céget is szeretnének bevonni a kísérletbe, hogy az adott boltokban kártyával vásárolhassanak a vevők.

A kísérlet előreláthatólag egy évig tart. Ha a posta tapasztalatai kedvezően alakulnak — no meg ha lesz a kísérlethez szükséges eleendő telefonvonal —, az egész országban általánossá teszik e pénzkímélő módszert.

CSERÉLEK

Szabolcsi Tivadar, Kaposvár, Szalma I. köz 5. 7400. Kérjen tájékoztatót!

Magyar nyelvű dokumentáció eladó az alábbi programokhoz: PRINTFOX, CHARAKTERFOX, GEOS. Cím: Honti József, Csákvár, Május 1. u. 11. 8083

Sinclair Spectrum (128 k) eladó. Ár: 19 900 Ft. Érdeklődni lehet: 06/27/41-005 ill. Róth Gábor, Budapest, Kléh István u. 9. 1126

Sinclair ZX-Spectrum (48 k) gépet sürgősen el szeretném adni. A géphez adok még interfészt, joystickot, 500 programot és sok szakkönyvet (beépített resetgomb). Irányár: 18 000 Ft. Érdeklődni lehet: Selyem Attila, Lengyeltóti, Fonyódi u. 51. 8693

Spectrum (1987-88-as) programokat adok-veszek-cserélek. Árpási Zsolt, Mezőhegyes, Sziklai S. ltp. 5/B. 5820

Spectrum számítógéphez saját fejlesztésű TOTÓ tippkészítő program leírással eladó. Adatbevitel a Sportfogadás táblázataiból. Ár 250 Ft + kazetta. Hári András, Nagykanizsa, Vörösmarty u. 55/a. 8800

VC20 számítógép 1530-as magnóval eladó. Árjánlatokat levélben kérek. Polgárdi Péter, Lengyeltóti, Kert u. 38. 8693

ZX-Spectrum Plus (új), ZX Interfész II-vel, 2 db Quick Gun I. joystick, 10

db szakkönyv, 650 db játék és 250 db felhasználói programmal (22 000 Ft-ért) és Primo A-64 számítógép, 3 db szakkönyvvel és 10 db játékprogrammal 4000 Ft-ért eladó. Kápolnási János, Veszprém, Felszabadulás u. 63/A. 6/38. 8200

ZX-Spectrum + 128 k sürgősen eladó 15 000 Ft-ért. Sári Gábor, Szolnok, Mátyás K. u. 10. fsz.2. 5000

VESZEK

ZX-Microdrive-ot Interfész 1-gyel összekötő szalagkábellet vennék és ZX-Spectrumra (48 k) programot cserélnék. Listát kérek! Gombos Bertalan, Bonyhád, Perczel kert 13. 7150

CSERÉLEK

C16-os (64 k) gépet magnóval, joystickkal elcserélném Spectrumra, ill. egyéb számítógépre, vagy Commodore perifériákra. Virág Gábor, Soltszentimre, Akácfa u. 13. 6223. Tel.: 78/45-373

C16, 116 és Plus/4-es programokat cserélek kazettán. Listát kérek. Plenter Róbert, Nyíregyháza, Toldi u. 42. 4400

Márkatársak figyelem! Commodore 16, Plus/4-es programokat cserélek. Keresem a Godzilla nevű programot. Címem: Németh

Tamás, Dunaújváros, Alkotás u. 10. II/1. 2400

C64-es felhasználói és játékprogramokat, dokumentációkat cserélek lemezen. (Pl.: GEOS, MAX FORTH, OXFORD PASCAL, COMAL, ACE, GAME MAKER, HI-EDDI+, PROF-I-ASS, URIDIUM, COLOSSUS CHESS...) Setény János, Békéssámsón, Vöröskatonák u. 97. 5946

C64-es programokat cserélek kazettán. Listát kérek! Tóth Zoltán, Tata, Akácfa u. 51. 2890

Enterprise programokat cserélek. Listát kérek! Sziderov Kraszimir, Debrecen, Batthyány u. 9. III/4. 4024

Színvonalas Spectrum programokat cserélek. Válaszokat listával kérek. Keresem a Battle for Midway c. programot. Szivovicsa Ernő, Szeged-Szőreg, Szerb u. 30. 6771

A PLATINE 64 prg. ismertetőjéért Epromégető dokumentációt adok. A 2716, 2732, 2764, 27128, 27256 típusok (NMOS/CMOS) programozásához. Illés István, Cíkó, Perczel Mór u. 44. 7161

Adok: 13 cm átmérőjű, Newton rendszerű, tükrös csillagászati távcsövet állvénnyal. Kérek: számítógépet (ZX81 kivételével). Kalina Pál, Békéscsaba, Bezerédi u. 22. 5600

Ez a rovatunk KODEX 2000 szövegszerkesztővel készült.

●●●● Pontvadászat ●●●●

Új rejtvényt indítottunk újtára lapunkban, remélve, hogy elnyeri olvasóink tetszését. Minden számunkban két feladatot közlünk: az első logikai, matematikai tudást, a második számítástechnikai alapismereteket is igényel.

A feladatok után közöljük az elérhető maximális pontszámot. A rész megoldásokat is pontozzuk.

A pontgyűjtést, vagyis a pontvadászatot az esztendő végén zárjuk. A legjobb tíz versenyző nevét magazinunkban közzé is tesszük, ők lesznek azok, akik könyvtulványt is kapnak.

A helyes megoldások a feladatok közreadása után két lap számmal később jelennek meg, így a pontvadászoknak jut idejük a gondolkodásra.

Beküldési határidő: 1988. szeptember 15.

**Címünk: Mikroszámítógép Magazin Szerkesztősége
1371 Budapest, Pf. 433.**

Az 1988/2. szám 1. feladatára hatvan, 2. feladatára ötvenkilenc megfejtés érkezett. Ezek közül az 1. feladat megfejtési százaléka (a maximális 4 pontot véve 100 százaléknak) 92,9 százalék, a 2. feladaté (a maximális 5 pontot véve 100 százaléknak) 91,9 százalék volt.

Dr. Hoffmann Tibor

1. feladat

Tekintsünk az

$$ax^3 - (a^2 + 3a - 1)x^2 + (b + 3a^2 - a)x - ab = 0$$

egyenletet. *Határozzuk meg az a és b paraméter azon nem nulla értékét, melynél mindhárom gyök egymással egyenlő, és állapítsuk meg ezt a gyököt.* (3 pont)

2. feladat

Az 1988/6. szám 2. feladatának a játéka *adjunk olyan stratégiát*, melynek segítségével megfelelő rendszer szerinti kérdéssel ki tudjuk találni, illetve a gép ki tudja találni a tárolt számot. (8 pont)

Az 1988/6. szám 2. feladatában képzett szubrutinok felhasználásával (melyeknek a megoldását ebben a számban közöljük) *írjunk egy szubrutint* a tárolt szám megállapítására, miután megadtunk egy próbaszámot. (10 pont)

Az 1988/6. szám feladatainak megoldása

1. feladat

$$x \neq 0 \text{ és } y \neq 0.$$

Vezessük be a

$$z = xy \text{ és } v = \frac{x}{y}$$

változókat. Ezekkel

$$z - v = \frac{3}{4} \text{ és } z - \frac{1}{v} = \frac{4}{3}.$$

A két egyenlet kivonásával rendezve v-re a következő egyenletet kapjuk:

$$v^2 - \frac{7}{12}v - 1 = 0,$$

melyből

$$v_1 = \frac{4}{3} \text{ és } v_2 = -\frac{3}{4}.$$

Ezekhez

$$z_1 = \frac{25}{12} \text{ és } z_2 = 0$$

tartozik. Az utóbbi nem ad megoldást. A maradó megoldás tehát:

$$xy = \frac{25}{12}, \frac{x}{y} = \frac{4}{3}$$

ahonnan

$$x = \frac{5}{3} \text{ és } y = \frac{5}{4}.$$

(4 pont)

2. feladat

Legyenek az ötelemű IA tömb elemei a gépben már tárolt kitárolandó szám számjegyei sorban, és a szintén ötelemű IB tömb legyen a játékos próbaszámának a számjegyeit tartalmazó tömb. Ekkor a következő szubrutinokat írhatjuk le például FORTRAN nyelven:

Az IB-ben elhelyezett 5 számjegyből képezze az IPSZM(IB) az ötjegyű számot:

```
FUNCTION IPSZM(IB)
DIMENSION IB(5)
AZ IB 5 ELEMŰ TÖMBBEL MEGSZERKESZTI
A SZÁMOT IPSZM-BE
I=5
IPSZM=0
DO 1 J=0, 4
IPSZM=IPSZM+IB(I)*10**J
I=I+1
RETURN
END
```

Az adott K 5 jegyű egész számból képezi az 5 számjegyet az IP tömbben a következő szubrutin:

```
SUBROUTINE BONT(K,IP)
DIMENSION IP(5)
A K ÖTJEGYŰ SZÁM JEGYEIT SORBAN ELHE-
LYEZZI
AZ IP TÖMB ELEMEIBEN
LOGICAL HIBA
IF (K.LT.100000)GOTO 3
X=K/100000
DO 2 J=1, 5
X=X*10
IP(J)=INT(X)
DO 4 II=1, J-1
IF (IP(J).EQ.IP(II))GOTO 3
CONTINUE
X=X-IP(J)
RETURN
HIBA=.TRUE.
END
```

(4 pont)

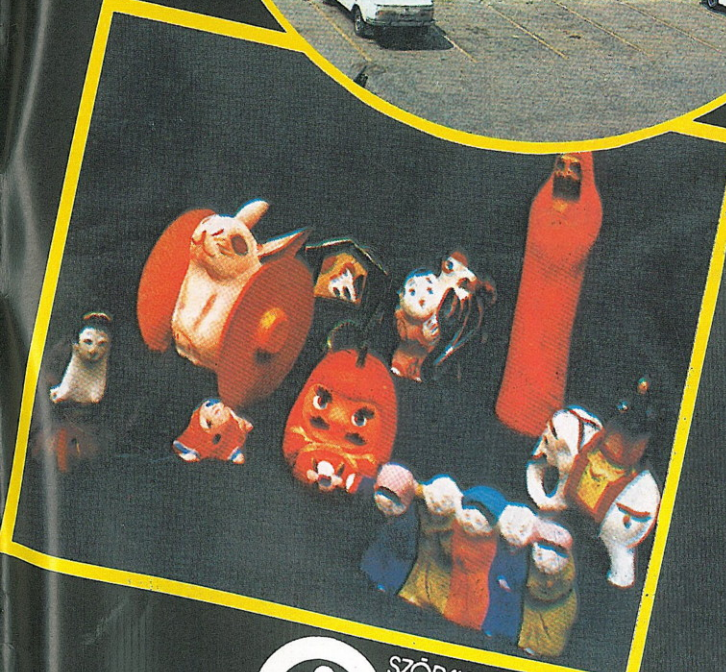
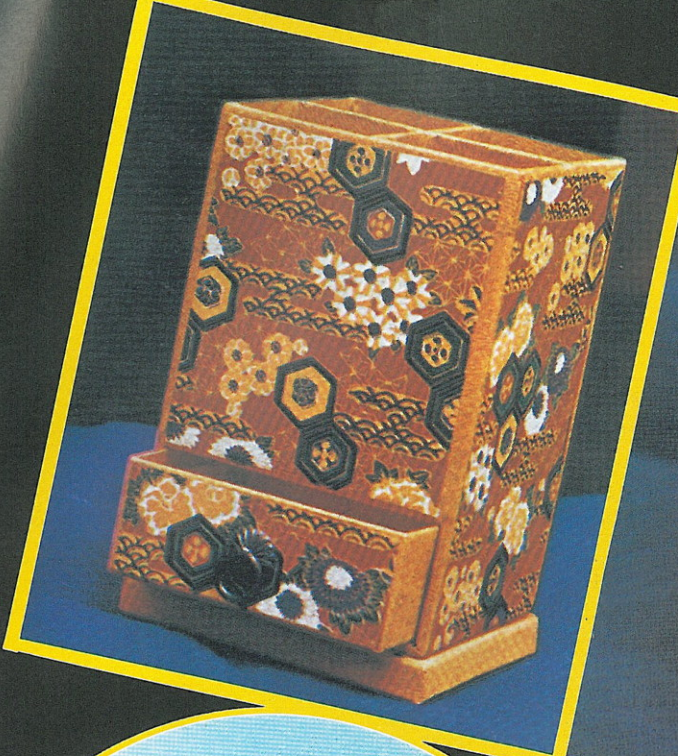
Végül a kétjegyű szám kérdező szubrutinja:

```
FUNCTION KERD(IA,IB)
DIMENSION IA(5),IB(5)
A PRÓBASZÁM ÉS A KERESETT SZÁM EGYZŐ
SZÁMJEGYEINEK A SZÁMÁT TÍZZEL SZOROZ-
VA HOZZÁADJA
AZ EZEK KÖZÜL MÁR A HELYÜKÖN LEVŐ SZÁ-
MOK SZÁMÁHOZ
K=0
II=0
DO 5 I=1, 5
DO 5 J=1, 5
IF (IA(I).NE.IB(J))GOTO 5
IF (I.EQ.J)II=II+1
K=K+1
CONTINUE
KERD=10*K+II
RETURN
END
```

(8 pont)

A közölt megoldást és a feladat egy részét beküldte Nagy D. István (Csikszereda, Románia).

SZÓRAKATÉNUSZ JÁTÉKMŰHELY ÉS MÚZEUM

SZÓRAKATÉNUSZ
JÁTÉKMŰHELY ÉS MÚZEUM
Kecskemét, Gáspár Á. u. 11

Japán gyermekjátékok — elektronika nélkül
Gondolatok a Játékmúzeumban
(30. oldal)

1988. II. félévtől
bővített szoftverrel
kapható.

KODEX 2000

**Az 1987. évi
tavaszi BNV-n díjat kapott
KODEX 2000 szöveg-
szerkesztő berendezés
kurzororientált,
dinamikus képernyő-
formázó és menüvezérelt
rendszer.
Kezelése egyszerű,
kényelmes és nem igényel
semmiféle
számítástechnikai
képzettséget.**

Fejlesztette:

**BME Villamosmérnöki Kar,
Folyamatszabályozási Tanszék,
Budapest, Műegyetem rkp. 3/9. 1111
Tel.: 453-500**

Gyártja:

**KONTAKTA Alkatrészgyár
Ózdi Gyáregysége,
Ózd, Bolyki főút 82. 3600
Tel.: 47/12-555**

Forgalmazza:

**MIGÉRT Író- és Számológéposztály,
Budapest, Dimitrov tér 14. 1093
Tel.: 175-081**

Szervizét ellátja:

**ITV KODEX Szakszervize,
Budapest, Báthori u. 5. 1054
Tel.: 121-090**